

T.C.
BAŐKENT ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
TÜRKÇE EĞİTİMİ ANA BİLİM DALI
TÜRKÇE EĞİTİMİ TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

**TÜRKÇE EĞİTİMİNDE KURMACA METİNLER ÜZERİNDEN 5N1K
KULLANIMI VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDEKİ YERİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

AYLA NAZLI NARİN

DANIŐMAN

Yrd. Doç. Dr. AHMET DEMİR

ANKARA- 2016

KABUL VE ONAY

.....tarafından hazırlanan
..... adlı bu çalışma jürimizce
Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Kabul (sınav) Tarihi :/...../

(Jüri Üyesinin Unvanı, Adı- Soyadı ve Kurumu):

İmzası:

Jüri Üyesi:.....

Jüri Üyesi:.....

Jüri Üyesi:.....

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

...../...../ 2016

Prof. Dr. Sadegül AKBABA ALTUN

Enstitü Müdürü

ÖZET

Bu çalışmada, Türkçe öğretiminde kullanılan Milli Eğitim Bakanlığına ait Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan kurmaca metinlerde 5N1K kullanımı ve bu kullanımın ders ve çalışma kitaplarındaki yeri hakkında bir değerlendirme yapılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede 5., 6., 7. ve 8. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler, etkinlikler ve sorular türlerine göre sınıflandırılmış ve bilişsel düzeylere göre tablolştırılmıştır. Araştırmada nitel araştırma yöntemlerinden olan doküman analizi (belge tarama) kullanılmıştır. Elde edilen bulgulara MEB 5, 6, 7 ve 8. Sınıf ders ve çalışma kitaplarında yer alan 5N1K sorularının sürekli tekrar eden bir kullanım içinde kaldığı, 5N1K sorularının öğrencilerin yaş seviyelerine dağılımlarının dengesiz olduğu, öğrencilerin bilişsel süreçlerini bulundukları yaş grubu ile orantılı olarak geliştirmekte yetersiz kaldığı görülmüştür. Çalışmanın, Türkçe eğitiminde ortaokul MEB Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan kurmaca metinlerde 5N1K kullanımı bakımından alana katkıda bulunabileceği düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Türkçe öğretimi, 5N1K, MEB ders ve çalışma kitapları, kurmaca metin, etkinlikler, sorular

ABSTRACT

This thesis evaluates the usage of “WHquestions” in Turkish lessons, the text in Turkish main course boks and the importance of the usage of “WH questions” in both classrooms and the course books. In this respect, the fiction texts located in 5th, 6th, 7th and 8th grade Turkish course books which are classified according to their genres are categorized in terms of their cognitive levels.

In this research, a qualitative research method is used for the documentation analysis and scanning. The obtained results Show that the specified course books prepared by Turkish Ministry of Education for the secondary school repeats themselves in terms of the usage of “WH questions”. Also, “WH questions” are not sufficient in terms of improving students’ cognitive process according to their age range. This study provides contribution to the fiction texts in Turkish course books and workbooks prepared by the Turkish Ministry of Education for the secondary school level in terms of regulating “WH questions” properly.

Key words: Turkish language teaching, “WH questions”, Turkish Ministry of Education, Turkish course books and workbooks, fiction texts, activity questions.

ÖN SÖZ

Bu çalışmada Milli Eğitim Bakanlığına ait ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan kurmaca metinlerde 5N1K tekniğinin kullanımı üzerinde durulmuştur.

Çalışmanın birinci bölümünde, araştırmanın konusuna açıklık getirmek amacıyla problem tümcesi ile alt problemler, araştırmanın amacı ve önemi, araştırmanın yöntemi gibi konular üzerinde durularak araştırma ile ilgili sınırlılıklar belirlenmiştir.

İkinci bölümde ise çalışmanın kavramsal çerçevesini oluşturan dil, dilin kullanımı, metin, kurmaca metin, soru tipleri, dil eğitiminde temel beceri alanları, 5N1K, Türkçe eğitimde 5N1K, Türkçe dersi kazanımları, Türkçe ders kitaplarındaki kurmaca metinler ve dağılımı, kurmaca metinlerin 5N1K ile ilgili etkinliklerinin ve sorularının yorumlanması, ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitaplarında 5N1K'yi esas alan kurmaca metin, etkinlik ve soruların değerlendirilmesi Türkçe ders ve çalışma kitaplarında 5N1K'yi esas alan soruların Bloom taksonomisi basamaklarına göre dağılımı gibi konular hakkında bilgi verilmiştir.

Çalışmanın son bölümünde ise incelenen MEB Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan metinler, etkinlikler ve sorular bulgular ışığında değerlendirilmiştir.

Çalışma süresince bilgi ve tecrübeleriyle beni yönlendiren, değerli vaktini ve desteğini benden esirgemeyen, araştırmamı titizlikle inceleyen, her zaman bana anlayış gösteren çok kıymetli danışmanım Yrd. Doç. Dr. Ahmet DEMİR hocama teşekkürlerimi sunmayı borç bilirim.

İÇİNDEKİLER

ÖZET.....	I
ABSTRACT.....	II
ÖN SÖZ.....	III
İÇİNDEKİLER.....	IV
TABLolar LİSTESİ.....	IX
1. GİRİŞ.....	1
1.1. Araştırmanın Amacı.....	1
1.2. Araştırmanın Önemi.....	1
1.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları.....	2
1.4. Yöntem.....	2
1.5. Problem.....	3
1.6. Çalışmayla İlgili Temel Kavramlar.....	3
1.6.1. Dilin Tanımı.....	3
1.6.2. Dilin Kullanımı.....	4
1.6.3. Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanları.....	7
1.6.3.1. Dinleme.....	7
1.6.3.2. Konuşma.....	9
1.6.3.3. Okuma.....	11
1.6.3.4. Yazma.....	14
1.6.4. Metin.....	16
1.6.5. Kurmaca Metin.....	18

1.6.6. 5N1K İle İlgili Etkinlik ve Soru Tipleri.....	20
1.6.6.1. Kimlik Türü Sorular.....	20
1.6.6.2. Metin Altı Sorular.....	21
1.6.6.3. Hikâye Haritaları.....	23
1.6.7. 5N1K.....	31
1.6.8. Türkçe Eğitiminde 5N1K.....	31
2. MEB ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN 5N1K İLE İLGİLİ KAZANIMLAR.....	35
2.1. Beşinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	35
2.2. Altıncı Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	40
2.3. Yedinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	42
2.4. Sekizinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	44
3. MEB TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA 5N1K'YI ESAS ALAN KURMACA METİNLER, ETKİNLİKLER VE SORULAR.....	46
3.1. MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metinler, Etkinlikler ve Soruların Yorumlanması.....	48
3.1.1. Beşinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	48
3.1.2. Altıncı Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	52

3.1.3. Yedinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	55
3.1.4. Sekizinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	59
3.1.5. MEB Türkçe ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Genel Değerlendirilmesi.....	61
4. ORTAOKUL TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA 5N1K'Yİ ESAS ALAN KURMACA METİN, ETKİNLİK VE SORULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ.....	62
4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi.....	62
4.1.1. “Uçurtma” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	62
4.1.2. “Arkadaşım Sarmaşık” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	65
4.1.3. “Çöp Ev” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	66
4.2. Altıncı Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi.....	67
4.2.1. “Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	69
4.2.2. “Kınalı Keklik” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	71
4.2.3. “Eskici” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	72
4.3. Yedinci Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi.....	74

4.3.1. “Pembe İncili Kaftan” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	74
4.3.2. “Son Kuşlar” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	77
4.4. Sekizinci Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K’yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi.....	78
4.4.1. “Ergenekon Destanı” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	78
4.4.2. “Kız Kalesi” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	80
4.4.3. “İhtiyar Çilingir” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi.....	81
4.5. Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K’yi Esas Alan Soruların Bloom Taksonomisi Basamaklarına Göre Dağılımı.....	85
5. SONUÇ VE ÖNERİLER.....	88
KAYNAKÇA.....	93
EKLER.....	98
EK 1 (Uçurtma Metni).....	98
EK 2 (Arkadaşım Sarmaşık Metni).....	102
EK 3 (Çöp Ev Metni).....	104
EK 4 (Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması Metni).....	108
EK 5 (Kınalı Keklik Metni).....	113
EK 6 (Eskici Metni).....	119

EK 7 (Pembe İncili Kaftan Metni).....	125
EK 8 (Son Kuşlar Metni).....	131
EK 9 (Ergenekon Destanı Metni).....	136
EK 10 (Kız Kalesi Metni).....	138
EK 11 (İhtiyar Çilingir Metni).....	139

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1. Dinleme Amaçları	8
Tablo 2. Anlam Kurma Becerileri.....	13
Tablo 3. Hikâyelerin Yapısal Özellikleri	19
Tablo 4. Bloom Taksonomisi	21
Tablo 5. Bloom Taksonomisinin Yorumlanması	22
Tablo 6. 5. Sınıf 5N1K Kazanımları.....	36
Tablo 7. 5. Sınıf Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	38
Tablo 8. 6. Sınıf 5N1K Kazanımları.....	40
Tablo 9. 6. Sınıf Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	41
Tablo 10. 7. Sınıf 5N1K Kazanımları.....	42
Tablo 11. 7. Sınıf Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	43
Tablo 12. 8. Sınıf 5N1K Kazanımları.....	44
Tablo 13. 8. Sınıf Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı.....	45
Tablo 14. 5., 6., 7. Ve 8. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Dağılımı.....	46
Tablo 15. 5. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	48
Tablo 16. 6. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	52
Tablo 17. 7. Sınıf MEB Türkçe Ders Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	55
Tablo 18. 8. Sınıf MEB Türkçe Ders Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler.....	59

Tablo 19. 5. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı.....	85
Tablo 20. 6. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı.....	86
Tablo 21. 7. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı.....	86
Tablo 22. 8. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı.....	87

TÜRKÇE EĞİTİMİNDE KURMACA METİNLER ÜZERİNDEN 5N1K KULLANIMI VE ORTAOKUL TÜRKÇE DERSLERİNDEKİ YERİ

1.GİRİŞ

1.1. ARAŞTIRMANIN AMACI

Son yıllarda Türkçe ders kitaplarında sıkça rastladığımız ve metin etkinliklerinin önemli bir kısmını kapsayan 5N1K yönteminin teorik betimlemesinin yapılacağı ardından ise Türkçe ders kitaplarına ve Türkçe ders kitaplarında yer alan metinlere uygunluğunun araştırılacağı bu çalışmada amaç, 5N1K yöntemine ve Türkçe ders kitaplarında yer alan etkinliklere uygunluğuna daha geniş bir bakış açısıyla bakmaktır.

MEB kitaplarında yer alan kurmaca metin etkinliklerinin 5N1K yöntemine uygunluğunun tartışılacağı bu çalışmada, ilk olarak ilköğretim müfredatı ve kazanımlar tablosu incelenecektir. Türkçe eğitiminde kurmaca metinlerin önemi, ilköğretim MEB kitaplarında yer alan kurmaca metin örnekleri üzerinden 5N1K yönteminin eksiklikleri ve nasıl olması gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır.

1.2. ARAŞTIRMANIN ÖNEMİ

Yapılan alan taraması sonucunda ilköğretim ikinci kademe MEB Türkçe kitaplarında yer alan kurmaca metinlerin 5N1K kullanımı ile tahlil edilmesine yönelik detaylı bir çalışma ile karşılaşılmamıştır.

Yapılan bu çalışmanın, MEB Türkçe kitaplarında yer alan kurmaca metinlerde sık kullanılan bir teknik olan 5N1K yöntemi ile incelenmesinin ne gibi fayda sağladığı, metni anlama ve anlamlandırma açısından öğrencilere nasıl yol gösterdiği gibi konulara detaylı bir şekilde değinerek alana katkı sağlayabileceği ve bu açıdan alanda bir boşluğu doldurabileceği ön görülmüştür.

1.3. ARAŞTIRMANIN KAPSAMI VE SINIRLILIKLARI

5N1K tekniğinin ne olduğu, Türkçe eğitiminde özellikle kurmaca metinler üzerinden 5N1K tekniğinin nasıl kullanıldığı, bu kullanımın hikâye tahlilinde ne gibi bir önem taşıdığı konuları tezin kapsamını oluşturmaktadır.

MEB kitaplarında yer alan kurmaca metin etkinliklerinin 5N1K yöntemine uygunluğunun tartışılacağı bu çalışmada, ilk olarak ilköğretim müfredatı ve kazanımlar tablosu incelenecektir. Türkçe eğitiminde kurmaca metinlerin önemi, ilköğretim ikinci kademe MEB kitaplarında yer alan kurmaca metin örnekleri üzerinden 5N1K yönteminin eksiklikleri ve nasıl olması gerektiği açıklanmaya çalışılacaktır.

Çalışmaya kaynak oluşturacak kitaplar, MEB 5. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları, MEB 6. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları, MEB 7. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları, MEB 8. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitapları içerisinde yer alan kurmaca metinlerin 5N1K tekniğine göre incelenmesi ile sınırlı tutulmuştur.

1.4. YÖNTEM

Nitel bir araştırma olan bu çalışmada doküman analizi ve belge tarama yöntemleri kullanılmıştır. Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür (Yıldırım ve Şimşek, 2008, s. 39). Araştırma kapsamında incelenen konuyla ilgili olgu ve olaylar hakkında bilgi içeren yazılı belgelerin analiz edilmesiyle veri sağlanmasına doküman incelemesi denilmektedir. Araştırma yapılan alanla ilgili pek çok bilgi görüşme ve gözlem yapmaya gerek kalmaksızın belge inceleme yoluyla elde edilebilir. Bu sayede araştırmacı zaman ve kaynak tasarrufu sağlamış olur. Hangi dokümanın önemli olduğu ve veri kaynağı olarak kullanılabileceğine araştırma konusuna bakarak karar vermek gerekir. Örneğin çocuk suçluğu ile ilgili bir araştırmada adli istatistiklere, emniyet verilerine ve sosyal hizmet dosyalarına bakılması yerinde olacaktır (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 188). Mevcut olan kitap, dergi, yazı... gibi materyallerin incelenmesine belge tarama denir. Bu çalışmadaki nitel veriler

nicel verilerle desteklenmektedir aynı zamanda nicel bir takım değerlendirmeler üzerinde de durulmuştur.

1.5. PROBLEM

Çalışmanın ana problemi Türkçe eğitiminde kurmaca metinler üzerinden 5N1K kullanımı ve Türkçe ders kitaplarındaki yeridir. Bu çalışmanın alt problemleri Milli Eğitim Bakanlığı Türkçe ders kitaplarında bulunan metinlerde yer alan 5N1K etkinlikleri ve etkinlik sorularında 5N1K'nın yeridir.

1.6. ÇALIŞMAYLA İLGİLİ TEMEL KAVRAMLAR

1.6.1 Dilin Tanımı

İnsanların düşündüklerini ve duyduklarını bildirmek için kelimelerle veya işaretlerle yaptıkları anlaşmaya dil denir (TDK, 2005: 526) İnsanların, duygu ve düşüncelerini sözlü veya yazılı olarak ifade etmek için kullandıkları iletişim aracıdır.

Dil, sözcüklerin mantıksal bir diziliş içinde bir araya gelmesinden oluşmuş iletişim aracıdır. Sözcükler ise kavramların yerine geçen simgelerdir (Aktaş ve Gündüz, 2008: 28). Doğadaki canlı varlıkları diğer varlıklardan ayıran; insanı da bu canlı varlıklar içerisinde özel kılan en değerli özellik dildir (Yıldız, 2013: 9).

Dilde birçok iletişimsel ve sembolik dizge vardır ve bu dizgeler sadece insan diline aittir. İletişim kurmak sadece insan türüne özgü olan bir özellik değildir. Kuşlar, arılar, yunuslar da iletişim kurabilir. Ancak hiçbir dili insanlar gibi iletişim aracı olarak kullanamazlar (Yıldız, 2013: 10). Yıldız'ın bu sözlerini şu şekilde de yorumlayabiliriz; bütün canlıların kendine özgü iletişim özellikleri vardır. Atalarımızın da dediği gibi “İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır.” Kişinin beyninde oluşan ve soyut olarak nitelendirdiğimiz dil, söze ya da yazıya döküldüğünde somutlaşır ve toplum yaşamında bireyin dış dünyayla ve diğer bireylerle ilişkilerini belirleyen, yansıtan, bilim, sanat, teknik gibi bütün alanlarla ilişkileri bulunan ve onları oluşturan bir kuruma dönüşür.

Kişinin ruhsal ve toplumsal kişiliğinin belirginleşmesinde ve düşüncenin gelişmesinde önemli işlevi olan dil, başkalarını etkileme, yönlendirme, yöneltme eylemlerinde kullanılırken, gerçekliğe ilişkin deneyimleri aktarmanın yanı sıra, belli amaçlarla gerçekliğe şu ya da bu görüntüyü vermek için başvurulmuş yönlerin başında gelir. (Ergenç, 2002: 123)

Dil değerlerimizin oluştuğu alandır. İyi, kötü; çirkin, güzel; kadın, erkek gibi ayrımlar dille gelen toplumsal ayrımlardır. Dil bu ayrımlarla düşünmeyi kolaylaştırırken toplumsal normların, değerlerin yeniden üretilmesini sağlamaktadır. Dil öğrenimi, bireyleri toplumsallaşma sürecine dâhil eder. Kişi, üzüntüsünü, sevincini, acısını, mutluluğunu, kızgınlığını, dileğini, isteğini, emrini karşısındaki kişiye ya da kişilere edindiği dil aracılığıyla aktarır. Aynı zamanda dil, bütün bu işlevlerin yanı sıra insanın zihinsel bakımdan gelişmesine ve yetişmesine de katkıda bulunur. Çünkü insan dil aracılığıyla iletişim kurar.

İnsanlar için dil, öğrenilebilir bir beceridir. Dili etkili bir şekilde kullanan birey, hem akademik hayatında hem de sosyal hayatında toplumda saygın bir yere sahip olur. Güneş'in de dediği gibi; bireysel gelişim ve öğrenmeye katkı sağlayan dil, iletişim aracı, zihni geliştirme aracı, sosyal gelişim aracı ve öğrenme aracıdır (Güneş, 2014: 22).

1.6.2.Dilin Kullanımı

Dil, düşünme ve zihinsel becerileri geliştirme için kullanılmaktadır. Ayrıca öğrenciler öğrenmelerini sürdürmek, kendilerini ifade etmek, bilgilenmek, düşünmek ve zihinsel becerilerini geliştirmek için dilin çeşitli alanlarından yararlanırlar (Güneş, 2014: 25).

Yaşadığımız duygusal durumları, kullandığımız beden dilimizi bile etrafa yansıtmamızı sağlayan dildir. Örneğin, yediğimiz bir portakalın ekşi olması durumunda ağzımızı buruşturup tepki veririz ve bunu bu şekilde ifade ederiz ki bu da dilsel bir ifade biçimidir. Duygularımızın beden dili ile ifadesi bile bir dilsel ifade şeklidir. Bu da gösteriyor ki dil, ifade ediliş şekliyle yaşamın her alanında etkili bir kullanım alanı olan özel bir araçtır.

Eskiden dilin kullanım alanları darken, günümüzde bilim ve teknolojinin gelişmesiyle birlikte kullanım alanlarını genişletmiştir. Örneğin, eskiden mağara duvarlarına çizilen görsellerle insan kendini ifade ediyorken günümüzde bilgisayar, kitaplar, televizyon gibi teknolojik gelişmeler ışığında kullanım alanını genişleterek daha büyük kitlelere ulaşmıştır.

Kelimeler dil bünyesinde yer alan kavramlardır. Bu kelimelerin bir araya gelerek oluşturdukları tümceler bütünü ülkeden ülkeye farklılık göstermektedir. Çünkü her ulus içinde bulunduğu sosyo- kültürel yaşam alanına göre kelimelere farklı anlamlar yüklemiştir. Bu sebepten dolayı dil öğretimi gereksinime göre farklılık göstermektedir.

Türkiye’de dil öğretimi 4 temel dil becerisi üzerine kurulmuştur. Dil öğretiminde temel beceriler: “okuma, yazma, dinleme ve konuşmadır.” Dil öğretiminin etkili bir şekilde gerçekleşebilmesi için, dil öğretiminin hangi amaçlara uygun olarak hayata geçirileceğinin planlanması gerekir. Bu amaçlar dilin dört temel becerisi göz önünde bulundurularak gerçekleştirilmelidir.

“Dinleme becerisine yönelik amaçlar ¹:

- Okunanı ve konuşulanı anlayabilmek
- Etkili iletişim kurabilmek için dinleyebilme
- Bilgi ve haber almak için dinleyebilme
- Söylenenleri; yer, zaman, konu vb. kavramları tam anlamıyla anlayabilmek için dinleme
- Dinlenileni değerlendirebilmek için dinleme
- Dinlenilenin yararlı, eksik, gerçek, abartı yönlerini seçebilmek için dinleme

Bir bireyin etkili bir dinleme becerisi geliştirebilmesi için içine bulunduğu ortamın dikkat dağıtıcı unsurlardan uzak olması gerekir. Çünkü birey duymayı değil dinlemeyi amaçlayarak zihninde mantıksal dizgeler oluşturmalıdır.

Konuşma becerisine yönelik amaçlar²:

- Dinlenilene karşılık verebilme
- Bireyin gördüklerini, yaptıklarını, yaşadıklarını, dinlediklerini, öğrendiği edindiği bilgileri anlatabilme

¹ (<http://www.turkceogretimi.com/Dil-O%C4%9Fretim-Yontemleri/article/19-dil-oeretiminde-temel-becerilere-genel-bir-bak/4>)

² (<http://www.turkceogretimi.com/Dil-O%C4%9Fretim-Yontemleri/article/19-dil-oeretiminde-temel-becerilere-genel-bir-bak/4>)

- Topluluk önünde anlaşılır, zorlanmadan, ifade edilmek istenene uygun sözcükler seçerek konuşabilme
- İletişim becerilerinin üst düzeye çıkarılmasına zemin hazırlama
- Duygu ve düşünceleri doğru bir şekilde ifade edebilme

Konuşma öğretiminin birinci amacı dil becerilerini geliştirmektir. Çünkü bireyin dil becerilerini kullanarak bilgiye ulaşması daha kolaydır. Birey, isteklerini ve ihtiyaçlarını aktarmak için konuşmak zorundadır. Öğrenme sürecinde konuşma ve tartışma, bilgilerin, yeniliklerin, düşüncelerin hızlı olarak aktarılmasını sağlar. (Güneş, 2014: 112)

Okuma becerisine yönelik amaçlar³:

- Temel okuma becerilerinin geliştirilmesi
- Okunan metni anlama ve yorumlayabilme
- Yaşa ve seviyeye uygun kitap seçimi

Kitap seçiminde bireyin zihinsel gelişimi göz önünde bulundurulmalıdır. Birey okuduğunu anlamlandırdıkça bilişsel bir gelişim kazanır. Bu bilişsel gelişim sürecini birey hayal gücüyle destekler. Kitaplar, bireylere farklı dünyaların kapılarını açar ve bireylerin o dünya içerisinde zihinsel gelişimini sürdürmesine yardımcı olur.

Yazma becerisine yönelik amaçlar⁴ :

- Okuduğunu ve dinlediğini yazı ile ifade etmek
- Duygu ve düşüncelerin kalıcılığını sağlama
- Yazılanları bir anlam içerisinde sunabilme
- Yazılanlar arasında anlam ilgisi kurabilme
- Paragraf ve cümle yapılarını kavrama
- Yazım ve noktalama hatalarını düzeltme

³ (<http://www.turkceogretimi.com/Dil-O%C4%9Fretim-Yontemleri/article/19-dil-oeretiminde-temel-becerilere-genel-bir-bak/4>)

⁴ (<http://www.turkceogretimi.com/Dil-O%C4%9Fretim-Yontemleri/article/19-dil-oeretiminde-temel-becerilere-genel-bir-bak/4>)

Yazma, zihnimizdeki duygu, düşünce, istek ve olayların belli kurallara uygun olarak çeşitli sembollerle anlatılmasıdır. Bir başka ifadeyle zihinde yapılandırılmış bilgilerin yazıya dökülmesi işlemidir (Güneş, 2014: 157). Birey yazıya dökme işlemini okula başladığı ilk andan itibaren öğrenir. Yazma, bireyin zihinsel ve motor becerilerini geliştirir.

1.6.3. Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanları

Her dilin öğretiminde, ister anadili olarak ister yabancı dil(ikinci dil) olarak öğretilsin, öğrenenlerde geliştirilmesi hedeflenen dört temel beceri vardır: Okuma, Dinleme, Konuşma ve Yazma (Çetin, 2010: 113). Bu beceriler birbirinden ayrılamaz bir bütünlük içerisinde sunulmalıdır.

1.6.3.1. Dinleme

Dinleme etkinliği dilin dört işlevinden en çok kullanılanıdır. Çünkü öğrenme yöntemlerinin temelini oluşturmaktadır. (Aktaş ve Gündüz, 2008: 87). Etkili ve sağlıklı bir iletişim kurmak için iyi bir dinleyici olmak gerekir. Dinleme, bireyin ilgi ve yetenekleri doğrultusunda edinmek istediklerini seçerek almasıdır.

Eğitim sistemimizde dinleme etkinliklerine çok yer verilmemektedir. Dinleme esnasında karşımızda bulunan bireyin bilişsel gelişimini, yaş ve eğitim seviyesini göz önünde bulundurmalı ve karşımızdaki bireyin anlatılmak isteneni doğru alabilmesi için seviyesine uygun kelime seçiminde bulunmalıyız.

Eğiticiler öğrencilerin dinlemeyi bilerek okula geldiklerini düşünmekte ve ağırlıklı olarak yazma ve anlama üzerinde durmaktadırlar. Oysa iyi bir dinleme becerisine sahip olmayan bireyden sağlıklı bir yazma yapmasını, etkili bir anlama becerisi geliştirmesini bekleyemeyiz.

Atalarımız da dinlemenin önemini şu sözle anlatmışlardır: “iki dinle, bir söyle”. Bununla iyi bir dinleyici olmanın önemini, anlamadan konuşanın hata yapabileceğini vurgulamışlardır. Çünkü dinlemeden konuşan insan hata yapabilir. Dinleyen insanın yanlış yapma olasılığı daha azdır çünkü karşısındakilerin ne demek istediklerini dikkatli bir şekilde dinlemiş ve onu zihin süzgecinden geçirmiştir.

Dinlemenin çeşitli türleri ve amaçları vardır:

Dinleme türü	Özellikleri	Örnekler
Ayırt edici	Sesleri ve beden dilini ayırt etme	Birinci sınıfta sesleri fark etme. Şarkı ve şiirlerdeki ritimleri fark etme.
Estetik (haz alıcı)	Rahatlama	Okunan hikâye ve şiirleri dinleme. Film ve video izleme vb.
Transfer edici	Mesajı anlamak için dinleme	Bilgi verici metinleri, sözel raporları ve dersleri dinleme
Eleştirel	Mesajı değerlendirme	Okunan kitaplardaki görüşleri, reklam ve siyasi konuşmaları değerlendirme
Terapatik dinleme	Sempati duyma	Özel sorunları dinleme

Tablo 1: Dinleme Amaçları (Akyol, 2013: 20)

Tablodan yola çıkarak şunu diyebiliriz ki okullarda verilen eğitimde en çok transfer edici, estetik ve eleştirel dinleme türlerini kullanıyoruz. Öğrencilerin dersi düzgün anlayabilmesi ve kitapta verilen metinleri doğru değerlendirebilmesi eğitim sistemimizin önem verdiği noktalardan biri

Diğer dinleme türlerini ise günlük hayatta farkında olmadan uyguluyoruz. İstisnai bir durum olan terapatik dinleme ise özellikle psikologların ve okullarda psikolojik danışma ve rehberlik uzmanlarının kullandığı bir dinleme türü. Burada bireyin özel sorunları üzerinde yoğunlaşıyor ve bireyin içinde bulunduğu psikolojik durum dinlenerek çözüme kavuşturulmaya çalışılıyor.

Dinlemek ve işitmek farklı etkinliklerdir. İşitme bizim irademiz dışında gerçekleşirken, dinleme bizim irademizle öğrenilmesi gereken bir beceri olarak ortaya çıkar. “dinleme bir eğitim işi olduğuna göre bu eğitime olabildiği kadar küçük yaşlarda başlanmalıdır. Öğretmenin sınıfta yüksek sesle çocukların ilgi ve anlayış düzeylerine uygun öyküler okuması, sonra bu öyküler üzerinde konuşulması ve dramatizasyon etkinlikleri öğrencilere dinleme zevk ve alışkanlığını kazandırması bakımından önemlidir. Dinleme eğitiminin başarılı olabilmesi için öğretmenin de iyi bir dinleyici olması gerekir (Aktaş ve Gündüz, 2008: 88).

Aktaş ve Gündüz’ün sözlerini şu şekilde yorumlamak mümkündür. Dinleme; fiziksel ya da zihinsel engel, konunun ilgi çekmemesi, içinde bulunulan ortamı yabancılamak,

konuşmacının dikkat dağıtıcı hareketleri dinleyenin kelime hazinesinin yeterli olmaması, konuşmacının anlatmak istediği konuyu uzatıp dağıtması gibi etkenler sebebiyle amacına ulaşamayabilir.

İşitmede istek dışı bir refleks hâkimdir. Ancak işitme dinlemenin ön şartıdır. İşitme hareketi, dinleme becerisiyle şuurlu bir hüviyet kazanabilir. Dinlemenin esası amaçlılıktır (Baş, 2013: 194).

Dinleme becerisinin kazanılması bireyin kendini, duygu ve düşüncelerini doğru bir şekilde ifade edebilmesine zemin hazırlamaktadır. İyi bir dinleyici kendini yazılı ve sözlü olarak ifade etmekte zorlanmaz.

Etkili bir dinlemenin gerçekleşebilmesi için, konuşanın dili iyi kullanması, konuşma hızını seviyeye göre ayarlaması, kelime sesletimlerine (telaffuzlarına) dikkat etmesi gerekir.

1.6.3.2. Konuşma

Bireyin kendini ifade edebilmesi için öğrenilmesi gereken bir beceridir. Bir konunun zihin süzgecinden geçerek sözle ifade edilmesidir. Konuşma planlı bir şekilde gerçekleşir. “En yaygın biçimde kullanıldığı alanların başında günlük hayat gelir. Evde, okulda, çarşıda, pazarda olan iletişimimizi dille sağlarız. Dilin günlük hayattaki bu kullanımı, yaygın biçimiyle “konuşma” olarak nitelendirilir (Çetişli, 2014: 125).

Öğrenciler konuşma becerisini okula başlamadan önce ailede ve toplumda öğrenirler. Bu beceriyi okulda geliştirirler. Temelde konuşma becerisine sahip olarak gelen öğrenci, eğitim kurumunda bu beceriyi etkili kullanma tekniklerini öğrenir.

Eğitim kurumlarında verilen konuşma derslerinin amacı, öğrencilerin düşünce ve duygularını dil kurallarına uygun, doğru ve etkili bir biçimde anlatma yeteneği kazandırmaktır. Konuşma öğretimi de yazma öğretimi gibi bazı formüllerin ezberlenmesiyle değil, uygulamayla öğrenilecek bir etkinliktir (Aktaş ve Gündüz, 2008: 99).

Konuşma konuları düzeye uygun olmalıdır. Özellikle eğitim kurumlarında derslerde anlatılan münazara, sempozyum, panel, konferans, söylev, forum, açık oturum konuşma etkinliklerinde konu konuşanın ve dinleyenin seviyesine uygun olarak seçilmelidir.

Öğrencilerin derse başlamadan önce bir iki kelimeyle günlerini nasıl geçirdiklerini anlatmaları bile konuşma etkinliğine örnektir.

Hayati Akyol konuşma becerisinin edinimi ile ilgili şunları söylemiştir:

“Konuşmayı geliştirmek için hikâye anlatma, drama, tiyatro, pantomim vb. çalışmalar yapılabilir. Bu çalışmalar yoluyla çocuklar; zihinlerindeki fikirleri ifade etmede kelimeleri daha düzgün (uygun) sıralamayı, kendi seslerine güvenmeyi, mesajı aktarmada görselleri kullanmayı, sözel sunuda kendilerine güven duygusunu, yaratıcı düşünmeyi, tahmin ve hayaller yoluyla hikâyeleri geliştirip yorumlamayı öğrenebilirler.

Çocukların kendilerini rahat ifade etmelerine yardımcı olan hikâye anlatım yöntemi, konuşma becerilerini geliştirmenin başlangıç aşamasında kullanılabilecek etkili yöntemlerden biridir.” (Akyol, 2013: 24)

Bir birey kendini etkili bir şekilde ifade edebilirse, özgüveni artar toplum içinde saygınlık kazanır. Kekemelik, peltek konuşma, yerel ağız özelliklerini kullanarak konuşma, çekingenlik sebebiyle çok kısık sesle konuşma bireyin konuşma becerisini etkili bir şekilde kullanmasını engelleyen etkenlerdir.

Bazı konuşma türlerine göre ders ortamlarında gerçekleştirilebilecek bazı konuşma etkinlikleri için şunları önerebiliriz: ⁵

- Diyaloglar, çoklu konuşmalar, tartışmalar,
- Önceden tasarlanmamış, anlık tercihlerle gündeme ve düzeye uygun doğaçlama konuşmalar,
- Röportajlar; soru sorma ve cevaba uygun yeni soruları sorarak konuşmayı devam ettirebilme çalışmaları,
- Çeşitli sunumlar, yer veya kitap tanıtımları ve karakterine uygun rol yapma,
- Hikâye, fıkra veya olay anlatımı,

5

(http://www.academia.edu/9765635/D%C4%B0L_%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%C4%B0NDE_TEMEL_BECER_%C4%B0LER)

Konuşma becerisini geliştirmeye yönelik olan bu etkinlikler mutlaka öğrencilerin düzeyine uygun olmalı, ikili çalışmalar ve grup çalışmaları gibi etkinlikler yoluyla konuşma fırsatları oluşturulmalıdır (Gümüş, 2011:7).

Birey, sosyal yaşamında ve okulda edindiği bilgilerle kelime hazinesini geliştirerek daha etkili ve anlamlı konuşmalar yapabilir.

Eğitim kurumlarında, sözlü iletişim öğrenme alanında kazanımların işlenişinde öğretmenin yönlendirme ve desteği ile gerektiğinde tekrar dinleme, beyin fırtınası, 5N1K, empati kurma, hikâyeleştirme, bilmediği kelimeleri sorma görsellerden yararlanma, not alma, sonucu tahmin etme gibi yöntem, teknik ve stratejiler kullanılır (MEB, 2015: 6).

1.6.3.3. Okuma

Okuma, sözün ya da bir metnin algılanarak yorumlanmasına dayalı zihinsel bir süreçtir. “okumak, herhangi bir konuda bilgi edinmek, estetik ve sanat duygularını harekete geçirmek ya da vakit geçirmek için yapılan bir uğraşın genel adıdır. Bilgi edinmek okumakla elde edilen en önemli sonuçtur bu yüzden okumak, araştıran, sorgulayan insan için temel bir gereksinim olarak kabul edilebilir (Aktaş ve Gündüz, 2008: 39).

Okumak sözcük dağarcığını geliştirilmesine katkı sağlayan bir eylemdir. Bir insanın kelime hazinesi ne kadar genişse kendini ifade etmesi de o kadar kolay olur.

Okumak öğrenilen ve geliştirilebilen bir davranıştır. Öğretmenler öğrencilerin yaş seviyelerine uygun okuma kitapları ve metinleri seçerek öğrencilere okuma alışkanlığı kazandırıp okumayı eğlenceli bir hale getirebilirler.

Okuma becerisinin geliştirilmesi için aşağıda sıralanan çalışma etkinliklerinden yararlanılabilir:

⁶Okunan metin hakkında genel bir bilgi sahibi olma amacıyla okuma

- Metnin türünün ve iletişim amacının belirlenmesi, metinde yer alan ana ve yardımcı fikirlerin bulunmasına yönelik çalışmalar yapılması,
- İstenilen veya seçici bilgiye ulaşmak amacıyla okuma yapılması
- Metindeki konu, olay ve kahramanların birbiriyle ilişkilendirilmesi,
- Okunan metnin özetlenmesi, ana düşüncenin bulunması,
- Metinde yer alan bilgilerin, düşüncelerin veya yorumların yazılı ve sözlü olarak anlatılması,
- Okuma metinlerinde anlamı tam kavranmamış, bilinmeyen sözcük ve yapıların anlamının bağlamdan ve ipuçları yardımıyla tespit edilmesi biçimindeki çalışmalar okuma becerisini geliştirmeye katkı sağlar.

Yukarıdaki maddeleri şu şekilde yorumlamak mümkündür: Okuma ve anlama arasında doğrudan bir ilişki vardır. Birey okuduğunu doğru bir şekilde anlayabilmelidir. Okuduğu metinde neden sonuç ilişkisi kurabilmeli ve metnin vermek istediği mesajı alabilmelidir. Bu da okuduğunu anlamaktan geçer. Gereğinden yavaş ya da hızlı okumak okuduğunu anlamayı zorlaştırır.

Okunulan metnin türü, okuyucunun okuma tavrını doğrudan etkiler. Örneğin, bir makaleyi okurken sergilediğimiz tutumumuz, dikkatimizi yoğunlaştırmamızla bir masalı okurken sergilediğimiz tutum, hayal gücümüzü ön plana çıkarmamız bir değildir. Aşağıdaki tabloda bazı anlam kurma becerileri verilmektedir:

Basit beceriler	İma ve muhakemeye dayalı beceriler	Kelime anlamıyla ilgili beceriler	Yargılama, takdir etme, değerlendirme becerileri
1. Ana fikir (verilmemiş) 2. Aşamalandırma 3. Yönergeleri izleme 4. Yeniden ifade etme 5. Delil gösterme 6. Gerçek detayları bulma 7. Bilginin yerini belirleme	1. Çıkarım yapma 2. Tahmin etme 3. Uygulama yapma 4. Neden-Sonuç 5. Açıklama 6. Farklılıkları bulma 7. Karşılaştırma yapma 8. Yorumlamak 9. Sonuç belirlemek 10. Genellemeler yapma 11. İma edilen ana fikri bulma	1. Kelimenin sözlük anlamını bilme 2. Kelimenin çağrıştırdığı anlamları bilme 3. Farklı anlamları bilme 4. Bağlamdaki anlamı bilme 5. Birleşik kelimeleri anlama 6. Eş anlamlıları bilme 7. Zıt anlamlıları bilme 8. Eş seslileri bilme 9. Kelime köklerini bilme 10. Mecazi ve kinayeli anlamları bilme 11. Kelime kökenlerini bilme 12. Deyimleri bilme 13. Benzetmeleri bilme	1. Ruh halini anlamak 2. Tavır ve tarzı anlamak 3. Tarif ve nitelendirme leri anlama 4. Değerlendire bilme 5. Değer yargılarında bulunabilme 6. Hislerini ortaya koyabilme 7. Fikirlerini belirtebilme 8. Şakacı ve anlayışlı bir tutum sergileyebilme 9. Güzelliği takdir edebilme

Tablo 2: Anlam Kurma Becerileri (Akyol, 2013: 34)

Yukarıda verilen anlam kurma becerilerinin kavratılması öğrencilerin okuduklarını ve anladıklarını yazıya dökmelerini kolaylaştıracaktır. Okuyan ve okuduğunu anlayan bir bireyin kendini yazılı veya sözlü ifadesi de daha kolay olacaktır. Çünkü okumak bireyin kelime hazinesini geliştiren bir eylemdir. Kelime hazinesi gelişmiş olan kişinin öz güveni yüksek olur ve kendini topluluk önünde çok daha rahat ve etkili bir biçimde ifade edebilir.

Okuma, yazılı materyalle üzerinde anlam kurma ve bunları yorumlama sürecidir (Yemenici, 2013: 505). Bu sebeple okumak aynı zamanda yazma alışkanlığı da kazandırmaktadır.

1.6.3.4. Yazma

İnsanların duygu, düşünce ve hayallerini kalıcı kılmak amacıyla anlatılmak istenenin dil aracılığıyla somut materyallerle ifade etmesidir. Yazı da tıpkı konuşma gibi iletişimde kullanılan bir araçtır. Yazma eylemi de öğrenilen bir beceridir. Yazı kalıcılığı artırır ve yazılanların nesilden nesle aktarılmasını sağlar.

Yazının bir plan çerçevesinde yapılması gerekir. Bunun sonucunda da birey düzenli ve planlı olma alışkanlığı kazanır.

Eğitim kurumlarında yazma becerisi kazandırmaya yönelik sabit çalışmalar yapılmaktadır. Bazı eğitimciler yazmanın bir yetenek olduğu düşünürken bazıları bunun öğrenilebilen bir beceri olduğu yönünde fikir sunmaktadır. Okullarda Türkçe dersi kapsamında işlenen kompozisyon saatinde öğrenciler yıllardır kendilerine verilen atasözü ve deyimleri açıklamaktadır. Oysa yazma becerisinin gelişebilmesi için öğrencinin hayal gücünü zorlayıcı onu yazmaya teşvik edici konular seçilmelidir.

Öğrencilerde yazma isteği uyandırmak için şu yollar denenebilir (Aktaş ve Gündüz, 2008: 216):

- Yazılı anlatım derslerinde öğrencilere yazma becerisi kazandırmanın birinci yolu, öğrencilerde yazma isteği uyandırmak, ikinci yolu ise bu isteği yazma alıştırmaları ile desteklemek ve geliştirmektir.

- Yazmak için kişinin kendine güvenmesi gerektiği düşüncesi verilmelidir. Her öğrenci, biraz çaba harcamakla iyi yazılar yazabileceğine inandırılmalıdır.
- Öğrenciler, düşündüklerini doğru olarak yazmaları için yapmacıktan uzak, içten, zihinlerinde doğduğu gibi yazmaya yönlendirilmelidir.
- Öğrencinin düşünmesine yardımcı olmalıdır, düşünce somut hale getirilmelidir.
- Öğretmen yazma sırasında karşılaşılan güçlüklerle yardımcı olmalıdır. Söz gelişi öğrenci yazı için uygun bir başlık bulamayabilir, ya da yazıya bir türlü giriş yapamaz. Öğretmen bu aşamada devreye girmeli, öğrencinin tıkanma yollarını açmalıdır.
- Öğrenciye nelerden yararlanacağına dair yardımcı kaynaklar tanıtılmalı ve ulaşamayacağı kaynaklar konusunda yardımcı olunmalıdır.
- Yazma çalışmaları, okuma, gözlem yapma, konuşma, tartışma yolları ile desteklenmelidir.
- Öğrenci yazılarında yazının olumsuz yanlarından çok olumlu ve başarılı olan yönlerine dikkat çekilerek öğrenci yüreklendirilmelidir. Yani öğretmen hoşuna giden en küçük ayrıntıyı dahi öğrenciye teşvik unsuru olarak kullanılmalıdır. Yazma yarışmaları düzenlemek, dergi, gazete çıkarmak bu konuda cesaretlendirici yöntemlerdir.
- Seçilen konular öğrencinin hoşuna giden, rahat yazabileceği konulardan seçilmelidir. Öğrencilerin gözlemlerini canlandıracak nitelikte olmalıdır.

Aktaş ve Gündüz'ün yazma isteği uyandırmak için önerdiği maddeleri şu şekilde yorumlayabiliriz; öğrenciye isteğe bağlı yazma alışkanlığı kazandırmak, öğrenciyi yazı yazabileceğine inandırmak, samimi bir dil kullanmalarını öğütlemek gerekir. Öğretmen ise yazma etkinlikleri sırasında öğrenciyi teşvik edici bir tutum sergilemelidir.

Yazmak, zor bir beceridir. Eğiticiler, öğrencileri yazma konusunda heveslendirmeli, onların motivasyonlarını yükseltici telkinlerde bulunmalıdırlar. Yazmanın süreklilik gerektiren bir eylem olduğu öğrenciye fark ettirilmelidir. Öğrencinin zorlandığı ya da hevesinin kırıldığı noktalarda eğitici devreye girip onu bu karmaşadan çıkaran çözümler üretmelidir.

Her dilin öğretiminde geliştirilmesi düşünülen dört temel beceri vardır: Okuma, dinleme, konuşma ve yazma. Bu temel beceriler bir bütün halindedir ve ayrı düşünülemez. Her biri birbirinin alt yapısını oluşturur. Doğduğumuz andan itibaren içinde bulunduğumuz çevreyle şekillenen kelime dağarcığımızı kullanarak konuşma becerimizi keşfetmemiz, karşımızdaki bireyi dinleyerek onu düzgünce anlayıp karşılıklı iletişime geçebilmemiz, eğitim kurumlarında edindiğimiz okuma ve yazma becerilerimizi toplumsal hayatta etkili bir şekilde kullanabilmemiz bu dört temel becerimizin en üst seviyeye ulaşmasıyla mümkündür.

1.6.4. Metin

Bir yazıyı biçim, anlatım ve noktalama özellikleriyle oluşturan kelimelerin bütününe metin denir (TDK, 2005: 1382) . Metin, dili somutlaştıran bir araçtır.

Metin, dilsel öğelerin anlamlı olacak şekilde bir araya gelişidir. Metin yalnızca yazılı ürünlerle değil görsel ve sözlü ürünlerle de desteklenmelidir. Çünkü metnin iletişimsel boyutu göz ardı edilemez. İletişim sadece sözle gerçekleşmez, fakat iletişimin söze dökülen kısmı metni oluşturur (Akyol ve Kırkkılıç, 2007: 235).

Uçan’a göre: Bir yazının metin olabilmesi için o metnin bir bildirişim işlev taşıması, bir anlam üretmesi gerekir (Uçan, 2003: 37). Okuma, konuşma ve yazma becerilerinin bir araya getirilerek anlamsal bir bütünlük içerisinde işlevselleştirilmesi sonucu ortaya çıkan ürünler metnin iskeletini oluşturur. Bu iskeletin öğrenciler tarafından doğru anlaşılması için metinde bulunan iletişim öğelerinin doğru kullanılması gerekir. Eğitim kurumlarında okutulan kitaplardaki metinlerde öğrencilerin anlam ilgisi kurmasına yardımcı olan örneklerle yer verilmiştir.

Metinler sayesinde öğrenciler bir olay ya da düşüncenin düzenli bir şekilde ifadesini gördüğünü belirtmektedir. Birçok farklı yazarın birbirinden farklı konularda oluşturduğu metinsel örgüyü okuyarak ya da dinleyerek anlamaya çalıştıklarını ve öğrencilerin bir yandan karşılarına getirilen metinleri okuyarak ya da dinleyerek anlamlandırma sürecine girerken diğer yandan kendilerinde yer alan metinleri kullanarak konuşma ya da yazma becerileri aracılığı ile metin üretiminin içine girdiklerini ifade etmektedir (Güneş, 2013: 259).

Okuma becerisi metni anlamayı, yazma beceresi de metni oluşturmaya hedefler. Metin bütün dil becerilerini geliştirmek için işlenebilir ve dil becerilerinin kazanımı için merkezi bir öneme sahiptir. Okuma ve yazma becerileri ise metinle bütünleşmiştir (Uçan, 2003: 43).

Metnin türünü belirlememizi sağlayan yapısal özellik olan üst yapı, metnin daha çok öyküleyici, bilgilendirici özellikler taşımasıdır. Öğrenci iyi anlamak ve bilgileri zihninde yapılandırmak için metin yapısından hareket etmektedir. Metin yapısını bilmesi, öğrencinin konu ne kadar zor olursa olsun metni anlamasını kolaylaştırmaktadır. Metinlerin üst yapısını iyi bilen öğrenciler, metinlerdeki mantık yapısını ve düşünce akışını da kolayca bulabilmektedir (Güneş, 2014: 266).

Akyol'a göre:

- Öğretim ortamında sorular aşağıda belirlenen amaçlar doğrultusunda kullanılır.
- Konuya ilgi ve merakı arttırmak
- Belirli bir kavram veya konuya dikkati çekmek
- Öğrenciyi etkin hale getirmek
- Öğrenciyi kendisine ve başkalarına soru sormaya teşvik etmek
- Öğrenme güçlüklerini tespit etmek
- Çocukların düşüncelerini ifade etmelerine fırsat vermek
- Tartışmalar yoluyla öğrenmeyi sağlamak
- Öğrenciye dersi takip ettirme ve takibin ödüllendirileceğini vurgulamak
- Farklı zihinsel süreçleri kullandırmak (Akyol, 2013: 215)

Amaçlarına göre sorular on dört başlık altında ele alınmıştır. Bunlar; kimlik, listeleme, fikir belirtme, değerlendirme, neden-sonuç; tanımlama, karakterize etme, örneklendirme, karşılaştırma-kıyaslama, ana fikir, özetleme, ödev, uygulama ve sonucu tahmin etmedir. (Akyol, 2013: 219) Bizim bu çalışmada üzerinde duracağımız sorular kimlik türü sorulardır.

1.6.5. Kurmaca Metin

Kurmaca metinler, insan zihninde kurgulanıp üretilen gerçeklikle hayal ürününün sentezlenerek yazıya dönüşmüş halidir. Kurmaca metinler ilk çağların bugün için gerçeklik/kurmacalık derecesini bilmediğimiz mitolojik efsanelerinden destanlara, masallardan fabllara, dram, komedi ve trajediden şiire, romanslardan modern hikâye ve romana kadar yine çok büyük bir çeşitlilik gösteren ve edebî yönleri üst düzeyde bulunan metinlerdir (Çıkla, 2002: 113). Günümüzde anlatma esasına bağlı metinler söz grubuyla nitelediğimiz kurmaca metinlerden öykü ve romanın ilk örneklerinin destanlar olduğunu biliyoruz.

Özel anlatıcıları, enstrümanları, anlatım yerleri ve biçimsel özellikleri ile zaman içinde kurumsallaşan bu evrensel tür, yine zaman içinde yerini evrensel ve anonim anlatı türlerinden masal, efsane ve halk hikâyelerine bıraktı. Halkın düş gücü ile sürekli büyüyen ve zenginleşen bu geleneksel türler, hemen her toplumda olduğu gibi bizim kültür hayatımızda da vardı ve halkın büyük ölçüde kurmaca-anlatı ihtiyacını karşılamaktaydı (Gündüz, 2009: 2).

Her metinde olduğu gibi kurmaca metnin temelini de insan oluşturur. Kurmaca metin gerçekle hayal dünyasının birleşimidir. Okuyucu ortaya çıkan metnin kurmaca olduğunun farkındadır. Kurmaca metinler ders kitaplarında destan, masal, hikâye, roman, fabl metinleri olarak karşımıza çıkar. Kurmaca metinlerin iskeletleri olay örgüsü, kişiler, olay, yer ve zaman kurgulanarak oluşturulur. Kurmaca metinler daha çok estetik zevk vermek, heyecan uyandırmak amacıyla yazılır. En gerçekçi kurmaca yapıtlarda bile hiçbir okur gerçeğin kendisini bulamaz. Çünkü yazar, ele aldığı gerçekliği; yaratıcılığını, düş gücünü, özlemlerini, sanat zevkini, hayata bakış açısını vb. işin içine katarak yeniden yaratır. Güneş'ten (2014: 270) uyarlanan aşağıdaki tabloda hikâyelerin yapısal özellikleri verilmektedir:

Yapısal Bölümler	Açıklamalar	Sorulan Sorular
Giriş Bölümü	Öyküyü yerleştirme (yer, zaman, kişi ve ortam ile ilgili öykünün başına kişileri yerleştirme)	Kim? Ne? Nerede? Nasıl?
Harekete Geçiren Ögeler	Olayları harekete geçiren ögeler	Ne oldu? Kim izledi? Olay nerede geçti?
Ani Gelişmeler	Bir çözüm bulmak için kişiler tarafından girilen eylemlere bağlı gelişmeler	Bu durumu çözmek için ne yapmak gerekir? Bu olayın sonuçları nelerdir?
Sonuç Bölümü	Sonuç için ortaya konulan olayların, duyguların ve kişilerin sonuçları	Kişiler bu durumdan nasıl çıkıyorlar? Hangi duygular içindedirler? Bu öykünün öğretici yönü nedir?

Tablo 3: Hikâyelerin Yapısal Özellikleri

Hikâyeler çocukların kişilik ve dil kullanımı açısından gelişmelerini sağlar. Kişisel olarak çocuk, hikâye kahramanı ile kendisi arasında ilişki kurarak duygularının gelişimini sağlar. Kendisi ve başkalarının hareketleri üzerine yorum yapma imkânı bulur. Hikâyeler çocuğun kelime hazinesini enginleştirerek, dilin gücünü tanıtır ve mesajı iletmede yaratıcı olarak nasıl kullanıldığını sezdirir. Hikâyeler yeni kavramların kazanımında ve içinde yaşanan toplumun kültürünü, sosyal değerlerini aktarmada da önemli araçlardır (Akyol, 2013:161).

Bir çocuk küçük yaşlardan itibaren kurmaca metinlerle iç içe büyür. Örneğin; ailelerin çocuklarına masallar anlatmaları, hikâyeler okumaları çocukların hayal güçlerini geliştiren temel basamakları oluşturuyor. Çocuklara küçük yaşlardan itibaren anlattığımız masal ve hikâyeler onların kurmaca metin yapısına aşina olmasını sağlar. Böyle bir çevrede büyüyen

çocuğun hayal gücü gelişmiş olup, eğitim ortamında karşısına çıkacak kurmaca metinleri anlama ve çözümlemede zorlanmayacaktır.

1.6.6. 5N1K İle İlgili Etkinlik ve Soru Tipleri

1.6.6.1. Kimlik Türü Sorular

Kimlik türü sorular basit seviyeli düşünme becerilerine (tanıma ve hazırlama) kullanmayı gerektiren sorulardır. Bu sorulara, işi yapanın kim olduğu, ne iş yaptığı, nasıl yaptığı, nerede yaşadığı, olayın nerede, hangi tarihte veya hangi tarihlerde olduğu vb. hususlarda bilgi edinilmeye çalışılmaktadır (Akyol, 2013:219).

6. sınıf Türkçe çalışma kitabında yer alan “Meşe ile Saz (MEB,2015: 95)” etkinliğini soru tipolojisi bakımından incelersek:

Yer ve Zaman

.....

.....

.....

.....

Şahıs ve Varlık Kadrosu

.....

.....

.....

.....

Konu

.....

.....

.....

Olay

.....

.....

.....

.....

.....

Ana Fikir

.....

.....

.....

.....

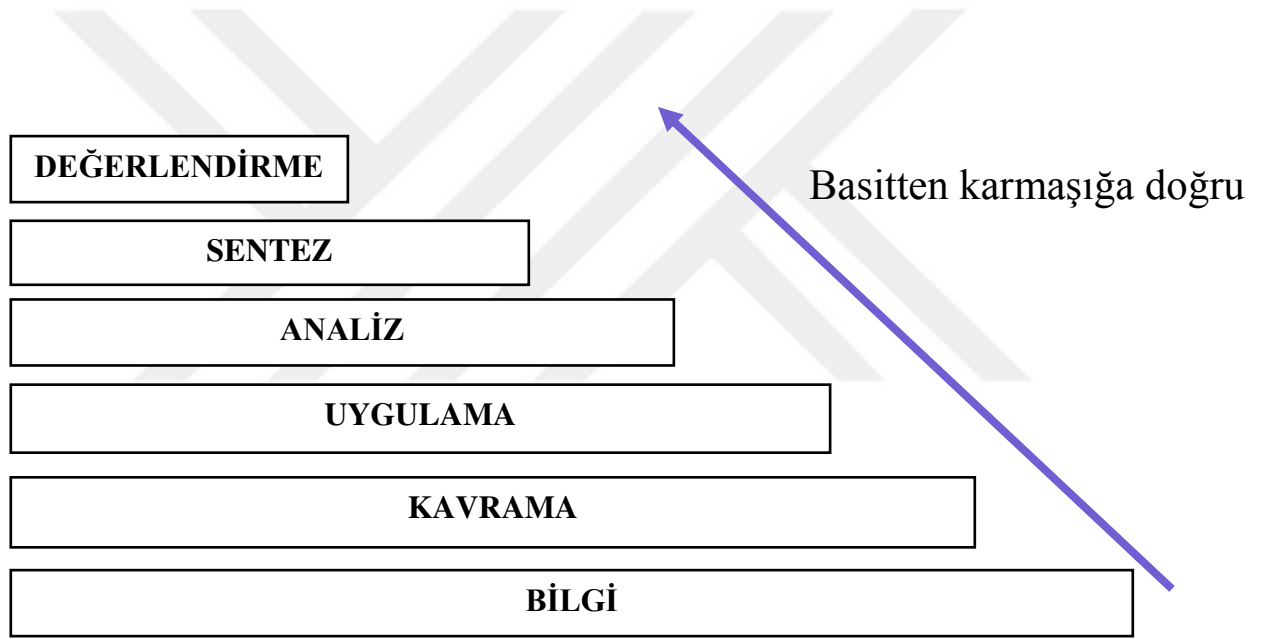
.....

Türkçe çalışma kitabında verilen yukarıdaki etkinliğin soru tiplerine baktığımızda, “nere, kim, ne” gibi sorular üzerinde durulduğunu görmekteyiz. Bu soruların cevaplarını öğrenciler metinden seçip verilen boşluklara yazarak yani sorulan soruların kimliğini belirleyerek etkinliği gerçekleştirmektedir. Alt bilişsel seviyede bir etkinliktir. Öğrenciler cevaplama noktasında bilişsel süreçlerinden “bilgi” basamağını kullanmaktadır. 5. sınıf Türkçe çalışma kitabında da sıkça rastladığımız bu soru tipleri basit seviyeli sorulardır ve azaltılarak öğrencilerin üst bilişselliklerini geliştirecek soru tiplerine ağırlık verilmelidir.

1.6.6.2. Metin Altı Sorular

Metinde yazarın anlatmak istediğini ve metnin ne söylediğini metin altı sorulardan hareketle araştırabiliriz.

Metin altı soruları bilgi, uygulama, kavrama, analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını kapsar. Bu basamaklar Bloom taksonomisinin bir yansımasıdır. Dolayısıyla metin altı soruların Bloom taksonomisi doğrultusunda 5N1K ile ilgili olarak etkinlikleri göstermesi gerekir. Bu tablo aşağıdaki gibidir:

Tablo 4: Bloom Taksonomisi

Metin altı sorularda amaç, öğrencinin metni daha kolay anlamasını sağlamak, öğrencilerin soru sorma ve cevaplama becerilerini geliştirmek, öğrencilerin düşünme becerilerini geliştirmektir. Metin altı sorular öğrencileri metinde verileni anlama, anladıklarını kendi düşünceleriyle ilişkilendirip birleştirme konularında yönlendirir.

Öğrencilerin metne ilişkin soruları doğru yanıtlayabilmelerinde ve o sorulardan bilişsel gelişim açısından yararlanabilmelerinde soruların taşıdığı nitelikler son derece önemli bir yere sahiptir. Bu sorular, eğer bilimsel ilkeler doğrultusunda alanında uzman kişilerce hazırlandıysa, bir yandan öğrencilerin metni anlayıp anlamadıklarına ilişkin sağlıklı bir biçimde saptama yapabilmeye, diğer yandan ise öğrencilerin metne çok yönlü bakabilmelerine, derin metni anlayabilmelerine ve artalan bilgisi oluşturarak metni

değerlendirebilmelerine hizmet ederek, bilişsel gelişim düzeylerinin yükselmesine katkı sağlar. Bu yönden bakılınca metin sonu sorularının araştırılmasına dönük olarak gerçekleştirilen araştırmaların gerekliliği ve önemi daha açık bir biçimde anlaşılabilecektir. (Ülper ve Yalınkılınç, 2010: 451)

BASAMAKLAR	ÖZELLİKLER
Bilgi	Tanıma, bilme, hatırlama
Kavrama	Yorumlama, uyarlama
Uygulama	Çözümle ulaştırma, yeni bir durum ortaya çıkarma
Analiz	Olayın benzer ve farklı yönlerini tahlil etme, bütünden parçaya ayırma,
Sentez	Parçalardan bütün meydana getirme, yeni bir şeyler üretme
Değerlendirme	Özetlemek, sorgulamak, yargıya varmak

Tablo 5: Bloom Taksonomisinin Yorumlanması

Yukarıda verilen bilişsel beceriler, öğrencilerin öğrenme sürecinde bilgiyi kazanmaları amacıyla önem taşımaktadır. Bilgi ve kavrama ile gerçekleşen kısa süreli öğrenmeden ziyade sentez, analiz, yorumlama ve değerlendirme ile gerçekleşen öğrenmeler bilginin kalıcılığını üst seviyeye taşıyacaktır. Konuyla alakalı bilgileri tanıyan, sınıflandıran, karşılaştıran, öğrenilen bilgileri kullanan, bilgiler arasında ilişki kuran öğrenciler bu bilişsel basamaklar yardımıyla okudukları metni anlar, anlamlandırır ve metinden sonuçlar çıkarır.

Metin altı sorularda karşımıza çıkan hikâye haritası ile metni bütünden parçaya ayırmaya yönelik etkinlik örnekleri Bloom taksonomisinde analiz basamağını gerçekleştirmektedir. Türkçe ders ve çalışma kitaplarında 5N1K'yı esas alan soruların Bloom taksonomisi basamaklarına göre dağılımı Bloom taksonomisine göre dağılımları çalışmamızın sonraki bölümlerinde ayrıntılı olarak incelenecek ve tablo halinde sunulacaktır.

1.6.6.3. Hikâye Haritaları

Hikâye haritası; metnin dekor, ana ve yardımcı karakterler, başlatıcı olay, problem, problemi çözüm girişimleri, sonuç, ana fikir ve tepki olmak üzere sekiz elementin yardımıyla daha iyi anlaşılmasını ve hatırlanmasını sağlayan zihinsel bir şema ya da yapıdır. Bu yöntemde adı geçen dekor, bir tiyatro terimi olmasına karşılık, burada, metnin sınıf ortamında canlandırılması dikkate alınarak zaman ve mekân öğelerini karşılamaktadır. Karakter-tip ayrımı gözetilmeksizin, karakter kavramı ile kahraman kastedilmiştir. Problem ise çatışma anlamındadır. Esasen burada metin elementi adıyla geçen öğelerin hepsinin, tepki dışında, klasik metin çözümlemesinde bir yeri vardır. Başlatıcı olay serimi, problem (çatışma) ve problemi çözüm girişimleri düğümü, sonuç ise çözümü karşılamaktadır. (Gökçe, 2011: 1926)

Hikâyeyi oluşturan öğeleri kısaca şu şekilde açıklayabiliriz:

Dekor: Metinde mekân ve zaman kavramlarını karşılar.

Ana ve yardımcı karakterler: Bu bölümde karakterler geniş bir biçimde tanıtılır ve içinde bulundukları çevreyle birlikte betimlenir. Canlı veya cansız bütün varlıklar hikâye kahramanı olabilir. Hikâyelerde ön plana çıkarılan bir karakter olur ve buna ana karakter denir. Olaylar ana karakterin etrafında şekillenir. Olay halkası etrafında ana karakterin etrafında olup olayların gelişmesine yardımcı olan kahramanlara yardımcı karakter denir.

Problem: Olay oluşmaya başladıktan sonra ortaya çıkan çatışma unsurudur. Öyküye heyecan katar. Olayların nasıl gelişip sonuçlanacağı ile ilgili okuyucuyu merakta bırakan olaylar zinciridir.

Sonuç: Karakterin başından geçen olaylar sonucu yaşadığı değişiklik ya da ulaşmak istediği hedeflere varıp varamadığının sonuçlanması.

Ana fikir: Okuyucun anlatılan olaydan çıkaracağı sonuçtur.

Hikâye haritası çıkarmak metindeki kahramanı, olayları, yer, zaman, kişileri vb. Öğeleri şemalaştırarak görsel olarak sunmaktır. Bu şemalar aracılığıyla öğrenci, metinleri zihninde daha kolay yapılandırır. Somutlaşan kurgu karşısında öğrenciler olayı ve kahramanların olaydaki görevlerini daha kolay çözer.

Güneş'e göre metin şemaları farklı şekillerde yapılabilir:

- Okuma sırasında veya sonrasında, sınıf küçük gruplara ayrılır. Öykü çerçevesini resimleyen bir şema oluşturulur. Şema üzerinde ana kahramanın gittiği yerleri gösteren bir yol haritası oluşturulabilir.
- Öğrencilere bir öyküyü anlatırken veya yazarken şemalar oluşturulur. Okumaya devam etmeden önce öyküyü hatırlamak için şemadan yararlanılır öğrencilere şemaya ayrıntıları nasıl ekleyecekleri gösterilir.
- Bu teknik bir duvar haritası oluşturmak için de kullanılabilir.
- Öğrenciler aynı öykünün farklı şemalarını oluşturmak için cesaretlendirilmelidir. (Güneş, 2014: 269)

Hikâye haritası; hikâyenin kavranması açısından çocuklara yardımcı olmaktadır. Çocuğun haritalama yeteneğini geliştirir. Çocuk düzenli bilgilerle zihnine yerleştirdiği olayları daha iyi hatırlar. Çocukları aktif olarak derse katma açısından iyi bir yoldur. Harita yarım bırakılıp çocuklara tamamlatılabilir. Çocuk soru sormayı ve cevaplamayı öğrenir. Kim, ne, ne zaman, nasıl soruları sorulup cevaplanır. Grup olarak çalışma yapılabilir. Hikâye yazmak, taslak oluşturmak için kullanılabilir. Çocuk, oluşturulan bu düzenli ve ilgili çerçeveyi kullanarak daha kolay bir şekilde hikâyenin elementlerini belirler. Yeniden anlatımı kolaylaştırır ve bu da anlamayı olumlu yönde etkiler. Özetlemeye yardımcı olur. Okunanların ve dinlenenlerin görselleştirilmesine katkı sağlar. Sonuç olarak hikâye haritası yöntemiyle metinlerin daha etkili bir şekilde öğretilbileceğini söyleyebiliriz. Çünkü bu yöntem, önemli ve önemsiz bilgileri ayırt etmede, öğrencileri önemli unsurlar üzerinde yoğunlaştırmaya yöneltmede, etkili katılımı sağlamada, bilgileri düzenli bir şekilde uzun süreli hafızaya yerleştirmede, ön bilgileri aktif hâle getirmede, ileriye dönük tahminler yapmada ve metinler arası okumada oldukça etkilidir (Akyol, 2006: 159).

Karanfiller ve Domates Suyu,

Küçük bir çam ormanı. Vakit sabah. Arı, sinek, kuş sesi. Bir siyah gözlükten görülen yerde ve ağaçlarda güneş parçaları. Sonra uzak, göğün, kendi renginden biraz daha koyu kıyılara giden hudutlu bir deniz... İşte böyle bir yerde köyün insanlarını düşünüyorum. Kitaplar, bir zaman bana, insanları sevmek lazım geldiğini, insanları sevince tabiatın, tabiatı sevince dünyanın sevileceğini, oradan yaşama sevinci duyulacağını öğretmiştiler. Hayır, şimdi insanları, kitapların öğrettiği şekilde sevmiyorum. Şiirler, romanlar, hikâyeler, masallar bana bu ilmi tahsil ettirmişlerdir. Beyinin vapurdan iner inmez çantasını kapam uşaktan iğrenmemeyi, sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adamın çalışmadığını kendi kendime öğrendim. Ama şu sabahleyin altı buçukta tabiatla kavga için sokağa fırlamayan adam, isterse akşama kadar insanları aldatmak için didinsin. Kaç para eder! Gözümde, milyonu olsa da, kalp para ile metelik etmez.

Şimdi artık kimi sevdiğimi, kime saygı duyduğumu biliyorum. Günlerden beri kafamı bir adam kaplıyor (işgal ediyor dememek için).

Köyde ona, “Kör Mustafa” derlerdi. Bir gözü sola doğru biraz kaymıştı. Sağ tarafının beyazı ile gözkapağı arasına ciğer kırmızısı bir et parçası oturmuştu. Böyle mi doğmuştur? Yoksa çocukken bir şey mi batmıştır? Bu arızalı göz, öteki gözden daha parlaktır, daha siyah, daha canlı, daha zekidir. Bana, bir kamburu hatırlatıyor bu göz; tuhaf değil mi: Bir kambur insan çirkindir ama bütün kamburlar iyi yürekli, sevimli insanlardır. Arkadaş canlısıdırlar, şendirler. Ne severim kamburları!

İşte, Kör Mustafa’nın bu gözü de bir kambur insanın ruh haletini içine sindirmiş, şıkır şıkır, pırıl pırıl, sevimli, çapkın, canlı bir gözdür. Öteki doğru dürüst göz, onun yanında, mahcup, sönük, tatsız tuzsuz, pek de kibirlidir.

Kör Mustafa, bahçelerde çalışır, gündeliğe gider, sarnıç sıvar, dam aktarır, kuyu kazar...

Bizim köyün lodos tarafı gayri meskûndur. Orada fundalar, yabani meşe palamutları, kocayemişler, çalı süpürgeleri bir türlü ağaç haline gelmeden, ama ağacı taklit edercesine gelişir, birbirinin içine girmiş yaşarlar. Bütün bu fundalıklar Fino kilisesinin malıdır.

Kocaman, kirli sakallı, cin gibi bir papaz fundalıklar “bizimdir” diye, arada bir dolaşır. İsteyen olursa ucuza kiraya verir. Ama kimse kiralamaz. Çünkü orman memuru buraları, Orman Kanunu gereğince orman sayar. Aralarında üç beş ufacık çam ağacının boğulduğu yabani, cüce, oduna bile gelmez çalı çırpı; orman memurunun, Orman Kanunu sayesinde mes’ut yaşar.

Kör Mustafa nasıl becerdi bilmem... Denize diklemesine inen bu çalılığın bir kısmını ne pahasına ayıkladı, biliyor musunuz; tırnakları pahasına. O çalı çırpının sere serpe geliştiği, bu denizlere diklemesine inen toprak öyle taşlık, öyle taşlıktı ki... Sonra Mustafa gündüzleri başka yerde çalışmak zorundaydı.

Akşam olunca çalıların arasına sakladığı kazmasını alıyor, gün ağarıncaya kadar söküyor, koparıyor, kazıyordu. Kazdıkça kaya, kazdıkça taş. Bütün bir yaz, bütün bir kış, orman memurunun tazyiki, çalı, palamut, defne, kocayemiş, diken, ot, kök ona karşı koydular. Bu korkunç mücadeleye üç evlek toprak için Mustafa’dan başka bizim köyde kimse girişemezdi.

Kaya bitip de yumuşak, esmer, pembe bir funda toprağı bir karış meydana çıkınca bir meşe palamudunun korkunç yılan gibi kökü önüne çıkardı. Onu sökünce, orman memurunu karşısında bulurdu. O gidince, zehirli bir diken başparmağını şişirirdi; kazma körlenir, kürek bulamaz, taş dağ gibi yığılırdı. İnsan büyüklüğünde bir kaya, yumuşak toprağın üstünde, altındaki bir insan büyüklüğünde cüssesini hiç belli etmeden yosunlu yüzüyle dikilir. Ormanları, tırnakları, ayakları, göğsü, sırtı, bütün kuvvetiyle dayanır, onu yener, yıkardı. Kazma iş görmediği zaman yumruğu, yumruğu yetmediği zaman parmakları, parmakları kalın geldiği zaman tırnakları ile toprağı tırmalardı...

Bir sonbahar günü baktı ki, küçük çam ağaçları filizi, körpe diken yapraklarıyla, üç beş kocayemiş çingil çingil yemişleriyle yer yer esmer pembe, kül rengi toprağa saye salar. Biz

görenler:

-Bakarsan bağ, bakmazsan dağ olur, dedik.

Bilmedik ki dişle, tırnakla, kanla, canla tabiat denilen canavarı yenmek lazımdır. Bendeniz bu mücadeleye şahidim. Mustafa’nın kör gözü, hiddetten ala bulandığı günleri hatırlıyorum. “Hay arslan Mustafa”, der; uzakta bir çam gölgesinden korkunç kavgayı

seyrederdim. Bu kavga, Romalı esirlerin arslanla döğüşmesinden şu itibarla farklı idi ki, Romalı esir, arslana bir çeyrek saat içinde yeniliyordu. Mustafa, ejderhayı bir sene içinde, bazen ümitsizlikten, bazen ümitten yeniyordu.

Bir sabah her zamanki çamın altına vardım ki, bir köylü kadın, üç yarı çıplak çocuk garip birtakım taşlar, tahtalar, saçlarla birşeyler yaparlar. Bu, her tarafından poyraz, lodos, gündoğusu, keşişleme, yıldız, karayel rüzgârı giren bir evdi. Mustafa arkasına yeşiller giymiş güçlü kuvvetli bir kadın takmış, üç evleğine çizgiler, ocaklar açıyordu.

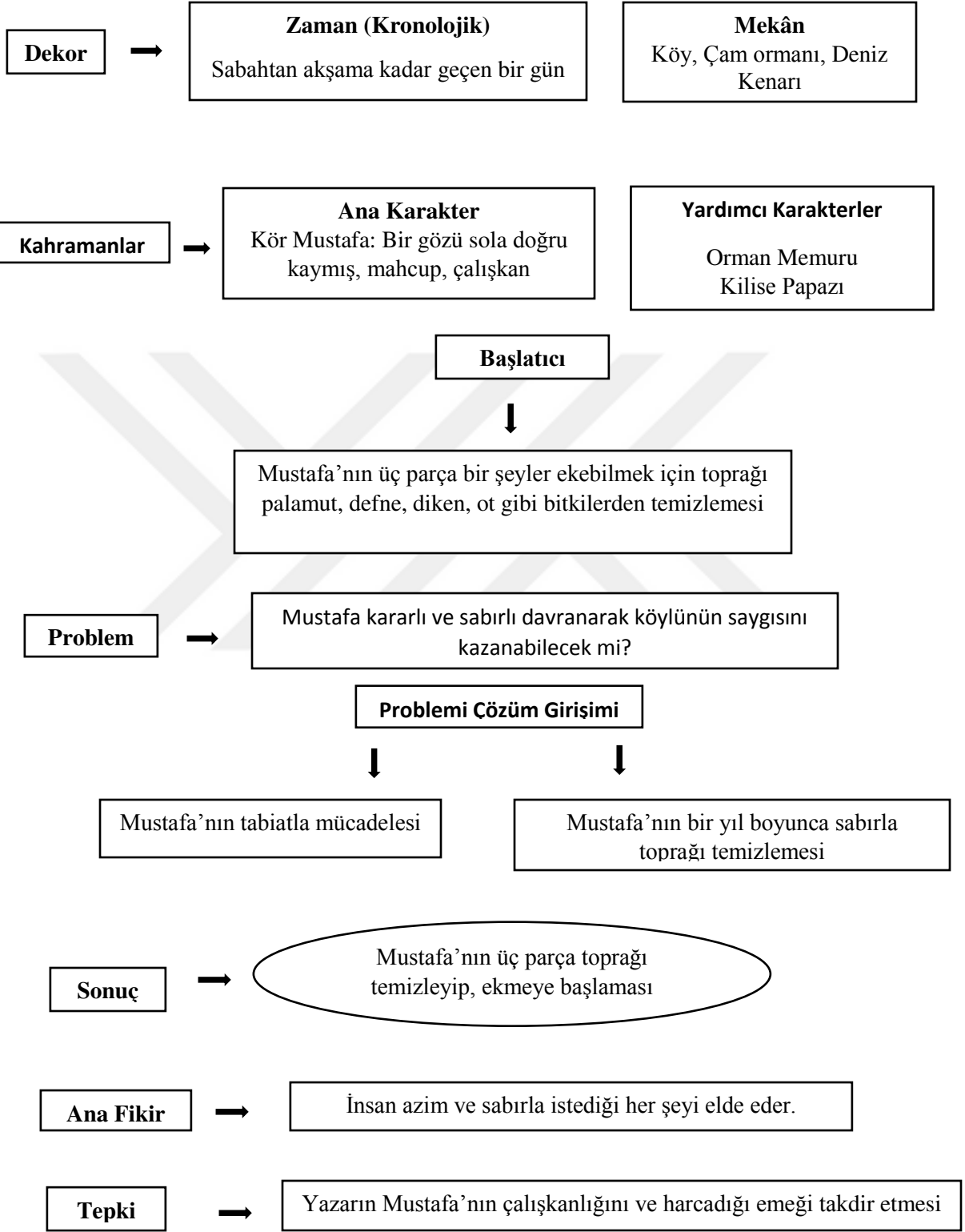
-Arslan Mustafa, dedim, su buldun mu, su?

-Deniz kıyısında eski bir kuyu vardı. Tuzlu bir parça ama, idare edeceğiz. Şuraya bir sarnıç kazabilsem...

Onu gördün mü toparlanıyor; hayret, sevgi ve saygı ile bakıyorum. Koca yaylamızın üzerinde böyle milyonlarca insan bulunduğunu düşünüyorum. Yine dünya yuvarlağı üzerinde böyle milyonlarca insanın turnakları, nasırları, çirkinlikleri, tek gözleri, tek kollarıyla, bir ejderha ile kavga etmek için bekleştiklerini düşünüyorum.

Küçük hanımlar! Bugünlerde bir gün nişanlınız size koyu al renkli karanfiller gönderecektir. Dikkat edin, belki Mustafa'ninkilerdir. Küçük beyler, domatesler göreceksiniz çarşıda. Elmalar, ferik elmaları gibi kokulu, şekerli, tatlıdır. Keserseniz içinde çekirdekleri altın gibi parlar. Belki de lokantada bir gün şişelere doldurulmuş bir domates suyu içersiniz ve tadını fevkalade bulursunuz. Yunan tanrılarınin ölmek için içtiğı nektar lezzetini damağınızda hissedersiniz, emin olun ki Mustafa'nın domateslerinden bir tanesi, içtiğiniz suya katılmıştır.

Sait Faik ABASIYANIK (MEB,2015: 56)

Yukarıdaki etkinlik, 8. sınıf Türkçe çalışma kitabında yer almaktadır ve bireyin üst bilişselliğini geliştirmeye yöneliktir. Metinde olayın başlamasına neden olan çatışma ögesi sorularak öğrencilerin metni yorumlamaları sağlanmıştır. Olay örgüsünün akıcılığını hızlandıran metinde verilen problemin ne olduğu ve bu probleme öğrencilerin ne gibi çözümler bulabileceği sorulan bir diğer soru tipidir. Bu soru ile de öğrenciler bilişsel süreçlerden uygulama basamağını gerçekleştirmiş olurlar. Bu tür etkinliklerle öğrenci, metni basitten karmaşığa doğru daha kolay bir şekilde sıralayabilmektedir.

TİRTİLDAN KELEBEĞE

Kelebekler belki de en sevilen hayvanlardan biri. İlkbaharın habercisi olan bu hayvanların ömürlerinin kısa olduğu düşünülür. Bu, yalnızca bazı türler için doğrudur. Ancak bazı kelebekler bir hafta, bazıları da bir yıla yakın yaşar.

Kelebeklerin yaşam döngüsü yumurta evresiyle başlar. Kelebekler, kışa yakın bir zamanda yumurtalarını bitkilerin üzerine bırakırlar. Yumurtalar, güçlü bir yapıştırıcıya benzeyen bir salgıyla yaprağa yapışır. Ayrıca yumurtaların üzerini kaplayan bir koruyucu tabaka da bulunur. Bu sayede sıcaktan ya da soğuktan kendilerini korurlar. Yumurta evresi çoğunlukla birkaç hafta sürer. Yumurtadan tırtıllar çıkar ve neredeyse hiç durmadan yaprak yerler. Tırtıllar birçok hayvanın besin kaynağıdır. Ancak onların, korunmalarını sağlayan bazı ilginç özellikleri vardır. Örneğin, bazıları başlarını şişirir ve yılan gibi görünür. Bazılarının bedenlerinin uç kısımlarında göze benzer şekiller vardır. Böylece büyük bir hayvanmış izlenimini verirler. Bazıları da kötü bir koku salgılar. Bu, onları kuşlara ve böceklerle av olmaktan korur.

İlkbaharda güneş kendini iyice hissettirmeye başladığı zaman tırtıllar uygun bir yer bulur ve buraya yapışırlar. Ardından hareketsizleşir ve büzülürler. Bu sırada yavaş yavaş kendilerine bir koza oluştururlar. Koza oluşturduktan sonra “başkalaşım” geçirirler. Kanatları oluşur ve ergin bir kelebek hâline dönüşmeye başlarlar.

Başkalaşım tamamlandığında koza açılır ve önce kanatlarını dışarı çıkarırlar. Henüz buruşuk ve ıslak olan kanatları tam olarak açılana kadar uçamazlar. Kanatları kuruyunca uçmaya başlarlar. Kozadan çıkış birkaç saat sürer.

Artık kelebekler için uçuş zamanı! Çiçek çiçek dolaşarak beslenmeye başlayabilirler. Bazı kelebekler bal özünün yanı sıra çiçek tozu, bitki öz suyu, çürümüş meyveler, toprakta çözünmüş mineralleri de yerler. Bu sayede gereksinim duydukları su, enerji, sodyum ve diğer mineralleri sağlarlar. Bazı türler bal özünden elde ettikleri sodyumdan daha fazlasına gereksinim duyar. Bunu da topraktan veya insan derisinden sağlarlar. Hatta bazı kelebek türlerini çürümüş bitki ya da hayvanların üzerine konmuş hâlde görebilirsiniz. Bu mevsimde boyalı hanım, atalanta, lahana kelebekleri, kaplan, kırlangıçkuyruğu, yırtık pırtık ve tavus kelebeklerini kolaylıkla görebilirsiniz.

Burcu Meltem ARIK (Düzenlenmiştir.) (MEB, 2014: 50)

Yukarıda verilen metin örneği öğrencilerin alt bilişselliğini kullanmalarına yöneliktir. Oysa bir beşinci sınıf öğrencisi üst bilişselliğini de etkin bir şekilde kullanmaya yönlendirilmelidir. Sekizinci sınıf kitabından alınmış olan metin örneği sorular yardımıyla öğrenciye başarılı bir tahlil yaptırırken, beşinci sınıf kitabında yer alan metin örneği tahlil konusunda yüzeysel ve zayıf kalmaktadır.

1.6.7. 5N1K

Haberi yazma yani haberi oluşturma süreci en az haberi araştırma süreci kadar zordur. Elde edilen veriler neye göre haberleştirilecektir. Hangi bilgilere haberde yer verilecek hangilerine yer verilmeyecektir. Haberde yer alan bilgiler hangi sıraya göre yazılacaktır. Bunlar haberi yazan muhabirin cevaplandırması gereken sorulardır. Olay ve olguları haberleştiren muhabir, haberi belli bir bütünlük içinde verebilmek için 5N1K kuralına başvurmaktadır. Haberin yazımı açısından günümüzde kullanılan en geçerli yöntem, haberi 5N1K kuralına göre oluşturma’dır. 5N1K kuralı KİM, NE, NEREDE, NE ZAMAN, NASIL, NEDEN (NİÇİN) sorularına göre haberin oluşturulması anlamına gelir.

Bu nedenle gazeteci haberini yazarken bu 6 sorunun cevabına haber metninde yer vermeye çalışmalıdır. En çok da Kim ve Ne soruları önemlidir. Okuyucular, “Kim ne yaptı”, “Kimin başına ne geldi” ve “Ne oldu” sorularının cevabını haberde görmek istemektedirler. Bu nedenle öncelikle bu iki soru cevaplandırılmalı, ilk paragraftan itibaren okuyucuların merak duygusu giderilmelidir.

Ne zaman ve nasıl soruları da okuyucular açısından önemlidir. Bu sorular da haber metninin devamında cevaplandırılmalı, muhabir haber yazımında öncelikle bu unsurlara yer vermelidir.

Haber metninde eldeki verilere dayanarak neden sorusu da tarafsız biçimde açıklığa kavuşturulmalıdır. Aksi hâlde okuyucu, haberi okumayı yarıda bırakmakta, habere olan ilgisini kaybetmektedir.

Sorular anlama becerilerinin geliştirilmesinde hem bir ğretim hem de bir değerlendirme aracı olarak görülmekte ve kullanılmaktadır. Öğretim sürecinde soruların konuya ilgi ve merakı artırmak, dikkat çekmek, odaklanmayı sağlamak, öğrenciyi etkin kılmak, öğrenme güçlüklerini belirlemek, öğrencilerin düşüncelerini ifade etmelerine fırsatlar oluşturmak, dersi izlemeye ve takibe teşvik etmek, neyi ne kadar öğrendiklerini belirlemek, daha üst düzeylerde düşünmelerini ve derinlemesine anlamalarını sağlamak gibi amaçlarla kullanılabileceği ifade edilmektedir (Akyol vd., 2013: 42).

1.6.8. Türkçe Eğitiminde 5N1K

Özellikle ilkokul düzeyinde çocuklarda kullanılan 5N1K yöntemi çocuklara okutulan bir hikâye veya izletilen bir filmin ardından onlara hikâyenin tam olarak anlaşılıp anlaşılmadığı ile ilgili bazı sorular yöneltilmesiyle gerçekleşir.

Yöneltilen sorulara verilmesi istenen cevaplar hikâyenin iskeletini oluşturduğundan okunan materyalin zihinde canlandırılıp canlandırılmadığı ve / veya eksik noktaların saptanmasını öğrenmek amacıyla önemlidir.

5N1K → Ne: metnin ne olduğunu, ne tür özelliklere sahip olduğunu gösterir.

Neden (Niçin): yapılan şeyin neden gerekli olduğunu ortaya koyar.

Ne Zaman: yapılan eylemlerin başlangıç ve bitiş sürelerinin sorguladır.

Nasıl: olayların gerçekleşme, yapılma planlarını sorguladır.

Nereye: ulaşılmak istenen yer.

Kim: metinde olayları yaratan veya yaşayan kişi ya da kişiler.

a) Eğitimde 5N1K tekniği nasıl kullanılır?

Aslında bir gazetecilik terimi olan 5N1K, son yıllarda Türkçe ders kitaplarında metin tahlili yaparken kullanılan bir teknik haline gelmiştir.

Tekniğin içinde yer alan soruları kullanarak çözümletilen metinleri anlaması ve özetlemesi kolaylaşır. Öğrenci metni daha etkili bir şekilde kavrar. Bu yöntemle öğrenci, gerekli ve gereksiz bilgileri ayırt eder, önemli unsurlar üzerinde yoğunlaşır.

Öğrenciler bu yöntem sayesinde metnin anahtar sözcüklerini kolaylıkla çıkarabilir ve metni kolayca kavrayabilir.

Öncelikle tekniğin uygulanmak istediği gruba küçük bir hikâye sunulur. Bu sunu bir okuma parçası olduğu gibi basit bir çizgi film veya video da olabilir. Sununun tamamlanmasının ardından çocuklara aşağıdaki sorular yöneltilir?

1. Bu hikâye de **ne** anlatılıyor?
2. **Neden** böyle olmuştur?
3. Olay **nerede** geçiyor?
4. Olay **ne zaman** geçiyor?
5. Şu olay **nasıl** olmuştur?
6. Bu olayı çözen vb. **kimdir**?

Bu teknik sayesinde probleme neden olan unsurlar sistematik hale getirilir ve toplu olarak görülebilir.

b) 5N1K Tekniğinin Kullanımı Ne Gibi Fayda Sağlar?

Metni özetlemeye yardımcı olur.

Öğrenciler düzenli bilgilerle metni daha iyi kavrar.

Öğrencileri aktif olarak derse katar.

Öğrenciler sorulara cevap vermeyi öğrenir.

“Kim, ne, ne zaman, nasıl, nerede” soruları ile metni düzenli bir şekilde adım adım, bütünlüğü bozulmadan tahlil edebilir.

Kurmaca metinlerden herkes aynı sonucu çıkaramayabilir çünkü yazar gerçekliği kendi hayal dünyasında kurgulayarak verir. Bu sebeple kurmaca metin tahlillerinde sorulan 5N1K soruları herkesin ortak cevaplara varmasını sağlar.

Öğretmenlerin soru sormasından ziyade öğrencilerin kendi sorularını sormalarının, dolayısıyla kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu üstlenmelerinin anlama becerilerinin geliştirilmesinde daha etkili olduğu pek çok araştırma tarafından ortaya konulmuştur. Ancak bu öğrencilerin kendi başlarına başarabilecekleri bir durum değildir. Diğer bir ifadeyle öğrencilerin kendi kendilerine bu üst düzey becerileri kazanması beklenemez (Akyol, Yıldırım, Ateş ve Çetinkaya, 2013: 51).

Öğretmenler sınıfta öğrencilere rol model olmalıdır ve öğrencilerin bu becerileri kazanarak kendi öğrenmelerinin sorumluluğunu almaları gerektiğinin farkındalığını kazandırmalıdır.

Metne hazırlık sorularıyla öğrenciler; metnin konusuna bilişsel ve duyuşsal yönden hazırlanır, konuya dikkatleri çekilir, güdülenir, konuyu öğrenmeyi ihtiyaç duyar hale gelirler. Metni anlamaya yönelik metin altı sorularla ise öğrencilerin; metindeki anlama ulaşp ulaşamadıkları, metinden edindiklerinin kendi düşünceleri ve yaşamlarıyla ilişkilendirip ilişkilendiremedikleri, konuyla ilgili düşünce üretip üretmedikleri belirlenmeye çalışılmaktadır (Kuzu, 2013: 62).

2. MEB ORTAOKUL TÜRKÇE DERS KİTAPLARINDA YER ALAN 5N1K İLE İLGİLİ KAZANIMLAR

2.1. Beşinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

Öğrencilerin düşünme, anlama, anlamlandırma, sıralama, sınıflama, sorgulama, ilişki kurma, analiz, sentez vb. becerilerini geliştirmek amacıyla belirlenen kazanımların 5. Sınıf seviyesindeki dağılımı aşağıdaki tabloda verilmiştir.

Tabloda, yazma ve okuma beceri alanlarının kullanımına ve geliştirilmesine önem verildiği görülmektedir. Bu sebeple 5. Sınıf düzeyi okuma ve yazma alışkanlığını kazandırmaya yönelik etkinlikler ön planda tutulmuştur. Oysaki duygu ve düşünceleri, bir konu hakkındaki görüşleri sözlü ifade edebilmek de yazılı ifade edebilmek kadar önemlidir. Konuşma beceri alanına yönelik etkinliklere de yazma ve okuma kadar önem verilmesi öğrencilerin kendilerini topluluk önünde ifade etmeye alıştırmalarını sağlamak gerekmektedir.

TEMALAR	5N1K’NIN YER ALDIĞI METİNLER	OKUMA	KONUŞMA	YAZMA	DİNLEME
1.Birey ve Toplum	1.1. Uçurtma	Okudukların da hikâye unsurlarını belirler.			
	1.2.Pireyi Deve Yapmak		Konuşmaları nda ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) öğelerini vurgular.	Hikâye yazar.	
	1.3. Arkadaşım Sarmaşık				Dinlediklerinde hikâye unsurlarını belirler.
2. Atatürk	2.1. Merhaba Asker				
	2.2. Basın ve Atatürk (Dinleme Metni)				Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
3. Sağlık ve Çevre	3.1. Çöp Ev	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
	3.2. Yaşlı Kadın ile Meşe Ağacı (Dinleme Metni)				Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.

4. Değerlerimiz	4.1. Dilim Dilim Güzel Dilim	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
	4.2. Hacı Bektaş Veli			Hikâye yazar.	
	4.3. Konuğa İkram (Dinleme Metni)			Hikâye yazar.	
5. Dünyamız ve Uzak	5.1. Küçük Kar Tanesi	Okudukların da hikâye unsurlarını belirler.		Hikâye yazar.	
	5.2. Uzayda Yaşam	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.		Hikâye yazar.	
	5.3. Ay'da Bir Küçük Serçe	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
	5.4. Yıldızlara Uzanan Asansör (Dinleme Metni)				Dinlediklerinde ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N 1K) sorularına cevap arar.
6. Güzel Ülkem Türkiye	6.1. Burada Dur	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
7. Yenilikler ve Gelişmeler	7.1. Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
	7.2. Bir Tıkla Elektronik Posta	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			

8. Güzel Sanatlar	8.1.Çocuk Doğru Söyledi			Yazılarında ne, nerede, ne zaman, nasıl, niçin ve kim (5N1K) öğelerini vurgular.	
	8.2.Şu Heykellere Bak	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			
	8.3.Sinemaya Gitme Günü	Okudukların da 5N1K ya cevap verir.			

Tablo 6: 5. Sınıf 5N1K Kazanımları

Yukarıda dil eğitiminde temel beceri alanlarına göre kazanım dağılımları verilmiştir. 8 tema ve 20 metinden oluşan ders kitabında 13 tane 5N1K kazanımına yönelik etkinlik örneği bulunmaktadır. Bu etkinliklerden 1 tanesi konuşma beceri alanı, 1 tanesi yazma beceri alanı, 3 tanesi dinleme beceri alanı ve 10 tanesi de okuma beceri alanı kapsamındadır. 5. Sınıf Türkçe ders kitabında 5N1K ile ilgili yer alan kazanımların öğrencilere kavratılması yolunda okuma beceri alanının ağırlıklı olarak kullanıldığı görülmektedir.

	Dinleme	Okuma	Konuşma	Yazma
Toplam kazanım sayısı	53	71	53	65
5N1K ile ilgili kazanımlar	4	11	1	6
5N1K ile ilgili kazanım yüzdesi	% 7.54	% 15.49	% 1.88	% 9.23

Tablo 7: 5. Sınıf 5N1K Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

Yukarıdaki tabloda 5. Sınıf kazanımlarının 5N1K ile ilgili kazanım oranları verilmiştir. Bu oranlara göre 5N1K ile ilgili kazanımlara çok az yer verilmiştir. Özellikle konuşma becerisine yönelik kazanımlardaki eksiklik göze çarpmaktadır. Öğrencileri düşüncelerini mantık akışı içinde ve kronolojik olarak sunabilmelerini sağlamak için temel sorulara yönlendirmemiz gerekmektedir. Bu akış içinde öğrencinin anlatacağı ya da üzerinde konuşacağı olayı belli bir mekân içinde ve zaman içerisinde vermesi gerekmektedir. Ayrıca bu olayların merkezinde olan kişiden de bahsetmesi gerekmektedir. Oysa yukarıdaki kazanım tablosunu incelediğimizde konuşma becerisinde 53 kazanım varken bunlardan sadece bir tanesinin 5N1K kazanımı olması yukarıda bahsettiğimiz açıklamaya ters düşmektedir. Diğer temel beceri alanlarıyla ilgili kazanımlar da 5N1K yöntemini öğrenciye kavratacak çoklukta değildir. Çünkü 5. Sınıf öğrencileri bilişsel düzey bakımından gelişmekte olan bir yaş grubudur. 5N1K ile ilgili kazanımların artırılması, öğrencilerin metni yorumlama ve çözümleme süreçlerini hızlandıracaktır.

2.2. Altıncı Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

TEMALAR	5N1K'nın YER ALDIĞI METİNLER	OKUMA	KONUŞMA	YAZMA	DİNLEME
1.Okuma Kültürü	1.1.Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
2.Sevgi	2.1.Eskici	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
3.Duygular	3.1.Meşe İle Saz	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
4.Zaman ve Mekân	4.1.Bayram Yeri	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
5.Doğa ve Evren	5.1.Boş Arsa	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
	5.2.Kınalı Keklik	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
	5.3.Orman Bize Küstü	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.			
	5.4.Uzay				Dinlediklerin deki olay, yer, varlık, şahıs kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

Tablo 8: 6. Sınıf 5N1K Kazanımları

Yukarıda dil eğitiminde temel beceri alanlarına göre kazanım dağılımları verilmiştir. 5 tema ve 8 metnin 5N1K kazanımına yönelik etkinlik örneklerini barındırdığını görüyoruz. Bu etkinliklerden 1 tanesi dinleme beceri alanı, 7 tanesi okuma beceri alanı kapsamındadır. 6. Sınıf Türkçe ders kitabında 5N1K ile ilgili yer alan kazanımların öğrencilere kavratılması yolunda okuma beceri alanının ağırlıklı olarak kullanıldığı, konuşma ve yazma beceri alanlarının ise bu yaş grubundaki öğrencilere 5N1K yönteminin kavratılmasına yönelik etkinlik örneklerini içermediği görülmektedir.

	Dinleme	Okuma	Konuşma	Yazma
Toplam kazanım sayısı	20	59	70	92
5N1K ile ilgili kazanımlar	9	15	5	2
5N1K ile ilgili kazanım yüzdesi	%45	%25.42	%7.14	%2.17

Tablo 9: 6. Sınıf 5N1K Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

Yukarıdaki tabloda 6. Sınıf kazanımlarının 5N1K ile ilgili kazanım oranları verilmiştir. Bu oranlara göre 5N1K ile ilgili kazanımlara çok az yer verilmiştir. Özellikle konuşma ve yazma becerilerine yönelik kazanımlardaki eksiklikler göze çarpmaktadır.

Etkili konuşan ve konuşulanları doğru anlayıp yorumlayabilen bireylerin yetiştirilmesi amaçlanan müfredatta, bu beceriyi geliştirmeye yönelik çok fazla kazanıma yer verilmemiştir. Kendilerini yazılı olarak ifade edebilme becerisi kazandırmaya çalışma amacı etrafında şekillenen müfredat programında 5N1K yazma kazanımlarındaki yetersizlik de öne çıkmaktadır. Yukarıdaki kazanım tablosunu incelediğimizde konuşma becerisinde 70 kazanımın 5 tanesinin, yazma becerisinde 92 kazanımın 2 tanesinin 5N1K kazanımı olması yukarıda bahsettiğimiz açıklamaları desteklemektedir.

2.3. Yedinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

TEMALAR	5N1K'nın YER ALDIĞI METİNLER	OKUMA	KONUŞMA	YAZMA	DİNLEME
1.İletişim	1.1.Yolcu Konmaz Otel	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu belirler.			
	1.2.Bülbül İle Bağcı				Dinlediklerind en hareketle olay, yer, varlık, şahıs kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2.Atatürkçülük	2.1.Atatürk	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu belirler.			
3.Kavramlar ve Çağrışımlar	3.1.Bilmece	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu belirler.			
	3.2.Hayata Açılan Kapılar	Olay, yer, zaman, şahıs, varlık kadrosu belirler.			
4.Milli Kültür	4.1.Miras Keçe	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
5.Doğa ve Evren	5.1.Yeşil Gözlü Kardan Adam(Dinleme Metni)				Dinlediklerind en hareketle olay, yer, varlık, şahıs kadrosunu belirler.
6.Toplum Hayatı	6.1.Komşusuzluk	Okuduklarında 5N1K'ya cevap verir.			

Tablo 10: 7. Sınıf 5N1K Kazanımları

Yukarıda dil eğitiminde temel beceri alanlarına göre kazanım dağılımları verilmiştir. 6. tema ve 8 metnin 5N1K kazanımına yönelik etkinlik örneklerini barındırdığını görüyoruz. Bu etkinliklerden 3 tanesi dinleme beceri alanı, 5 tanesi okuma beceri alanı kapsamındadır. 7. Sınıf Türkçe ders kitabında 5N1K ile ilgili yer alan kazanımların öğrencilere kavratılması yolunda okuma beceri alanının ağırlıklı olarak kullanıldığı, konuşma ve yazma beceri alanlarının ise bu yaş grubundaki öğrencilere 5N1K yönteminin kavratılmasına yönelik etkinlik örneklerini içermediği görülmektedir.

	Dinleme	Okuma	Konuşma	Yazma
Toplam kazanım sayısı	21	60	68	101
5N1K ile ilgili kazanımlar	17	32	8	3
5N1K ile ilgili kazanım yüzdesi	% 80.95	% 53.33	% 11.76	% 2.97

Tablo 11: 7. Sınıf 5N1K Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

Yukarıdaki tabloda 7. Sınıf kazanımlarının 5N1K ile ilgili kazanım oranları verilmiştir. Bu oranlara göre 5N1K ile ilgili kazanımlara çok az yer verilmiştir. Özellikle okuma, konuşma ve yazma becerilerine yönelik kazanımlardaki eksiklikler göze çarpmaktadır. 6. Sınıf konuşma becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanan 5N1K kazanımlarında görülen eksiklik, ilköğretimin bu basamağında da kendini göstermektedir. Yazma becerisini geliştirmek, öğrencilerin kendilerini ifade etme becerilerini de desteklemek demektir. Öğrenciler yazma etkinlikleri yaparak yazım ve noktalama kurallarını daha iyi kavrar, sözcükler arasında anlamsal tutarlılık sağlar ve kendini yazılı olarak ifade etme alışkanlığı kazanır. 101 yazma kazanımından sadece 3 tanesinin 5N1K ile ilgili olması anlatımsal düzenin tek bir doğru etrafında ilerlediğini göstermektedir. Oysa 5N1K kullanımı yazma etkinliklerini daha sistematik ve eğlenceli hale getirebilecek bir metottur.

Dinleme becerisini geliştirmeye yönelik hazırlanan 21 kazanımdan 17 tanesinin 5N1K ile ilgili olması, öğrencilerin dinledikleri metni özetlemelerini kolaylaştırmakta ve onlara olay akışını kronolojik olarak sunma becerisi kazandırmaktadır.

2.4. Sekizinci Sınıf 5N1K Kazanımlarının Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

TEMALAR	5N1K'nın YER ALDIĞI METİNLER	OKUMA	KONUŞMA	YAZMA	DİNLEME
1.Okuma Kültürü	1.1.İmza Günü	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
	1.2.Kütüphane(Dinleme Metni)				Dinlediklerind en hareketle olay, yer, varlık, şahıs kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
2.Sevgi	2.1.Son Kuşlar	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
	2.2.Beyaz Diş	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
3.Doğa ve Evren	3.1.Güneş Battı	Okuduklarında 5N1K ya cevap verir.			
	3.2.Çevrenin Dili olsaydı(Dinleme Metni)				Dinlediklerind en hareketle olay, yer, varlık, şahıs kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.
4.Toplum Hayatı	4.1.Bir Orman Masalı				Dinlediklerind en hareketle olay, yer, varlık, şahıs kadrosu ve bunlarla ilgili unsurları belirler.

Tablo 12: 8. Sınıf 5N1K Kazanımları

Yukarıda dil eğitiminde temel beceri alanlarına göre kazanım dağılımları verilmiştir. 4 tema ve 7 metnin 5N1K kazanımına yönelik etkinlik örneklerini barındırdığını görüyoruz. Bu etkinliklerden 3 tanesi dinleme beceri alanı, 4 tanesi okuma beceri alanı kapsamındadır. 8. Sınıf Türkçe ders kitabında 5N1K ile ilgili yer alan kazanımların öğrencilere kavratılması yolunda okuma ve dinleme beceri alanlarının kullanıldığı, konuşma ve yazma beceri alanlarının ise bu yaş grubundaki öğrencilere 5N1K yönteminin kavratılmasına yönelik etkinlik örneklerini içermediği görülmektedir.

	Dinleme	Okuma	Konuşma	Yazma
Toplam kazanım sayısı	23	83	93	126
5N1K ile ilgili kazanımlar	10	24	5	1
5N1K ile ilgili kazanım yüzdesi	% 43.47	% 24.09	% 5.37	% 0.79

Tablo 13: 8. Sınıf 5N1K Kazanımlarının Dil Eğitiminde Temel Beceri Alanlarına Göre Dağılımı

Yukarıdaki tabloda 8. Sınıf kazanımlarının 5N1K ile ilgili kazanım oranları verilmiştir. Bu oranlara göre 5N1K ile ilgili kazanımlara dinleme beceri alanında yeterli sayıda yer verilmiştir. Fakat yazma beceri alanını kullanmaya yönelik hazırlanan 126 kazanımın sadece 1 tanesinin 5N1K ile ilgili olması, bu yöntemin 7. Sınıfta olduğu gibi bu basamakta da çok yer bulamadığının kanıtıdır.

93 adet konuşma becerisi kazanımından sadece 5 tanesinin 5N1K ile ilgili olması, öğrencilerin bu beceri alanının kullanımını kolaylaştırmalarını engellemektedir. Çünkü öğrenciler 5N1K kullanarak konuşma esnasında daha sistematik bir yol haritası belirlemiş olurlar.

3. MEB TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA 5N1K'Yİ ESAS ALAN KURMACA METİNLER, ETKİNLİKLER VE SORULAR

Bu bölümde ortaöğretim Türkçe ders ve çalışma kitaplarında yer alan tema, metin ve kurmaca metin sayıları, kurmaca metinlerde toplam etkinlik sayıları, 5N1K ile ilgili etkinlik sayıları, kurmaca metinlerde 5N1K ile ilgili etkinliklerin yüzdelik dilimleri paylaşılabacaktır.

Çalışmada kurmaca metinlerin seçilme amacı 5N1K etkinlik ve soru tiplerinin kurmaca metinlerde kullanımının yaygın olması ve 5N1K tekniğinin bu metin türünde çok sık kullanıyor olmasıdır. Bu konularla ilgili tablo aşağıda verilmiştir.

Sınıf	Tema	Metin	Kurmaca Metin	Kurmaca Metinlerde Toplam Etkinlik Sayısı	5N1K İle İlgili Etkinlik Sayısı	Kurmaca Metinlerde Yer Alan 5N1K İle İlgili Etkinliklerin Yüzdelik Dilimi
5.Sınıf	8	48	16	109	34	% 31.19
6.Sınıf	6	36	9	83	11	% 13.25
7.Sınıf	6	36	10	103	14	% 13.59
8. Sınıf	6	36	6	52	5	% 9.61

Tablo 14: Beşinci, Altıncı, Yedinci ve Sekizinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinliklerin Dağılımı

İlköğretim ikinci kademenin ilk basamağı olan 5. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki metin sayısı 48 iken bunlardan 16 tanesi kurmaca metin kapsamında yer almaktadır. Kurmaca metinleri kapsayan 109 etkinlikten sadece 34 tanesinin 5N1K ile ilgili olması öğrencilerin metni çözümleme sürecini yavaşlatmaktadır. Oysa 5. Sınıf öğrencileri bilişsel gelişim süreçleri göz önüne alındığında metin çözümleme konusunda yönlendirilmeye ihtiyaç duyan bir sınıf düzeyindedir. Özellikle kurmaca metni anlama ve parçalara ayırarak özetlemeyi 5N1K yöntemini kullanarak yapan öğrenci üst bilişsel yönünü geliştirmiş olacaktır.

6. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarındaki metin sayısı 36 iken bunlardan 9 tanesinin kurmaca metin olması dikkat çekmektedir. Kurmaca metinlerle ilgili 83 etkinliğin 11 tanesinin 5N1K ile ilgili olması bu sınıf düzeyinin de etkinliklerin kullanım alanının darlığı

göze çarpmaktadır. Öğrenci verilen metni okuyor, anlıyor fakat uygulama basamağında bilgiyi beceri haline getirmede eksik kalıyor. Bu durumu çözebilmek için özellikle kurmaca metin tahlili noktasında 5N1K, hikâye haritası gibi yöntemleri kullanarak öğrencilerin bilişsel süreçlerini geliştirmeye katkı sağlayabiliriz.

7. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarına baktığımızdaysa 36 metin örneğinin 10 tanesinin kurmaca metin olduğunu görmekteyiz. 103 adet kurmaca metin etkinliğinin 14 tanesinin 5N1K yöntemini kullanırmaya yönelik olması, ilköğretim ikinci kademenin bu basamağında da etkinliklerin düzensiz dağılımını göz önüne sermektedir. Bu düzeydeki öğrenciler bilişsel gelişim bakımından 5. ve 6. Sınıf öğrencilerine göre ileri seviyede oldukları için 5N1K yöntemini daha işlevsel kullanabilirler. Yöntemin sınırlarını çizdiği sorularla metni çözümleyip değerlendirebilirler.

8. Sınıf Türkçe ders ve çalışma kitaplarına baktığımızda 36 metin örneğinden 6 tanesi kurmaca metindir. 52 adet kurmaca metin etkinliğinin sadece 5 tanesi 5N1K ile ilgilidir. İlköğretim ikinci kademenin son basamağı olan 8. Sınıf, öğrencilerin ortaöğretime geçiş hazırlığı içinde oldukları dönemdir. Bu sebeple kitaplardaki etkinlik sayısı ilköğretimin diğer kademelerine göre daha azdır. Ayrıca kitaplarda 5N1K ile ilgili etkinliklere de yeterince yer verilmemiştir. Oysa bu yöntemin iyi kavratılması öğrencilerin ortaöğretime geçiş sınavında cümleleri ve soru kalıplarını daha rahat anlamasına, yorumlayıp çözümlemesine yardımcı olacaktır.

Tabloda da görüldüğü üzere 5N1K ile ilgili etkinlik sayısı sınıf seviyeleri yükseldikçe azalmaktadır. Kurmaca metinlerin ders kitaplarında kullanımı beşinci sınıf seviyesinde 16 iken sekizinci sınıfta 6'dır. Bu da gösteriyor ki öğrencilerin zihinsel gelişimleri arttıkça kurmaca metin örnekleri azalmıştır. Zihinsel gelişiminin üst düzeyde olduğu bu yaş aralığında kurmaca metinlerde 5N1K kullanımının analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarını kapsayan etkinliklerle öğrencilerin üst bilişsel seviyeleri geliştirilmelidir.

3.1. MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metinler, Etkinlikler ve Soruların Yorumlanması

3.1.1. Beşinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler (2014 basımı MEB Türkçe ders ve çalışma kitabı kullanılmıştır.)

Tema	Metin	Sorular ve Etkinlikler	5N1K İle İlgili Etkinlik Sayısı	5N1K İle İlgili Soru Sayısı	5N1K Soru ve Etkinlik Tipolojisi
Birey ve Toplum	Uçurtma	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	4	Hikâye haritası Ana düşünce karşılaştırma
	Pireyi Deve Yapmak	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Hikâye haritası
	Öğretmenim	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Arkadaşım Sarmaşık (dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	4	Hikâye haritası
Atatürk	Merhaba Asker	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	8	5N1K Metnin ana fikri
	Atatürk'ün Çalışmaları	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	4	Metin altı sorular
	Atatürk'le Doğuş	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	3	

	Basın ve Atatürk (dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	10	5N1K Metin altı sorular Konu ve ana fikir bulma
Sağlık ve Çevre	Çöp Ev	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	12	Hikâye haritası 5N1K Metin altı sorular
	Tırtıldan Kelebeğe	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	9	Metin altı sorular 5N1K Metnin konusu
	Orman Konuşuyor	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	3	
	Yaşlı Kadın İle Meşe Ağacı (Dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	3	5N1K 5N1K (verilen fotoğrafları yorumlama ve karşılaştırma)
Değerlerimiz	Dilim Dilim Güzel Dilim	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	4	6	5N1K Ana fikir Sorun, neden ve çözüm önerisi 5N1K
	Hacı Bektaş Veli	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	4	5N1K
	Türkiye	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Şiir çözümleme soruları
	Konuğa İkrâm (Dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	5	Hikâye haritası

Dünyamız ve Uzak	Küçük Kar Tanesi	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	5N1K 5N1K
	Uzayda Yaşam	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	5N1K 5N1K
	Ay'da Bir Küçük Serçe	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	5	Şiir çözümleme soruları 5N1K Metin altı sorular
	Yıldızlara Uzanan Asansör(dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	5N1K Soru ve çözüm önerisi
Güzel Ülkem Türkiye	Burada Dur	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	5	5N1K
	Dört Mevsimde Dört Güzellik: Abant	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	Konu, yardımcı fikir ve çıkarılan sonuç 5N1K
	Güzel Yurdum Türkiye'm	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	2	
	Isparta ve Güller (dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Konu, yardımcı fikir ve ana fikir
Yenilikler ve Gelişmeler	Her Şey Bir Uçurtmayla Başladı	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	6	5N1K Metin altı soru
	Bir Tıkla Elektronik Posta	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri	5	6	5N1K Konu, ana fikir, verdiği ileti Metin altı soru

		yer almaktadır.			Hikâye haritası Konu, ana fikir, verdiği ileti
	Bilgi Çağı	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	4	Konu ve ana duygu Metin altı soru Metin altı soru
	Kuyruklu A İşaretinin Öyküsü (dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	6	5N1K Konu, ana fikir ve çıkarım
Güzel Sanatlar	Çocuk Doğru Söyledi	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	6	5N1K Konu, ana fikir ve çıkarım Metin altı soru
	Şu Heykellere Bak	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	3	Metin altı soru Metin altı soru
	Sinemaya Gitme Günü	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	6	Konu, ana duygu ve çıkarım Metin altı soru Hikâye haritası
	Ebru Sanatı (dinleme metni)	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Konu, ana fikir ve çıkarım

Tablo 15: 5. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

62 tane 5N1K ile ilgili etkinlik örneği bulunmaktadır. 164 soru tipi örneği bulunmaktadır. Toplam metin sayısı 47'dir. Bunlardan 16 tanesi serbest okuma metni örneğidir. 8 tane de dinleme metni örneği bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerden 12 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 14 tane anlatmaya bağlı metin örneği, 21 tane öğretici metin örneği bulunmaktadır. Hikâye haritası, ana düşünce bulma, 5N1K, metin altı sorular, konuyu belirleme, sorun ve çözüm önerisi, yardımcı fikirleri bulma, metnin verdiği iletiyi belirleme gibi etkinlik tiplerine yer veren çalışma kitabındaki etkinliklerin ve soru tiplerinin tek düze kullanıldığı görülmektedir.

3.1.2. Altıncı Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

Tema	Metin	Sorular ve Etkinlikler	5N1K İle İlgili Etkinlik Sayısı	5N1K İle İlgili Soru Sayısı	5N1K Soru ve Etkinlik Tipolojisi
Okuma Kültürü	Kütüphane	Kelimenin yapı özellikleriyle ilgili bilgi ve kuralları kavrama ve uygulama. Coşku ve heyecanı dile getiren bir metin örneği verilmiş.	0	0	
	Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	Okuma, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	4	Hikâye haritası
	Canım Kitap	Dinleme, yazma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	2	Metni giriş, gelişme, sonuç bölümlerine ayırma
	Simyacı (Dinleme metni)	Dinleme metni. Dinleme, yazma, dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Ana fikir, konu buldurma
Atatürk	Mustafa Kemal Atatürk	Dinleme, yazma, okuma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	3	Ana fikir, metni bölümlerine ayırma
	Atatürk'ün Fikir Dünyası	Dinleme, yazma, okuma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Metni giriş, gelişme, sonuç bölümlerine ayırma
	Atatürk'ün Türk Folkloruna Olan İlgisi (Dinleme metni)	Dinleme metni.	2	5	Konu, ana fikir ve yardımcı fikirleri buldurma
	Atatürk'ten Anılar	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
Sevgi	Soylu Bilgi Ağacı	Coşku ve heyecanı dile getiren bir metin örneği verilmiş. Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi etkinlikleri	0	0	
	Eskici	Dinleme, yazma, okuma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer	2	10	5N1K ve Listeleme

		almaktadır.			
	Anadolu	Okuma, konuşma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Kuğular (Dinleme metni)	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	7	Hikâye haritası
Duygular	Meşe ile Saz	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	6	Hikâye haritası, Özellik karşılaştırma
	Dijon'dan Trabzon'a	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	6	5N1K
	Nasrettin Hoca	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	Hikâye haritası Metni yorumlama
	Anne (Dinleme metni)	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Konu ve ana duygu bulma
Zaman ve Mekân	Anadolu'da Bahar	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Bayram Yeri	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	4	5N1K
	Hoşgörüler Diyarı Mardin	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Momo (dinleme metni)	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	4	5N1K
Doğa ve Evren	Boş Arsa	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	12	Hikâye haritası Ana fikir bulma Çözüm önerisi
	Kınalı Keklik	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	6	Hikâye haritası, Metin karşılaştırma
	Orman Küstü Bize	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	7	Konu, ana fikir ve yardımcı fikirler

					Sorun ve çözüm önerisi
	Uzay (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	Hikâye haritası Sorun ve çözüm önerisi

Tablo 16: 6.Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

20 tane 5N1K ile ilgili etkinlik örneği bulunmaktadır. 100 soru tipi örneği bulunmaktadır. Toplam metin sayısı 36'dır. Bunlardan 12 tanesi serbest okuma metni örneğidir. 6 tane de dinleme metni örneği bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerden 5 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 1 tane göstermeye bağlı metin örneği, 12 tane anlatmaya bağlı metin örneği, 11 tane öğretici metin örneği bulunmaktadır. Etkinlik tipleri genel olarak hikâye haritası, ana fikir ve yardımcı fikirler buldurma, 5N1K, metin altı sorular, konu bulma ve listelemedir. Altıncı sınıf etkinlik tiplerinin de hikâye haritası, ana fikir buldurma, yardımcı fikirleri buldurma ve konu buldurma noktasına ağırlık verdiği görülmektedir.

Kitapta bulunan 12 serbest okuma parçasından 6 tanesi anlatmaya bağlı metin örneği, 2 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 4 tanesi de öğretici metin örneğidir.

3.1.3. Yedinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

Tema	Metin	Sorular ve Etkinlikler	5N1K İle İlgili Etkinlik Sayısı	5N1K İle İlgili Soru Sayısı	5N1K Soru ve Etkinlik Tipolojisi
İletişim	Tatlı Dil	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Öyle Denmez	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	6	5N1K Hikâye haritası Metin altı sorular
	Bir İletişim Biçimi Olarak Karikatür	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Balkondaki Muhabbet Kuşu(dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	12	Metin altı sorular Hikâye haritası
Atatürk	Unutulmayan Hafta	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	5	Hikâye haritası
	Atatürk ve Türk Dili	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
	Atatürk ve Türk Tiyatrosu	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Ana fikir ve konu

	Milli kültür(dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Metin altı soru
Kavramlar ve Çağrışımlar	Bakardım Güneş Avuçlarımda	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	4	Metin altı sorular Ana duygu bulma
	Hayata Açılan Kapılar	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Konu, ana fikir ve yardımcı fikirler
	Pembe İncili Kaftan	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	9	Karakter tahlili Hikâye haritası
	Yiğitlerimiz Cephane Bekliyor (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	6	Hikâye haritası
Milli Kültür	Miras Keçe	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	2	8	Metin altı soru 5N1K
	Oğuz Destanı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Ana fikir, yardımcı fikir
	Mehmet Akif Ersoy	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	

	Yüksek Yüksek Tepelere (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	3	Metin altı sorular
Doğa ve Evren	Sular	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	16	Konusu ve ana duygusu Metin altı sorular Metin altı sorular
	Son Kuşlar	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	18	Hikâye haritası Balık kılıcı Metin altı sorular
	Kutup Yıldızı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Konu ve ana düşünce
	Bir Kavak ve İnsanlar (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	3	17	Hikâye haritası Balık kılıcı Metin altı sorular
Toplum Hayatı	Osmanlı Dürüstlüğü	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	5	5N1K
	Odcu Haftası Şenlikleri	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	1	2	Konu ve ana fikir

Anadolu'da Konukseverlik Gelenekseldir	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	
Emine Teyze'nin Çilek Reçeli (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlik örnekleri yer almaktadır.	0	0	

Tablo 17: 7. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

28 tane 5N1K ile ilgili etkinlik örneği bulunmaktadır. 124 soru tipi örneği bulunmaktadır. Toplam metin sayısı 36'dır. Bunlardan 12 tanesi serbest okuma metni örneğidir. 6 tane de dinleme metni örneği bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerden 5 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 1 tane göstermeye bağlı metin örneği, 14 tane anlatmaya bağlı metin örneği, 16 tane öğretici metin örneği bulunmaktadır. Etkinlik tipleri genel olarak hikâye haritası, ana fikir ve yardımcı fikirler buldurma, 5N1K, metin altı sorular, konu bulma ve balık kılçığıdır. Yedinci sınıf etkinlik tiplerinin de hikâye haritası, ana fikir buldurma, yardımcı fikirleri buldurma ve konu buldurma noktasına ağırlık verdiği görülmektedir. Ayrıca yedinci sınıf kurmaca metinlerde kullanılan balık kılçığı tekniği beşinci ve altıncı sınıf çalışma kitaplarında karşılaşmadığımız bir etkinlik örneğidir.

Kitapta bulunan 12 serbest okuma parçasından 4 tanesi anlatmaya bağlı metin örneği, 1 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 1 tanesi göstermeye bağlı metin örneği, 6 tanesi de öğretici metin örneğidir.

3.1.4. Sekizinci Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

Tema	Metin	Sorular ve Etkinlikler	5N1K İle İlgili Etkinlik Sayısı	5N1K İle İlgili Soru Sayısı	5N1K Soru ve Etkinlik Tipolojisi
Okuma Kültürü	Kitaplarla Kurulan Dostluk	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	Okuma Serüvenim Nasıl Başladı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	5	Hikâye haritası
	Sarı Traktör	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	1	Metne uygun başlık bulma
	Benim Elli Beş Yıllık Türk Dili'm (dinleme)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
Atatürk	İşte Onun Evrensellik Anlayışı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	Onuncu Yıl Nutku	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	Atatürk ve Bilim	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	7	Paragrafla ilgili soru yazma
	Dil Devrimi (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	5	Metin ile ilgili sorular hazırlama
Milli Kültür	Türküler Dolusu	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	Evliya Çelebi	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	6	Soru yazdırma Sebep-sonuç ilişkisi kurma
	Orta Oyunu	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	İhtiyar Çilingir (Dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	16	Hikâye haritası Sorun ve çözüm Kişilik özellikleri karşılaştırma
Kişisel Gelişim	Empati İle Yaşamak	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	2	6	Ana fikir, yardımcı fikir, Metinle ilgili soru hazırlama
	Karanfiller ve Domates Suyu	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	Martı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	3	Metin altı sorular yardımıyla

					karşılaştırma yapma
	Su Gibi (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	2	3	Metin altı soru Ana fikir
Toplum Hayatı	Ergenekon Destanı	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	2	Metin altı sorular
	Misafirlikleri miz	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	0	0	
	İmece	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	3	Metnin konusu ve ana fikri
	Türk Çayı (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	5	Metin altı sorular
Zaman ve Mekân	Güney İlleri	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	2	8	Ana duygu ve konu Metin altı sorular
	Bir Göl Nasıl Bingöl Oldu	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	3	14	Hikâye haritası 5N1K Metin altı sorular
	Zamanı Kazanmak veya Kaybetmek	Okuma, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	2	8	Konu, ana fikir, Metin altı sorular
	Kız Kalesi (dinleme metni)	Dinleme, konuşma, yazma ve dil bilgisi soru ve etkinlikleri	1	4	5N1K

Tablo 18: 8. Sınıf MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarındaki Etkinlikler

20 tane 5N1K ile ilgili etkinlik örneği bulunmaktadır. 96 soru tipi örneği bulunmaktadır. Toplam metin sayısı 36'dır. Bunlardan 12 tanesi serbest okuma metni örneğidir. 6 tane de dinleme metni örneği bulunmaktadır. Kitapta yer alan metinlerden 6 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 8 tane anlatmaya bağlı metin örneği, 22 tane öğretici metin örneği bulunmaktadır. Etkinlik tipolojileri genel olarak hikâye haritası, ana fikir ve yardımcı fikirler buldurma, 5N1K, metin altı sorular, konu bulma, paragrafla ilgili sorular yazma, metindeki sorunu bulma ve bu soruna yönelik çözüm önerileri sunmadır.

Kitapta bulunan 12 serbest okuma parçasından 2 tanesi anlatmaya bağlı metin örneği, 2 tanesi coşku ve heyecanı dile getiren metin örneği, 8 tanesi de öğretici metin örneğidir.

3.1.5. MEB Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlikler ve Soruların Genel Değerlendirmesi

Ortaokul Türkçe ders ve çalışma kitapları incelendiğinde beşinci, altıncı, yedinci ve sekizinci sınıf kitaplarında bulunan kurmaca metinlerde toplam 130 tane 5N1K ile ilgili etkinlik örneği bulunmaktadır. Kurmaca metinler 5N1K etkinlik sorularının tahlilinde öğrencilerin yol haritalarını belirlemede, onlara yardımcı olan bir metin türüdür. Hikâye edici anlatımın kullanıldığı kurmaca metinleri öğrenciler diğer metinlere oranla daha çabuk kavrayabilmektedir. Öğrenciler tarafından anlanan ve anlamlandırılan bir metin ile ilgili hazırlanan etkinliklere ve sorulara öğrenciler daha kolay cevap vermektedir. Bu durum da öğrencilerin derse katılmasını ve ders süresince sıkılmadan ders etkinliklerini verimli bir şekilde gerçekleştirmesini sağlamaktadır.

Yukarıda incelemiş olduğumuz tablolarda verilen 5N1K ile ilgili soru ve etkinlik tipoloji kısmına bakacak olursak, 5N1K öğeleri arasındaki ilişkinin sorgulatılmadığını görebiliriz. Etkinlikler genel olarak öğrencilerin basit becerilerini kullanarak cevaplayabileceği soru kalıplarından oluşmakta. Bu soru etkinliklerdeki öğeler ilişkilendirilmediği, öğrenciye sorgulatılmadığı için zihinsel gelişimin alt basamakları olan bilgi ve kavrama kısmında soru tipleri bir kısır döngü içerisine giriyor.

Çalışma kitabında bulunan soru tipleri belli bir standartta olduğu için sorular ve etkinlikler arasında bir hiyerarşi yoktur. Etkinlikler ve soru tipleri arasında hiyerarşik bir gelişim olmalıdır. Böylece öğrenme süreçleri alt bilişsellikten üst bilişsellığe geçişte öğrencileri kademe kademe yükseltir.

5N1K sorularının içeriği yorumsallaştırıldığında öğrenciler de etkinliklerde yer alan soruları cevaplarken Bloom taksonomisinin üst bilişsel basamaklarını oluşturan analiz, sentez ve değerlendirme gibi niteliklerini geliştirme imkânı bulacaktır.

Yukarıda sözünü ettiğimiz sorunlar soru çeşitliliğinin bilişsel gelişim süreçlerine göre artırılmasıyla giderilebilir. Böylece kurmaca metinler üzerinden verilen 5N1K tekniği öğrencilerin okuma, anlama, yazma gibi becerilerini de kullanarak zihinsel gelişim süreçlerini sorgulama, yorumlama, değerlendirme noktasında olumlu bir şekilde etkilemiş olur.

4. ORTAOKUL TÜRKÇE DERS VE ÇALIŞMA KİTAPLARINDA 5N1K'Yİ ESAS ALAN KURMACA METİN, ETKİNLİK VE SORULARIN DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Beşinci Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi

4.1.1“Uçurtma” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

Çalışma kitabı sayfa 12’de yer alan hikâye haritası etkinliğinin yorumu;

Yukarıdaki etkinliğin, "Okuma" öğrenme alanının altında yer alan iki farklı kazanıma yönelik olduğunu söyleyebiliriz. Söz konusu kazanımlar şunlardır:

- *"Okuduklarında hikâye unsurlarını belirler."*
- *"Okuma öncesi, okuma sırası ve sonrasında metinle ilgili soruları cevaplandırır."*

Etkinlikte metinle ilgili sorular (zaman, yer, ana karakter, yardımcı karakterler, olay) sorulmuş ve ilgili boşluklara cevapların yazılması istenmiştir.

Öğrencilerin metni özetleyebilmeleri için okuduklarını iyi anlamaları gerekmektedir. Bu sebeple listeleme yöntemini kullanarak verilen metinler çözümletilip anlamlandırmayı kolaylaştırmaya yönelik bir tutum sergilemektedir.

5.Sınıf kitabında yer alan diğer kurmaca metin örneklerinde de görüleceği üzere bu tip etkinlikler sıklıkla kullanılmıştır.

Çalışma kitabı sayfa 15'te yer alan metin altı soruların yorumu;

Günlerden bir gün kırlangıcın biri bir adamın penceresinin önüne konup adama şöyle demiş: "Lütfen beni içeri al. Artık soğuklar da başladı. Dışarda kalamam biliyorsun. Ben sıcak havalarda yaşayabilirim sadece. Beni içeri almazsan başka sıcak ülkelere gitmek zorunda kalırım. Adam ona: "Git başımdan! Ben yalnız kalırım." demiş ve kuşu kovmuş... Kırlangıç, bu cevap üzerine üzüntülü bir şekilde uçmuş ve uzaklara gitmiş. Kırlangıç, uzaklara gittikten sonra adam pişman olmuş. Pişman olmuş ama iş işten geçmiş. Sıcaklar başlayınca yine gelir diye beklemeye başlamış. Yazın gelmesiyle kırlangıçlar da gelmeye başlamış. Ama onun kırlangıcı gelmemiş. Sonunda bir bilge kişiye gitmiş. Bilge kişi ona "Kırlangıçların ömrü altı aydır evlat, hayatta bazı fırsatlar vardır, ömründe insanın eline bir defa geçer ve değerlendirmezsen uçup gider." demiş.

Aşağıdaki soruları bu hikâyeye göre cevaplayınız:

Okuduğunuz hikâye ile bu hikâyenin hikâye unsurlarını karşılaştırınız.

	UÇURTMA METNİ	KIRLANGIÇ METNİ
Olay	Selçuk'un arkadaşlarından aldığı ödüllü uçurtma yarışı haberi	Kırlangıcın eve girmek istemesi
Zaman	Şenlik süresi	Günlerden bir gün
Yer	Ev ve şenlik alanı	Pencerenin önü
Kişiler	Selçuk, annesi, babası, Servet amca, şenlik komite sekreteri	Kırlangıç, adam ve bilgin

Uçurtma metni günlük yaşantımızda da karşılaşılabileceğimiz türden bir olayı anlatırken, kırlangıç metni ise olağanüstü özellikler taşıyıp masalsi bir üslupla anlatılmıştır ve gerçek hayatta karşılaşamayacağımız türden bir olay aktarılmıştır.

Bu hikâyenin ve okuduğunuz hikâyenin ana düşüncelerini karşılaştırarak yazınız.

Her iki metin de karşımıza çıkan fırsatları vaktinde değerlendirmememiz gerektiğini öğütlüyor.

Yukarıdaki etkinlik şu kazanımlara yöneliktir:

- *"Okuduklarında hikâye unsurlarını belirler."*
- *"Okuduklarının ana fikrini belirler."*

Etkinlikte kısa bir hikâye verilmiş ve ders kitabında yer alan metinle bu yeni metin arasında karşılaştırma yapılması istenmiştir. Yani öğrenciden metinlerarası anlam kurması beklenmektedir. Öğrencilerden olay, yer, zaman, mekân ve şahıs kadrosu arasında benzerlik kurması istenmiştir.

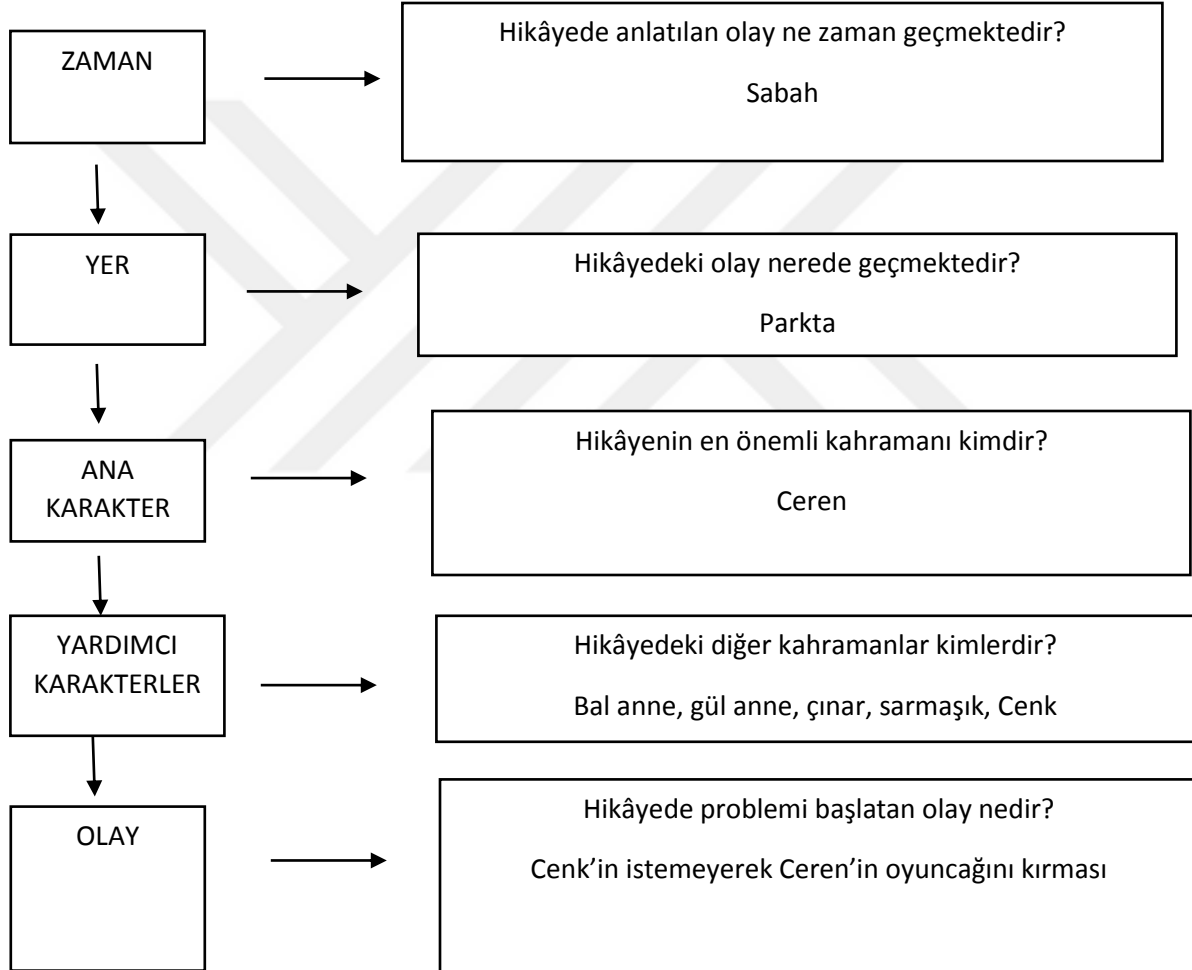
Bu bağlamda metinler arası bir çalışma yaptırılmaya çalışıldığı görülmektedir. Öğrenciler daha önce hikâye unsurlarını buldukları için yeni metinle kıyaslama yapmaları kolaylaşacaktır. Buna rağmen bu etkinlik, basit bir çalışma gibi görünse de, kıyas yapma konusunda 5. sınıf öğrencilerinin zorlanabileceğini düşündürmektedir.

Etkinlik tasarım bakımından daha önceki etkinlikler gibi, kutucuklardan ibarettir.

Bu metinde ve de kitabın genelinde, hem kazanımların hem de etkinliklerin aynı eksen etrafında döndüğünü görmek mümkündür.

4.1.2. “Arkadaşım Sarmaşık” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

Çalışma kitabı sayfa 30’da yer alan hikâye haritası etkinliğinin yorumu;

Dinlediğiniz hikâyenin konusu ve verdiği iletiyi yazınız.

Konusu: Arkadaşlık

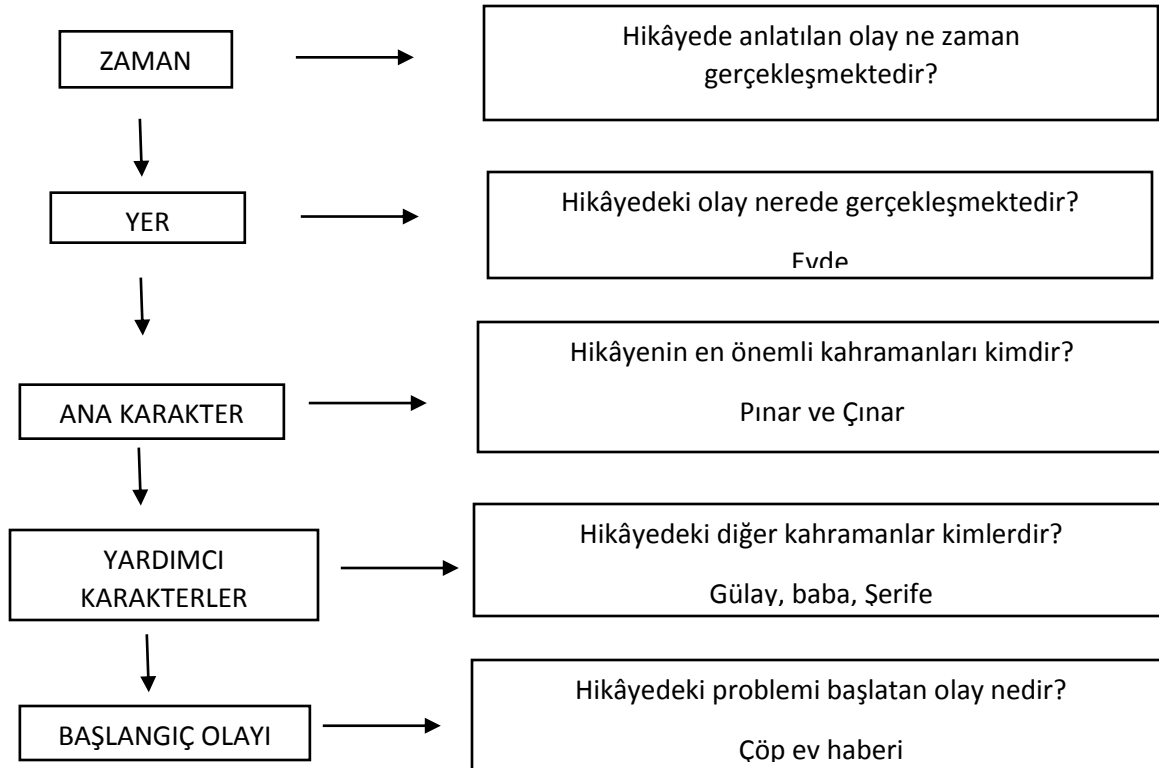
Verdiği ileti: İyi günde ve kötü günde arkadaşlığımızın değerini bilmeliyiz.

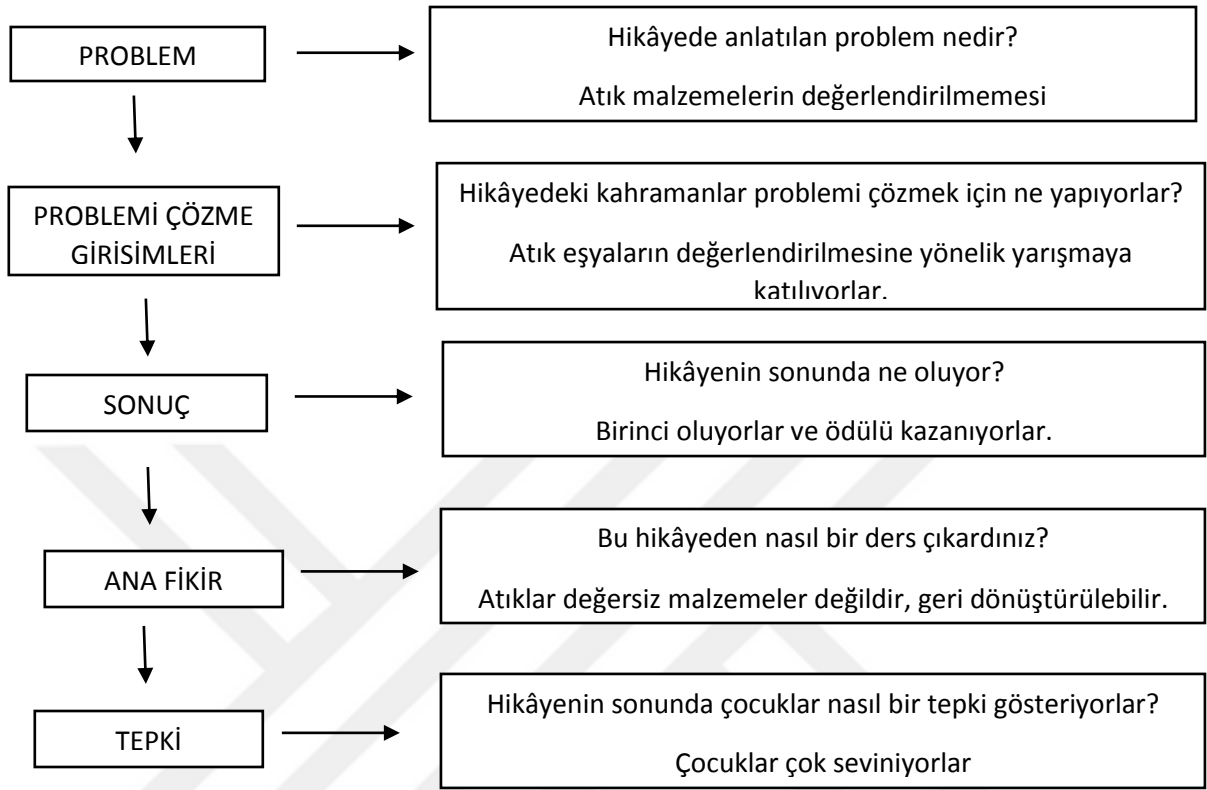
Bu örnekte 5N1K yöntemi, 5. Sınıf öğrencilerinin bilişsel gelişim süreçlerine uygun olarak hazırlanmıştır. Sorulan sorular yardımıyla öğrenci istenilen cevabı metin içinden seçebilmektedir. Bu sayede olayı, mekânı, kişileri, zamanı daha kolay kavrayabilmekte, metni rahatça özetleyebilmektedir.

Yapılan bu etkinlik sayesinde öğretmen, öğrencilerin metni kavrayıp kavrayamadıklarını anlayabilmekte dinleme becerisini geliştirme sürecinde öğrencilerin bu dil alanlarının geliştirilmesini sağlamaktadır.

4.1.3.“Çöp Ev” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

Çalışma kitabı sayfa 61’de yer alan hikâye haritası etkinliğinin yorumu;

5N1K yöntemi bu örnekte öğrencilerin üst bilişsel süreçlerini geliştirmeye yöneliktir. Bu etkinlikte diğerlerinden farklı olarak öğrencilere hikâyenin başlamasına neden olan olay bulduruluyor. Böylece öğrenci metindeki karakteri harekete geçirecek bir olay olması gerektiğini anlıyor.

Kurmaca metinlere çatışma odaklı yaklaşmak; kurmaca dünyadan (metinden) gerçek yaşama, gerçek yaşamdan kurmaca dünyaya (metne) giderek anlamlandırma, ön bilgileri harekete geçirme, karşılaştırmalar yapma, sorgulama, eleştirme, diğer insanlarla ilişkilerini gözden geçirme, karşılaşılan problemleri çözme, kendisini, çevresini, yaşamı anlamlandırma, empati kurma gibi pek çok noktada öğrencilerin bireysel gelişimlerin ve toplulaşmasına katkıda bulunur. (Demir, 2013: 399).

“Eşi kaybolmuş ayakkabı bağcıkları rengârenk gazoz kapakları ve düğmeler, kesik kumaş parçaları, kaçık çoraplar, eski faturalar, bozuk çakmaklar, sapı kırılmış bıçaklar, teneke kutular, küçük cam kavanozlar, kolu kopmuş oyuncak bebekler... Ne varsa, ne varsa... Dolaplardan, çekmecelerden, yatak altlarından, kutulardan, çuvallardan çıkıp üzerime üzerime geliyorlardı...”

Aşağıdaki soruları paragrafa göre cevaplayınız.

- Bu paragraf hikâyenin hangi bölümünden alınmış olabilir?
Gelişme bölümünde yer alan Çınar’ın rüyası kısmından alınmıştır.
- Paragrafta ne anlatılmaktadır? Kendi kelimelerinizle açıklayınız.
Atık eşyaların fazlalığının Çınar’da yarattığı rahatsızlık sonucu, eşyaların çocuğun rüyasına girmesi.
- Hikâyenin bütünü ile bu paragraf arasında nasıl bir ilişki vardır, açıklayınız.
Atık eşyaların değerlendirilmesi gerekir.
- Hikâyenin bu bölümünü özetleyiniz.
Evdeki eşya fazlalığının Çınar’ın üstüne üstüne gelmesi.

Çalışma kitabı sayfa 63’te yer alan 5N1K etkinliğinin yorumu;

5.Sınıf Türkçe ders kitabında yer alan “Çöp Ev, Arkadaşım Sarmaşık ve Uçurtma” metinleri incelenen örnekler olarak seçilmiştir. Türkçe çalışma kitabında yer alan etkinlikler detaylı bir şekilde incelendiğinde “Arkadaşım Sarmaşık ve Uçurtma” metnlerinin 5N1K yöntemini sadece basit bir özet çıkarma yolu olarak kullandığı görülmektedir. Oysa bu yöntem metnin anlama ve anlamlandırma basamaklarında öğrencilerin verilen bilgileri somutlaştırmasına yardımcı olmaktadır. “Çöp Ev” adlı metinde ise, 5N1K yöntemi amacına uygun olarak kullanılmış ve çözüm basamakları öğrencilerin sorgulama ve çözüm yolu bulma noktasında ilerlemelerini sağlamıştır. Sorulan sorular yardımıyla öğrenci metni zihninde bir plan çevresinde oturturken, olayların ortaya çıkma, gelişme ve sonuçlanma süreçlerini sorgulayıp bunlara çözüm yolları bulmaya yönlendirilmiştir.

4.2. Altıncı Sınıf Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K’yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi

4.2.1. “Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

6.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 17’de yer alan etkinliğin incelenmesi;

Hikayenin zamanı nedir?belli değil.....	Hikaye nerede geçmektedir?bir çocuğun kitaplığında geçmektedir.....
Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması	
Hikayedeki olay nedir?kitaplıktaki kitaplar birbirleriyle tartışıyorlar.....	Hikayedeki ana karakter ve yardımcı karakterler kimlerdir?walt disney’in mikileri, don kişot, gülüver, küçük prens, la fontaine, Nasreddin hoca, Andersen,çocuk.....

Yukarıdaki etkinlikte, 5N1K yöntemi sadece metin içinde verilenleri tablolaştırmak için kullanılmış. Öğrenci burada sorulan soruları metni okuduğu zaman kolaylıkla ayırt edebilir. Oysa bu sorulara öğrencinin üst bilişselliğini kullanıp geliştirebileceği tarzda kalıplar yerleştirilse etkinlik daha verimli bir hale getirilebilir.

Güneş'e göre ;

Giriş bölümü: öyküyü yerleştirme (yer, zaman, kişi ve ortam ile ilgili öykünü başına kişileri yerleştirme).

Giriş bölümünde şu sorular cevaplandırılır: Kim?, Ne?, Nerede?, Nasıl?

Harekete geçiren ögeler: olayı harekete geçiren ögeler.

Harekete geçiren ögeler bölümünde şu sorular cevaplandırılır: Ne oldu?, Kim izledi?, Olay nerede geçti?

Ani gelişmeler: Bir çözüm bulmak için kişiler tarafından girilen eylemlere bağlı gelişmeler.

Şu sorulara cevap edilir: Bu durumu çözmek için ne yapmak gerekir?, Bu olayın sonuçları nelerdir?

Sonuç bölümü: Sonuç için ortaya konulan olayların, duyguların ve kişilerin sonuçları.

Şu sorulara cevap verilir: Kişiler bu durumdan nasıl çıkıyorlar?, Hangi duygular iççindedirler?, bu öykünün öğretici yönü nedir? (Güneş, 2014: 270)

Bu kurmaca metin örneğinin etkinlikleri yukarıdaki standartlara göre hazırlanmış olsaydı öğrencilerin 5. Sınıftan bu yana uyguladığı etkinliklerden farklı olmasını sağlayacaktı ve öğrenciler bilişsel süreçlerini sorgulama ve yorumlama noktasında geliştirmiş olacaktı.

4.2.2. “Kınalı Keklik” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

6.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 158’de yer alan etkinliğin incelenmesi;

“Çocuk Kitaplığında Sabah Tartışması” adlı metinde yer almayan ana fikri buldurmaya yönelik sorunun, bu etkinlikte kullanılması öğrencilerin metni yorumlamasına yönelik bir soru kalıbıdır. Böylece öğrenciler Bloom taksonomisinde kavrama ve analiz basamaklarını gerçekleştirmiş olurlar. Öğrencilerin metnin içinden seçip bulmaları gereken “ne zaman, nerede, ne, kim” gibi soru kalıplarının cevapları kavrama basamağını gerçekleştirirken; ana fikir ve yardımcı fikir buldurmaya yönelik sorular öğrencileri anladıklarından yola çıkarak bir çıkarım yapmalarına yönlendirdiği için Bloom taksonomisinde analiz basamağı gerçekleşmiştir. Böylece öğrenciler üst bilişsel bir süreç içerisinde ders etkinliğini gerçekleştirmiş olurlar.

Bir metni değerlendirirken metnin işlediği ana ve alt izlekleri (temaları), çatışma ögesinden hareketle buluruz. Diğer bir ifadeyle, metnin işlediği ana duygu, düşünce veya hayali belirlemek, metnin iletisine ulaşmak, metinden çıkarılan sonuca bir ana düşünce cümlesi haline getirmek için yapılacak başlıca eylemlerden birisi, çatışmaya gitmek ve çatışma ögesini çeşitli yönlerden değerlendirmektir. Çatışma, metnin üzerine inşa edildiği ana ve alt izleklerin somutlaştığı bir ögedir. Bu nedenle, izlek (tema) odaklı her türlü etkinliğin anlam

bulması için kurmaca metinlere çatışma ögesinden hareketle yaklaşmak bir gerekliliktir (Demir, 2013: 398).

4.2.3. “Eskici” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

6.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 72’de yer alan etkinliğin incelenmesi;

Aşağıda öğretmeninizin metni okurken size soracağı tahmin soruları vardır. Bu soruların cevaplarını yazınız.

1. Hasan’ın durgunlaşmasını sebebi nedir?

.....

2. sizce Hasan Arapça konuşacak mı?

.....

3. Sizce Eskici, Hasan’a hangi dilde cevap vermiştir?

.....

4. Hasan, Eskici’nin cevabından sonra ne yapmış olabilir?

.....

Yukarıdaki etkinlikte tahmin soruları ile öğrencelerin üst bilişsel süreçlerine yönelik bir uygulama örneğine yer verilmiştir. Bu etkinlikte öğretmen metni okurken öğrencilerin derste aktif bir şekilde rol almaları için metni gerekli yerlerde kesip yukarıdaki soruları öğrencilere yöneltmekte ve öğrencilerin düşünce becerilerini, yaratıcı yönlerini geliştirmelerine yardımcı olmaktadır.

Bu etkinlik örneği Bloom taksonomisinde kavrama basamağını geliştirmeye yöneliktir. Bu etkinlikteki amaç öğrencilerin okunan metni anlamasını ve anlamlandırmasını sağlamaktır. Öğrenciler, metinde sunulan olayın nasıl devam edeceğini ya da karakterin olaya nasıl tepki vereceğini tahmin etmeye çalışır, metni oluşturmak için yorum yapar.

Sınıf düzeyi dikkate alınarak, 6. Sınıf çalışma kitabındaki metne dayalı soruların önemli ölçüde yüzeysel sorulardan oluşması, öğrencilerin soyut düşünme beceri düzeyleri dikkate alındığında ilk anda anlaşılır görülebilir ancak, yine öğrencilerin düzeyleri dikkate

alınarak yüzeysel soru yerine anlamına daha kolay ulaşılabilcek çıkarımsal soruların tercih edilmesi mümkündür (Kuzu, 2013: 73).

6.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 73’de yer alan etkinliklerin incelenmesi;

- Okuduğunuz metinle ilgili 5N1K sorularını aşağıdaki boşluklara yazınız.

Ne? →

Nerede? →

Ne zaman? →

Nasıl? →

Niçin? →

Kim? →

Yukarıdaki etkinlik öğrencilerin metni okuduktan sonra cevaplaması gereken soruları içermektedir. Ne, nerede, ne zaman ve kim soruları Bloom taksonomisinde bilgi basamağına yöneliktir. Niçin sorusu ise, kavrama basamağına yöneliktir. Bu etkinlik sayesinde öğrenciler olay örgüsünü kolay ve sistematik bir şekilde anlamaktadır.

- Okuduğunuz hikâyedeki olay örgüsünü, özellikle de son paragrafı dikkate alarak hikâyeyi devam ettiriniz.

.....
.....
.....
.....

Yukarıdaki etkinlikte öğrencilerden metnin sonunu yeniden oluşturmaları istenmektedir. Bu etkinlik Bloom taksonomisinde sentez basamağına karşılık gelen bir örnektir. Öğrenciler bu etkinliği verimli bir şekilde gerçekleştirebilmek için metni iyice anlamalıdır. Bir önceki etkinlikte sorulan sorular yardımıyla olay

Yukarıdaki etkinlikte öğrencilerden metinlerdeki karakterlerin fiziki ve karakter özelliklerinin tahlili istenmiş. Bloom taksonomisinde analiz basamağına karşılık gelen bu etkinlikte öğrencilerden metindeki karakterlere dökün analiz yapmaları istenmiştir.

7.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 83, 84 ve 85’te yer alan etkinliklerin incelenmesi;

a. Aşağıdaki soruları okuduğunuz metne göre cevaplayınız.

Metinde anlatılan olay nedir?	Ana karakter ve yardımcı karakterler kimlerdir?
Olay nerelerde geçmektedir?	Olay hangi zamanda geçiyor?

Yukarıda verilen etkinlikte 5N1K yönteminin kısır kaldığını görüyoruz. Çünkü sorular sadece yer, zaman, şahıs kadrosu ve olayı buldurmaya yöneliktir. Bu da öğrencileri sorulan soruların cevaplarını metni anlamalarına ve yorumlamalarına gerek kalmadan, direkt metin içinden cevapları seçerek yanıtlamalarına yönlendirmektedir. Öğrencilerin alt bilişsel seviyede bir etkinlik gerçekleştirmelerine neden olmaktadır. Oysa metnin konusu, ana fikri ya da şahıs kadrosunun olaylar üzerindeki tutumlarını sorgulatmak öğrencilerin metin üzerinde yorum yapıp sorgulamalarını sağlayacak ve kazandırılmak istenen beceriyi destekleyecektir.

b. Okuduğunuz metni kendi cümlelerinizle kronolojik sıra ve mantık akışı içerisinde özetleyiniz.

.....
.....
.....
.....

Yukarıdaki etkinlik Bloom taksonomisinde sentez basamağına yöneliktir. Bu süreçte öğrencilerden okuyup anladıkları metni, metnin akış bağlamı içerisinde özetlemeleri beklenmektedir. Bu etkinlik sınıf ortamında sözlü ya da yazılı olarak gerçekleştirilebilir. Dil eğitiminde temel beceri alanlarından “yazma ve konuşma” yetileri bu tarz etkinlikler ile geliştirilebilir. Böylece öğrenciler kendilerini yazılı olarak ifade ederken yazım ve noktalama kurallarına dikkat ederler. Etkinliğin sözlü olarak gerçekleştirilmesi durumunda ise öğrenciler topluluk içinde kendilerini ifade etmeyi, konuşma esnasında neler yapmaları gerektiğini öğrenirler.

3. Etkinlik: Kendinizi Muhsin Çelebi'nin yerine koyarak elçilik görevinden sonraki duygu ve düşüncelerinizi ifade ediniz.

4. Etkinlik:

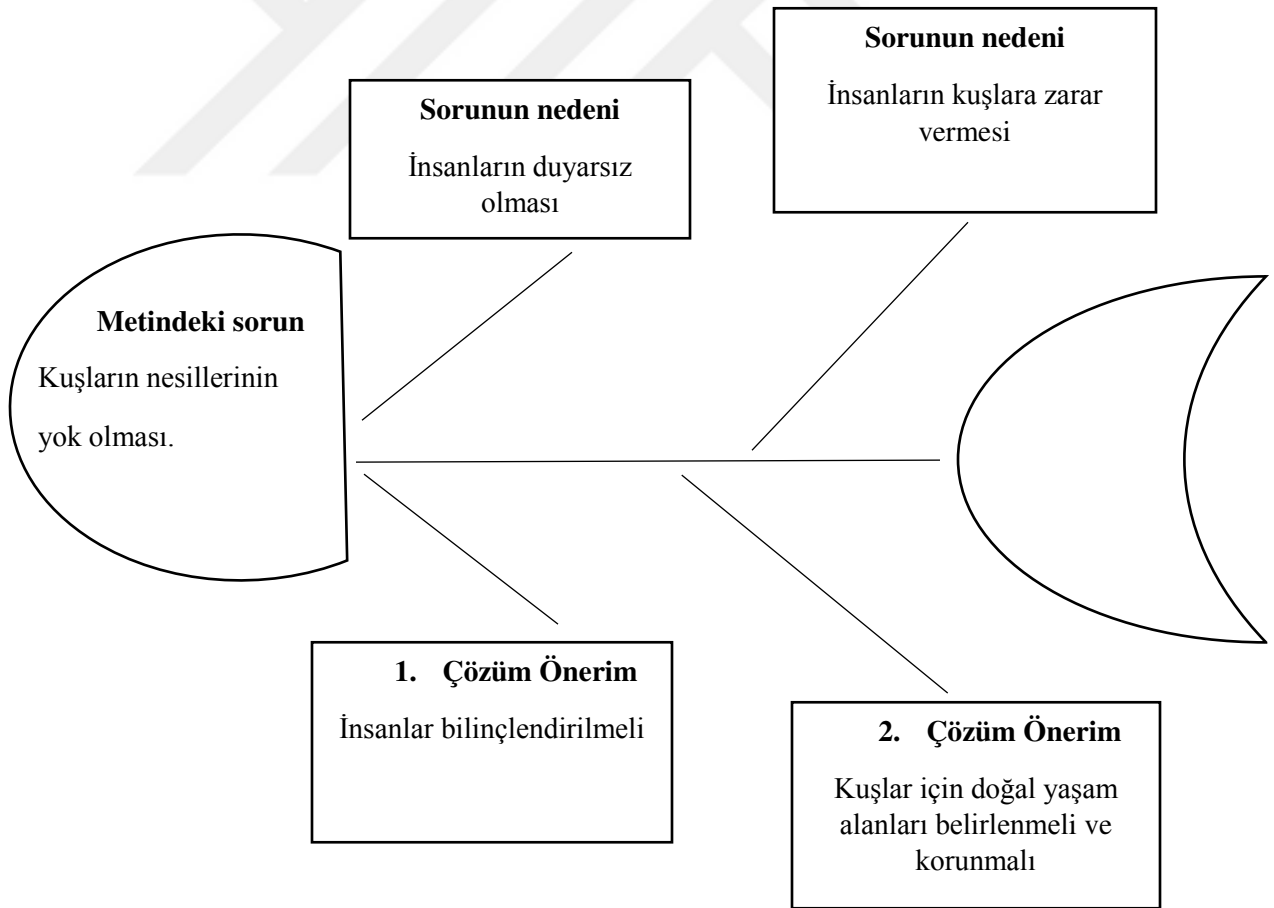
a. Okuduğunuz hikâyenin başlığı ile anlatılan olaylar arasında nasıl bir ilişki vardır? Neden?

b. Okuduğunuz hikâyenin yazarı siz olsaydınız bu hikâye için nasıl bir başlık belirlerdiniz? Niçin?

Yukarıda verilen 3. etkinlikte öğrencilerden kendilerini metinde bulunan bir karakterin yerine koymaları, verilen duruma göre duygu ve düşüncelerini yazmaları istenmiştir. 4. etkinlikte ise öğrencilerden, olay ile başlık arasında ilişki kurması istenmiştir. Yazma aşaması tamamlandığında öğrencilerin duygu ve düşüncelerini hangi sözcüklerle, nasıl ifade ettiğini ve okuduğunu ne derece anladığını tespit edebiliriz. Bu etkinlikler Bloom taksonomisinde analiz basamağına yöneliktir.

4.3.2. “Son Kuşlar” Adlı Metin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

7.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 139’da yer alan etkinliğin incelenmesi;

Yukarıda verilen etkinlik, 5N1K yöntemini kullanarak öğrencilere metin hakkında sorular yönelmiştir. Öğrencilerden okudukları metin üzerinden, verilen soruları cevaplamaları beklenmektedir. Ana fikir buldurma sorusuyla desteklenen bu etkinlik öğrencileri metni anlamlandırmaya sevk eder. “Son kuşlar” adlı kurmaca metnin 5N1K etkinliği balık kılıcı tekniğiyle sorulan sorular vasıtasıyla desteklenmiştir:

5N1K etkinliğini desteklemek amacıyla verilen balık kılıcı tekniğinde kullanılan sorular yardımıyla öğrenci, metin içindeki çatışma unsurlarını görüp bunlar hakkında yorum yapmaktadır. Türkçe derslerinde kurmaca metinlere ‘çatışma’ odaklı yaklaşmak, metni anlamlandırma ve çözümleme bağlamında büyük bir işlevi yerine getirir. Şemalaştırma, karakterleri konumlandırma ve betimleme, çatışmayı belirleme/ problem durumu ve çözüm, neden-sonuç ilişkileri kurma, tahmin etme/ metni tamamlama, metnin izleğini(temasını) bulma, gerçek hayatla ilişkilendirme gibi pek çok etkinliğe olanak sağlar (Demir; 2013: 389).

4.4. Sekizinci Sınıf Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K’yi Esas Alan Kurmaca Metin, Etkinlik ve Soruların Değerlendirilmesi

4.4.1. Ergenekon Destanından Alınan Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

8.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 112’de yer alan etkinliğin incelenmesi;

Destandan alınan bölüme yönelik 2 tane üst bilişsel düzeyde sorular sorulmuştur. Bu örnek öğrencilerin öğeler, parçalar ya da bölümlerden bütün bir biçim, yeni bir yapı ya da yeni bir örüntü oluşturmasını hedeflemektedir (Yeşilyaprak, 2008: 315). Bloom’un taksonomisinde sentez basamağına girmektedir.

Bu sorulara 8. Sınıf öğrencilerinin vermiş olduğu cevaplar şu şekildedir.

a. Bu bölümde ortaya konulan sorunu ve önerilen çözüm yolunu yazınız.

Sorun, Ergenekon'dan çıkmak için herhangi bir yolun olmamasıdır. Çözüm olarak da dada yolu kapatan demir madenini eritmek ve böylece bir yol bulmak olarak düşünülmüştür.

b. Siz olsaydınız bu sorunu nasıl çözerdiniz, yazınız.

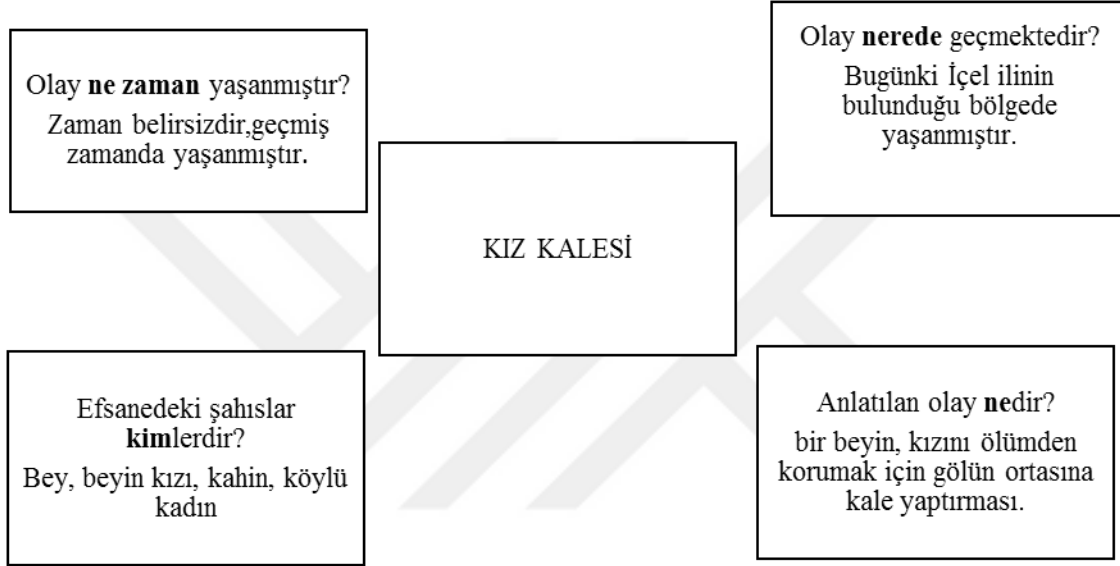
Ben olsaydım başka çıkış yolları arardım. Aynı zamanda dağın eritilmesi çalışması da yapardım.

Yukarıda sorulan sorular öğrencilerin fikir yürütme becerilerini harekete geçirmek için hazırlanmıştır. Öğrencilerden çözüm yolu bulmaları istenmiştir.

Demir'e göre; 'Çatışmayı Belirleme- Problem Durumu ve Çözümü' başlıklı etkinlikler aracılığıyla, öğrencilerin problem çözme becerilerini geliştirmek amaçlanır. Metnin olay örgüsünü şekillendiren çatışmayı belirleme, problem durumunu ortaya koymak ve problemin nasıl çözüldüğünü, kişilerin problemi çözerken, engelleri aşarken ne tür yöntemler kullandıklarını, stratejiler geliştirdiklerini, olaylara hangi açılardan baktıklarını tartışmak öğrencilerin konuşma becerilerinin yanı sıra zihinsel becerilerini geliştirmek adına önemlidir (Demir, 2013: 395).

4.4.2. “Kız Kalesi” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

8.Sınıf Türkçe çalışma kitabı sayfa 161’de yer alan etkinliğin incelenmesi;

Yukarıdaki etkinlikte öğrenci cevapları kullanılmıştır.

Diğer etkinliklerde olduğu gibi bu etkinlikte de metinle ilgili sorular sorulmuş ve öğrencinin bu soruların cevabını metnin içinden bulup yanıtlaması istenmiştir.

Oysa 8. Sınıf öğrencisinin bilişsel düzeyi düşünüldüğünde bu metne bağlı etkinliğin zayıf ve işlevsiz kalığı görülmektedir. Bu düzeydeki öğrenci gruplarını metin etkinlikleri çatışma odaklı şemalaştırma ile sunulabilir.

Demir’e göre, çatışma odaklı şemalaştırmada, ‘5N1K’ bağlamında çatışmanın kimler arasında, niçin, nerede, ne zaman ortaya çıktığı, karakterlerin amaçlarının, güdülerinin, karakterlerce arzu edilen veya kaçınılan nesnenin/ öznenin ne olduğu ve çatışmadaki yeri, karakterlerin girişimi(eylemleri), tepkileri, çatışmadan etkilenme biçimleri, engeller, çözüm vb. ögeler yer alacaktır (Demir, 2013: 393).

4.4.3. “İhtiyar Çilingir” Adlı Metnin ve Metne Yönelik 5N1K Sorularının Değerlendirilmesi

3. Etkinlik: Dinlediğiniz hikâye ile ilgili beş soru yazınız.

1.
2.
3.
4.
5.

4. Etkinlik: Dinlediğiniz hikâye ile ilgili aşağıdaki sorulara cevap veriniz.

Hikâyedeki olay nedir?

.....

.....

.....

.....

.....

Hikâyedeki şahıslar kimlerdir?

.....

.....

.....

.....

Hikâyedeki olay nerede geçmektedir?

.....

.....

.....

Hikâyedeki olay ne zaman geçmektedir?

.....

.....

.....

Hikâyedeki yardımcı fikirler nelerdir?

.....

.....

.....

Hikâyenin ana fikri nedir?

.....

.....

.....

Hikâyenin konusu nedir?

.....

.....

.....

Birinci etkinlikte öğrencilerden dinledikleri metin ile ilgili soru yazmaları istenmiş. Bu etkinlik öğrencilerin üst bilişsel süreçlerini geliştirmelerini sağlamaktadır. Üst biliş, birbiriyle ilişkili iki ana bilgiyi kapsar: bir kişinin, bir görevin hangi becerileri, taktikleri, kaynakları gerektirdiğini bilmek, görevin başarıyla sonuçlanabilmesi için bu becerilerin, taktiklerin, kaynakların ne zaman ve nasıl kullanılacağını bilmek (Schunk, 2009: 186). Öğrenciler geçmiş bilgi ve becerilerinden hareketle kendilerine okunan metinle ilgili ve olay örgüsü ile bağlantılı sorular oluşturmaktadır. Bloom taksonomisinde sentez basamağına denk gelen bu etkinlik, öğrencileri üretme, tasarlama gibi becerilerini kullanmaya teşvik etmektedir.

İkinci etkinlikte ise metinle ilgili 5N1K soruları verilmiş ve öğrencilerden metinden hareketle bu sorulara cevap vermeleri istenmiştir. Bu etkinlik ana fikir, yardımcı fikir ve metnin konusunu buldurması yönüyle klasik 5N1K yönteminden ayrılmıştır. Öğrenciler soruların cevaplarını sadece metin içinden seçmemekte, metnin anlam bağlamı doğrultusunda konu ve ana fikir noktasında yorum yapmaktadır. Hikâye haritasının kullanıldığı bu etkinlik Bloom taksonomisinde analiz basamağına karşılık gelmektedir. Öğrenci soruların cevaplarını metinden saptayarak verilen bilgileri parçalara ayırmaktadır.

Yukarıda verilen iki etkinlik de öğrencilerin üst bilişsel süreçlerini geliştirmeye yöneliktir. Öğrenciler bu etkinlikleri verimli bir şekilde uygulamaya dökebilmek için metni iyi anlayıp anlamlandırmalıdır.

Yukarıda verilen etkinlikler ise diğer etkinliklere göre daha üst basamakta yer almaktadır. Çünkü öğrencilerden çözüm yolu bulmaları ve metnin verilmeyen kısmının nasıl ilerlemesi gerektiği hakkında yorum yapmaları istenmiştir. Bu etkinlikler Bloom taksonomisinde değerlendirme basamağına yöneliktir. Öğrencilerden yazar ve ihtiyar çilingir arasında nasıl bir konuşmanın geçtiğini tahmin etmeleri istenmiştir. Diğer soruda ise öğrencilerden metindeki sorunu ya da sorunları tespit etmeleri ve bu sorunlara çözüm üretmeleri istenmiştir. Bu etkinlikler yoluyla öğrencilerin üst düzey düşünme becerileri harekete geçmekte, algı güçleri artmaktadır. Öğrenciler bu etkinlikleri gerçekleştirdiklerinde tahmin, karşılaştırma, seçme, analiz, değerlendirme gibi becerilerini geliştirmiş olacaktır.

4.5. Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarında 5N1K'yi Esas Alan Soruların Bloom Taksonomisi Basamaklarına Göre Dağılımı

Aşağıdaki tablolarda ilköğretim ikinci kademe MEB Türkçe ders ve çalışma kitaplarında bulunan 5N1K sorularının Bloom taksonomisine göre dağılımları verilmiştir.

5.Sınıf 5N1K İle İlgili Toplam Soru Sayısı	5N1K İle İlgili Soruların Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı
68	Bilgi
65	Kavrama
11	Uygulama
52	Analiz
3	Sentez
4	Değerlendirme

Tablo 19: 5. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, 5. Sınıf öğrencilerin alt bilişsel süreçleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarında 144 soru ile öğrenciler tanıma, tespit etme, yorumlama, açıklama, problem çözme, uygulama gibi becerileri etkin olarak kullanmaktadır. Bunun yanında üst bilişsel süreçleri kapsayan analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ait 59 soru örneği bulunmaktadır. Öğrenciler bu sorular yardımıyla etkinliklerde parçalara ayırıp, karşılaştırıp, şemalaştırıp, tartışıp, yeniden düzenleyip, ayırt edip, değerlendirme yapmaktadır.

5. sınıf yaş grubundaki öğrenciler için çalışma kitabındaki sorular bilişsel süreçlerden bilgi, kavrama ve analiz basamakları üzerinde yoğunlaşmıştır.

6.Sınıf 5N1K İle İlgili Toplam Soru Sayısı	5N1K İle İlgili Soruların Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı
39	Bilgi
48	Kavrama
12	Uygulama
34	Analiz
1	Sentez
4	Değerlendirme

Tablo 20: 6. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, 6. Sınıf öğrencilerin alt bilişsel süreçleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarında 99 soru ile öğrenciler tanıma, tespit etme, yorumlama, açıklama, problem çözme, uygulama gibi becerileri etkin olarak kullanmaktadır. Bunun yanında üst bilişsel süreçleri kapsayan analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ait 39 soru örneği bulunmaktadır. Öğrenciler bu sorular yardımıyla etkinliklerde parçalara ayırıp, karşılaştırıp, şemalaştırıp, tartışıp, yeniden düzenleyip, ayırt edip, değerlendirme yapmaktadır.

6. sınıf yaş grubundaki öğrenciler için çalışma kitabındaki sorular bilgi, kavrama ve analiz basamaklarını ön plana çıkaracak şekildedir. Oysaki bu yaş grubunda olan öğrenciler tasarım yapıp, tartışıp, planlayıp, karşılaştırma yapabilecek seviyedir. Öğrencilerin bu bilişsel süreçleri bu alandaki becerileri geliştirmek için soru sayıları çoğaltılarak planlanmalıdır.

7.Sınıf 5N1K İle İlgili Toplam Soru Sayısı	5N1K İle İlgili Soruların Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı
31	Bilgi
34	Kavrama
24	Uygulama
42	Analiz
5	Sentez
3	Değerlendirme

Tablo 21: 7. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, 7. Sınıf öğrencilerin alt bilişsel süreçleri ağırlıklı olarak kullanılmıştır. Bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarında 89 soru ile öğrenciler tanıma, tespit etme, yorumlama, açıklama, problem çözme, uygulama gibi becerileri etkin olarak kullanmaktadır. Bunun yanında üst bilişsel süreçleri kapsayan analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ait 50 soru örneği bulunmaktadır. Öğrenciler bu sorular yardımıyla etkinliklerde parçalara ayırıp, karşılaştırıp, şemalaştırıp, tartışıp, yeniden

düzenleyip, ayırt edip, değerlendirme yapmaktadır. 7. sınıf yaş grubundaki öğrenciler için çalışma kitabındaki sorular bilgi, kavrama, uygulama ve analiz basamaklarını ön plana çıkaracak şekildedir. Altıncı sınıf soru dağılımlarına göre bu grupta bulunan soruların dağılımında değerlendirme basamağındaki soru tiplerinin arttığını buna karşılık sentez basamağını karşılayan soru tiplerinin azaldığı görülmektedir. Yaş seviyesi arttıkça öğrencilerin üst bilişsel yeteneklerini kullanma oranı artmalıdır. Özellikle altıncı ve yedinci sınıf etkinlikleri öğrencileri geliştirme, seçme, eleştirme, sonuçlandırma, uyarılama gibi becerileri üst düzeye taşımaya yönelik olmalıdır.

8.Sınıf 5N1K İle İlgili Toplam Soru Sayısı	5N1K İle İlgili Soruların Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı
18	Bilgi
28	Kavrama
12	Uygulama
41	Analiz
7	Sentez
4	Değerlendirme

Tablo 22: 8. Sınıf Türkçe Ders ve Çalışma Kitaplarının Bloom Taksonomisine Göre Dağılımı

Yukarıdaki tablodan da görüldüğü üzere, 8. Sınıf öğrencilerin alt bilişsel süreçleri ve üst bilişsel süreçleri eşit bir dağılım sergilemektedir. Bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarında 58 soru ile öğrenciler tanıma, tespit etme, yorumlama, açıklama, problem çözme, uygulama gibi becerileri etkin olarak kullanmaktadır. Bunun yanında üst bilişsel süreçleri kapsayan analiz, sentez ve değerlendirme basamaklarına ait 52 soru örneği bulunmaktadır. Öğrenciler bu sorular yardımıyla etkinliklerde parçalara ayırıp, karşılaştırıp, şemalaştırıp, tartışıp, yeniden düzenleyip, ayırt edip, değerlendirme yapmaktadır.

8. sınıf yaş grubundaki öğrenciler için çalışma kitabındaki sorular kavrama ve analiz basamaklarını ön plana çıkaracak şekildedir. Yedinci sınıf soru dağılımlarına göre bu grupta bulunan soruların dağılımında sentez basamağındaki soru tiplerinin arttığını buna karşılık bilgi, kavrama ve uygulama basamaklarını karşılayan soru tiplerinin azaldığı görülmektedir. Yaş seviyesi arttıkça öğrencilerin üst bilişsel yeteneklerini kullanma oranı artmalıdır. Ortaöğretime geçişin son basamağı olan sekizinci sınıfta öğrencilerinin hipotez bulma, yapılandırma, savunma, tartışma, eleştirme, kanıtlama, analiz etme, zıtlıkları belirleme gibi üst bilişsel seviyeleri etkin bir şekilde kullanmaları gerekir.

5. SONUÇ VE ÖNERİLER

Çalışmada, ortaokullarda kullanılan MEB Türkçe ders kitaplarında (okuma ve çalışma kitapları) yer alan kurmaca metinler üzerinden 5N1K tekniğinin kullanımı incelemeye alınmıştır. Kitaplarda yer alan metinler temel beceri alanlarına, kazanımlara ve öğrencilerin bilişsel düzeylerine göre incelenmiştir. Çalışma, hazırlanırken Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ortaokullarda takip edilen ders kitapları incelenmiştir.

5N1K tekniği, özellikle habercilik sektöründe kullanılan bu tekniğin dil eğitiminde de önemli bir işlevi yerine getirdiği görülür. Dil eğitimi, metne dayalı bir eğitimidir. Dolayısıyla anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi çerçevesinde, metinlerin çözümlenmesi, yorumlanması, değerlendirilmesi bakımından önemlidir. Özellikle kurmaca metinlerin yapısında var olan 'olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı' öğeleri, 5N1K kullanımını zaruri kılmaktadır. Türkçe ders kitapları incelendiğinde, bu tekniğin metin odaklı çalışmalarda öğrencilere rehberlik ettiğini söyleyebiliriz. 5N1K kullanımı öğrencilerin metni daha iyi kavramasını sağlamaktadır. Öğrenciler, 5N içerisinde yer alan 'ne?' sorusuyla gerçekleşen olayı, durumu veya metinde işlevsel bir biçimde yer alan nesneleri; 'ne zaman?' sorusuyla olayın, durumun hangi zaman dilimi içinde gerçekleştiğini, 'nerede?' sorusuyla olayın geçtiği mekân(lar)ı çözümlmeye başlar. Özellikle metnin çözümlenmesi, metni meydana getiren ilişkiler ağının ortaya konulması ve öğeler arasındaki ilişkilerin sorgulanması, dolayısıyla bilişsel düzeyin artırılması boyutuyla bu üç sorudan daha değerli olan 'nasıl?' sorusuyla olay(lar)ın gerçekleşme basamakları, 'neden?' sorusuyla da olay(lar)ın gelişimine etki eden tetikleyici unsurlar, nedensellik ortaya konulmuş olur. 1K içerisinde yer alan 'kim?' sorusuyla ise öğrenci, olay(lar)ı gerçekleştiren ya da olayın etki ettiği kişi veya kişileri metinden kolaylıkla seçebilmektedir. 1K, kişi odaklıdır ve etki eden-etkilenen çerçevesinde özneyi işaret etmektedir. Metin tahlilinde önemli işlevleri yerine getiren bu soruların kullanımıyla öğrenciler, her türlü metni -özellikle olaya dayalı metinleri- çözümlayebilmektedir.

Bu bağlamda, ortaokul Türkçe ders kitaplarında yer alan kurmaca metinler üzerinden 5N1K kullanımı incelendiğinde şu bulgulara ulaşılmıştır:

1. Eğitim programlarının esasını oluşturan başlıca olgulardan birisi, hiyerarşik yapılanmadır. Eğitim programlarından ve dolayısıyla bu programlara özgü ders kitaplarından beklenen başlıca öge, sınıf seviyelerine bağlı olarak bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerileri geliştirme yönünde kullanılan yöntem ve tekniklerin, materyallerin hiyerarşik bir esasla basitten karmaşığa, somuttan soyuta bir biçimde yapılanmasıdır. Bloom taksonomisinde de dikkat çekildiği üzere bilişsel, duyuşsal ve devinişsel becerilerin geliştirilmesi noktasında hiyerarşik bir yapılanma söz konusudur. Örneğin; bilişsel çerçevede, bilgi basamağı ile değerlendirme basamağı arasındaki mesafe, bilişsel gelişimin temel göstergelerindendir. Doğal olarak ortaokul Türkçe dersi programı da bu esası benimsemiştir. Ancak Türkçe dersi kapsamında kullanılan 5N1K etkinliklerinin çoğunlukla sınıf seviyelerine bağlı olarak geliştirilmediği, çeşitlendirilmediği, standart bir biçimde daha çok kimlik ve listeleme türü sorularla veya hikâye haritası tekniğiyle bütün sınıflar için benzer şekilde kullanıldığı görülmüştür.

2. Dolayısıyla 5N1K kullanımında benimsenen standart etkinlik ve soru tipleri (kimlik ve listeleme türü sorular, hikâye haritası vb.); sınıf seviyesine, konuya, metnin özelliklerine görelik noktasında ortaya çıkabilecek çeşitliliği de sınırlandırmıştır. Örneğin; 5N1K etkinlikleri daha çok hikâye haritaları üzerinden metinde yer alan olayların, kişilerin, mekânların listelenmesini esas almaktadır. Beşinci sınıf öğrencisi ile sekizinci sınıf öğrencisi arasında hiçbir fark gözetilmeksizin her iki sınıf için de hikâye haritası üzerinden kurmaca metnin öğelerini listelemek, doğal olarak bilişsel gelişim kadar etkinlik ve soru çeşitliliğini de olumsuz etkilemektedir. Örneğin; sekizinci sınıf öğrencilerinin kurmaca metinler üzerinden uygulanan 5N1K etkinliklerinde artık ‘kişilerin kimler olduğu’, olayların neler olduğu’ veya ‘olayların nerde geçtiği’ kadar, ‘kişi-kişi’, ‘mekân-kişi’, ‘olay-kişi’, ‘zaman-kişi’ ilişkilerini ve olay örgüsünü şekillendiren çatışmaları (kişi-kişi çatışması, kişi-toplum çatışması, kişi-tabiat çatışması, kişinin kendisiyle çatışması gibi) çözümlemesi beklenir. Kişilerin mekânlara, nesnelere yükledikleri anlamları yorumlaması istenir. Dolayısıyla 5N1K etkinliklerinin ve sorularının da bu beklentilere cevap verebilecek bir nitelikte olması gerekmektedir.

3. Roman ve roman kişileri için ifade edilen “romanın sıkı örülmüş bir ilişkiler toplamı olduğu” (Belge, 1998: 23), “roman kişilerinin bir ilişkiler şebekesi/ilişkiler ağı içerisinde var oldukları” (Bourneur ve Quellet, 1989: 141-142; Narlı, 2004: 474) ve “romanın insanı maddi

yaşamın somut ilişkiler bütünü içerisinde temellendirdiği” (Yavuz, 1977: 8-9) biçimindeki tanımlar, bütün olaya dayalı/anlatma esasına bağlı metinler için geçerlidir. Bu tanımlama bize 5N1K tekniğinin kullanımına dair de ipuçları vermektedir. Türkçe ders kitaplarında masal, destan, öykü, roman gibi kurmaca metinler üzerinden gerçekleştirilen 5N1K etkinliklerinde kurmaca metni oluşturan öğeler (olay örgüsü, kişiler, zaman, mekân, bakış açısı ve anlatıcı) arasındaki ilişkilerin çoğunlukla gündeme alınmadığı görülmüştür. Yukarıda da ifade edildiği üzere 5N1K tekniği daha çok ‘ne, kim, ne zaman, nerede’ gibi soruların cevaplarının alınması biçiminde düzenlendiğinden bu sorulara karşılık gelen unsurların listelenmesi öncelenmiştir. Oysaki anlama ve anlatma becerilerinin geliştirilmesi için metni oluşturan öğeler arasındaki ilişkilerin esas alınması gerekmektedir. Özellikle yaş seviyesi yüksek sınıflarda metin içerisindeki ilişkilerin, ‘niçin’ ve ‘nasıl’larla sorgulanması, üst bilişsel becerilerin kazandırılması bakımından da önem arz etmektedir. Özellikle metin içerisindeki her bir ögenin bağlamsal anlamı, işlevi, her bir ögenin bütün içerisindeki yeri bakımından önemlidir. Dolayısıyla 5N1K’yı esas alan etkinlik ve sorularda öğeleri belirlemek ve listelemek kadar -hatta daha da önemlisi- metni oluşturan öğeler arasındaki ilişkilerin gündeme alınması, metnin bu doğrultuda çözümlenmesi; 5N1K uygulamalarındaki verimliliği artıracaktır.

4. 5N1K etkinlik ve sorularının Türkçe ders kitaplarında daha çok metin-içi çerçevede gerçekleştirildiği görülmüştür.

Dil eğitiminde metinlerden anlam kurmak, üç farklı şekilde mümkün olmaktadır: metin-içi, metin-dışı ve metinler-arası (Akyol, 2003). Diğer bir ifadeyle dil eğitiminde, etkinliklerin ve soruların gerçekleşme alanı metnin içinde, dışında veya metinler arasında olabilir. Çalışma kapsamında, ortaokul Türkçe ders kitaplarında gerçekleştirilen 5N1K uygulamalar, daha çok metin-içi alanda gerçekleştirilmektedir. Gerçekleştirilen etkinlikler ve sorulan sorular, çoğunlukla öğrenciyi doğrudan metnin içine yönlendirmekte, ‘kim, ne, ne zaman, nerede’ öncelenerek metnin içinde var olan cevabın söylenmesi istenmektedir. Bu durum, metnin içinde doğrudan geçen cevapların tespitinden ve dillendirilmesinden ibarettir ve öğrencinin karşılaştırma, çözümleme, sentezleme, yorumlama, değerlendirme gibi süreçlerden uzak kalmasına neden olur. 5N1K tekniğinin geniş bir düzlemde metin-içi, metin-dışı ve metinler-arası alanların hep birlikte kullanıldığı, hatta öğrencilerin çokça metin dışına

ve metinler arasına yöneltildiği bir doğrultuda ele alınması; etkinlik ve soruların da çeşitlenmesi ve zenginleşmesinde başlıca etmendir.

Bu bağlamda; Türkçe derslerinde 5N1K'nın kullanılmasına dair önerileri böylece sıralamak mümkündür:

1. 5N1K tekniğinin uygulanması ve uygulamalarda zenginliğin ve çeşitliliğin sağlanması için, ortaokul Türkçe ders kitaplarına konulacak veya öğretmenin sınıf ortamına taşıyacağı metinlerin seçimine dikkat edilmelidir. Türkçe eğitiminin başlıca materyali metindir ve bu nedenle de metin seçimi önem arz etmektedir. Metin seçiminde gösterilecek zafiyet, etkinliklere, sorulara ve kullanılan yöntem ve tekniklere de olumsuz yansiyacaktır.

2. Ders kitaplarında kullanılan görsel materyallerde de kompozisyona dikkat edilmeli, hikâyesi olan görseller kullanılmalıdır. Öğrencilerin 5N1K etkinlikleri yapabilecekleri görsellerin kullanılmasına dikkat edilmelidir. Öğrencilerin hayal güçlerini destekleyici, metnin içeriğini temsil edici, konuyu zenginleştiren görsellerin 5N1K'nnı kullanımında da katkı sunacağı açıktır (Onan, 2014: 126).

3. Öğrenci çalışma kitaplarında, 5N1K'yı esas alan etkinliklerin ve soruların aynı tipte olması ve bir süre sonra mekanikliğe neden olması, öğrencinin motivasyonunu düşürürken derse ilgiyi azaltır. Bu nedenle 5N1K tekniğinin farklı uygulamalarla zenginleştirilmesi, çeşitlendirilmesi dersin verimliliğini artıracaktır.

4. 5N1K etkinlikleri, hiyerarşik bir esasla basitten karmaşığa, somuttan soyuta bir biçimde yapılandırılmalı; sınıf seviyeleri odağa alınarak geliştirilmeli; etkinlikler ve sorular sınıf seviyesine göre oluşturulmalıdır. Diğer bir ifadeyle 5N1K uygulamalarında, standardize edilmiş sorular ve etkinlikler yerine sınıf seviyelerine uygun, sınıf seviyesinin yeterliliklerini gerçekleştiren bir içerik tercih edilmeli ve bu yönde bir esneklik/çeşitlilik sağlanmalıdır.

5. Metinlerin anlamlandırılması sürecinde 5N1K'nın sadece tespit edici, betimleyici bir içerikle değil, aynı zamanda çözümleyici, sorgulayıcı, ilişki kurdurucu bir düzlemde kullanılması önemlidir. Bunun için de 5N1K'nın kurmaca metinler üzerinden kullanımında, olaya dayalı metinlerin/anlatma esasına bağlı metinlerin bir ilişkiler ağı olduğu dikkate

alınmalı; metni yapılandıran ögelerin, ilişkilerin mahiyetininin ‘nasıl’ ve ‘niçin’lerle tartışılması öncelenmelidir.

6. Metni anlamlandırma sürecinde 5N1K etkinlik ve soruları; metin-içi, metin-dışı ve alanların hepsine de hitap edebilmeli. Öğrencileri metinlerin içi kadar metinlerin dışına da (gerçek hayata), metinler arasına da yönlendirebilmelidir.

7. 5N1K ile ilgili uygulamalar, ‘..... nasıl kullanırdınız?’, ‘..... nedenlerini açıklayınız.’ ‘..... ile ilgili yeni bir örnek veriniz.’, ‘..... benzerlikleri ve farklılıkları nelerdir?’, ‘..... olsaydı sonucun ne olacağını düşünürdünüz?’, ‘..... sınırlılıkları ve üstünlükleri nelerdir?’, ‘..... niçin böyle davranmıştır?’, ‘.....olmaması için ne gibi önlemler almak gerekir?’ (Senemoğlu, 2009: 507) gibi sorularla zenginleştirilebilir.

KAYNAKÇA

- AKANDERE, M. (2006), *Eğitici Okul Oyunları*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- AKTAŞ, Ş., GÜNDÜZ, O., (2008), *Yazılı ve Sözlü Anlatım Okuma-Dinleme-Konuşma-Yazma*. Ankara, Akçağ Yayınları
- AKYOL, H.(2003). “Metinlerden Anlam Kurma”. *TÜBAR*, XIII, s: 49-58.
- AKYOL, H., (2006), *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara, Kök Yayıncılık
- AKYOL, H., (2013), *Türkçe Öğretim Yöntemleri*. Ankara, Pegem Akademi.
- AKYOL, H., YILDIRIM K., ATEŞ S., ÇETİNKAYA Ç. (2013). “Anlamaya Yönelik Ne Tür Sorular Soruyoruz”. *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, sayı: Nisan, cilt:9, s: 41-56.
- AYDIN, B., CAN G., ERSANLI K., KILIÇ M., KÜLAHOĞLU Ş., ÖZTÜRK B., BİLGE F., KÜÇÜKKARAGÖZ H., KISAÇ İ., KORKMAZ İ., BİLGİN M., UÇAR E., (2008), *Eğitim Psikolojisi Gelişim- Öğrenme- Öğretim*. (Edt: Binnur Yeşilyaprak), Ankara, Pegem Akademi.
- AYTAŞ, G. (2001). “Türkçe Ders Kitaplarının Yazımında Metin Seçimi ve Metin Altı Sorularının Hazırlanmasında Dikkat Edilmesi Gereken Bazı Hususlar”. *Türk Yurdu Dergisi*, sayı: Şubat-Mart (Türkçe 'ye Saygı Özel Sayısı), cilt: 21, s: 162-163.
- BAŞ, B. (2013). “Temel Dil Becerilerinin Geliştirilmesinde Çocuk Edebiyatından Yararlanma”. *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel Armağanı*, s.193-206, Ankara, Akçağ yayınları.
- BELGE, M. (1998). *Edebiyat Üstüne Yazılar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Bloom, B.S. (edt.), Engelhard, M.D., Furst, E.J. vd. (1956). *Taxonomy of Educational Objectives: The Classification of Educational Goals. Handbook 1: Cognitive Domain*, New York, David McKay.
- Bourneur, Roland ve Réal Quellet (1989). *Roman Dünyası ve İncelenmesi*.(Çev. Hüseyin Gümüş). Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- ÇETİN, İ., (2010), *Dil ve Edebiyat Öğretim Yöntemleri*. Ankara, Nobel Yayın Dağıtım
- ÇETİŞLİ, İ., (2014), *Metin Tahlillerine Giriş/2*. Ankara, Akçağ Yayınları

ÇIKLA, S. (2002). “Romanda Kurmaca ve Gerçeklik”. *Hece Dergisi*, sayı: 65/66/67, cilt:6, s:111-129.

DELİBAŞ, M. (2013). “Yabancı Dil Öğretiminde Ortak Eylem Odaklı Yaklaşım Göre Sınıf İçi Hedef ve Etkinliklerin Hazırlanması (Yenilenmiş Bloom Taksonomisi)”. *Turkish Studies*, sayı:8/10, s: 241-249.

DEMİR, A. (2013). “Türkçe Derslerinde Kurmaca Metinlere ‘Çatışma’ Odaklı Yaklaşmak”, *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel Armağanı (Türkçenin Eğitimi ve Öğretimi)*, sayı:1, sayfa: 389-401.

DEMİREL, Ö., (2011), *Eğitimde Program Geliştirme*, Ankara, Pegem Akademi

DURUKAN, E. (2009). “7. Sınıf Türkçe Ders Kitaplarındaki Metinleri Anlamaya Yönelik Sorular Üzerine Taksonomik Bir İnceleme”. *Milli Eğitim Dergisi*, sayı 181, s: 84-93.

ERGENÇ, İ., (2002), *Konuşma Dili ve Türkçenin Söyleyiş Sözlüğü*, İstanbul, Multilingual Yayınevi

GÖKÇE, B. (2011). “Gülten Dayıoğlu’nun Çocuk Öykülerinin “Hikâye Haritası” Yöntemine Göre İncelenmesi ve Genel Bir Değerlendirme”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Terature and History of Turkish or Turkic*, sayı:3, cilt: 6, s: 1925-1949.

GÜMÜŞ, M. (2012). “Dil Öğretiminde Temel Beceriler”. *Kırgızistan Milli Atestasyon Merkezi Yayını*, ISBN 1020-9045, academia.edu

GÜNAY, D., (2007), *Metin Bilgisi*, İstanbul, Multilingual Yayınevi

GÜNDÜZ, O. (2009). “Geleneksel Anlatma Formlarından Çağdaş Romana”. *Turkish Studies*, sayı: 14, cilt:1, s: 763-798.

GÜNEŞ, F. (2013). “Türkçe Öğretiminde Metin Seçimi”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*, sayı:1, cilt:1, s:1-12.

GÜNEŞ, F., (2014), *Türkçe Öğretimi Yaklaşımlar ve Modeller*. Ankara, Pegem Akademi

GÜZEL, A. (2006).”Edebiyat Eğitiminde Amaçlar ve Bu amaçlara Yönelik Yöntem Teknik ve Örnek Uygulamalar”. *Milli Eğitim Dergisi*. Sayı:169.

- GÜZEL, A., KARADAĞ Ö. (2013). “Anlatma Becerileri Açısından “Türkçe Dersi Öğretim Programı(6., 7., 8. Sınıflar)” na Eleştirel bir Bakış”. *Ana Dili Eğitimi Dergisi*. 1(1), s. 45-52.
- GÜZEL, A., KARATAY, H., (2014), *Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Ankara Pegem Akademi
- KAVCAR, C., OĞUZKAN, F., SEVER, S., (2004), *Türkçe Öğretimi*, Ankara, Engin Yayınevi.
- KIRKKILIÇ, A. ve AKYOL, H. (ed.), (2007), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara, Pegem Akademi.
- KIRKKILIÇ, A. ve AKYOL, H. (ed.), (2009), *İlköğretimde Türkçe Öğretimi*. Ankara, Pegem Akademi.
- KUZU, T. (2013). “Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Altı Sorularının Yenilenmiş Bloom Taksonomisindeki Hatırlama ve Anlama Bilişsel Düzeyleri Açısından İncelenmesi”, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı: 1, cilt: 37, s: 58-76.
- MEB, (2014), *İlköğretim Türkçe 5 Ders Kitabı*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- MEB, (2014), *İlköğretim Türkçe 5 Öğrenci Çalışma Kitabı*, Ankara, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 6 Ders Kitabı*, Ankara, Özgün Matbaacılık
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 6 Öğrenci Çalışma Kitabı*, Ankara, Özgün Matbaacılık
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 7 Ders Kitabı*, Ankara, Tuna Matbaacılık
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 7 Öğrenci Çalışma Kitabı*, Ankara, Tuna Matbaacılık
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 8 Ders Kitabı*, Ankara, Özgün Matbaacılık
- MEB, (2015), *İlköğretim Türkçe 8 Öğrenci Çalışma Kitabı*, Ankara, Özgün Matbaacılık
- MEB, (2015), *Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara (Talim Terbiye Kurulu Başkanlığı)
- NARLI, M. (2004). “Roman İncelemesi Üzerine Notlar”. *Türk Dili*. S.634, s.463-476.

- NUHOĞLU, M. (edt.) (2007), *Türkçe Öğretimi Etkinlikleri*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım
- ONAN, B. (2014). Türkçenin Ana Dili olarak Öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *Türkçe Öğretimi El Kitabı*. S.107-131.
- ÖZBAY, M. (2013), *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri I*, Ankara, Öncü Kitap
- ÖZBAY, M. (2013), *Türkçe Özel Öğretim Yöntemleri II*, Ankara, Öncü Kitap
- ÖZBAY, M. Ve MELANLIOĞLU, D. (2012). “Türkçe Öğretim Programlarının Dinleme Becerisi Bakımından Değerlendirilmesi”. *Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic*, sayı: 1, cilt: 7, s:87-97.
- ÖZBAY, M. (edt.) (2013), *Yazma Eğitimi*, Ankara, Pegem Akademi
- ÖZBAY, M. (2003). “Türkçe Öğretiminde Hedef-Araç İlişkisinin Ders Kitabı Örneğinde Değerlendirilmesi”. *TÜBAR*, sayı:13, s.59-69.
- SCHUNK H. Dale(Çev.: Muzaffer Şahin,) (2009), *Öğrenme Teorileri*, Nobel Yayınları, Ankara.
- SENEMOĞLU, N., (2009), *Gelişim Öğrenme ve Öğretim*, Ankara, Pegem Akademi
- ŞEN, Ü. (2015), *Yurt dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi ve Materyal Tasarımı (Belçika Örneği)*, Ankara, Edge Akademi
- TABAK, G., GÖÇER, A. (2013). “6-8. Sınıflar Türkçe Dersi Öğretim Programının Ürün ve Süreç Odaklı Yazma Yaklaşımları Çerçevesinde Değerlendirilmesi”. *Ahi Evran Üniversitesi Kırşehir Eğitim Fakültesi Dergisi*, cilt 14, sayı 2, s: 147-169.
- T.C. Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Kurulu Başkanlığı (2015), *Türkçe Dersi (1.-8. Sınıflar) Öğretim Programı*, Ankara
- TDK, (2005), *Türkçe Sözlük*, Ankara.
- TEMİZ, N. (2007), *Çoklu Zeka Kuramı “Okulda ve Sınıfta”*, Ankara, Nobel Yayın Dağıtım.
- TİTİZ, M. (1998), *Ezbersiz Eğitim “Yol Haritası”*, İstanbul, Beyaz Yayınları.

UÇAN, H., (2003), *Edebiyat Eğitimi, Estetik Bir Hazzın Edinimi, Okumanın Alışkanlığa Dönüştürülmesi ve Yazınsal Kuramlar*, Ankara, Hece Yayınları.

UNGAN, S., (213), *Yabancılar Türkçe Öğretimi El Kitabı*, Ankara, grafiker Yayınları

ÜLPER, H. Ve YALINKILINÇ, K. (2010). “Son İki Türkçe Programına Göre Hazırlanan Türkçe Ders Kitaplarındaki Metin Sonu Sorularının Nicel ve Nitel Görünümü”. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi The Journal of International Social Research*, sayı:12, cilt: 3, s: 449-461.

YAKICI, A. (2012), *Üniversiteler İçin Türkçe 1 Yazılı Anlatım*, Ankara, Yargı yayınevi.

YAKICI, A. (2012), *Üniversiteler İçin Türkçe 2 Sözlü Anlatım*, Ankara, Yargı yayınevi.

YAVUZ, H. (1977). *Roman Kavramı ve Türk Romanı*. Ankara: Bilgi Yayınevi.

YEMENİCİ, A., (2013), “Okuma Türlerin Yeni Yaklaşımlar”. *Prof. Dr. Abdurrahman Güzel Armağanı*, s.505-513, Ankara, Akçağ yayınları.

YILDIRIM, A., ve ŞİMŞEK, H., (2008), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

YILDIZ, C., OKUR, A., ARI, G., YILMAZ, Y., (2013), *Türkçe Öğretimi*. (Edt: Cemal Yıldız), Ankara, Pegem Akademi

http://www.academia.edu/9765635/D%C4%B0L_%C3%96%C4%9ERET%C4%B0M%C4%B0NDE_TEMEL_BECER%C4%B0LER (erişim tarihi: 03.01.2016)

<http://www.turkceogretimi.com/Dil-O%C4%9Fretim-Yontemleri/article/19-dil-oeretiminde-temel-becerilere-genel-bir-bak/4> (erişim tarihi: 03.01.2016)

EKLER

EK-1

UÇURTMA

Selçuk günlerdir hazırlanıyordu. Şenlik süresi içinde çocuklar için ödüllü bir yarış vardı: Uçurtma yarışı.

Selçuk, bu haberi arkadaşlarından almıştı. Önce dudak bükmüştü. Ama üç bin liralık ödül ona çekici gelmişti. Bunu arkadaşlarından saklayacaktı. Öyle yaptı. Çarşıdan el işi kâğıtlarını alırken kimse görmesin istemişti. Akşam üzeri gizlice kâğıtları bir dosya arasına gizlemiş, eve öyle gelmişti. İş kâğıtla bitmiyordu. Şenliği yönetenlere işin aslını sormalıydı.

Belediyenin girişindeki oda, şenlik yöneticilerine ayrılmıştı. Kapı açıktı. Girdi:

– Bana uçurtma yarışı hakkında bilgi verebilir misiniz?

– Neden olmasın?

– Uçurtman var mı? Senin yapmış olman gerekiyor. Çarşıdan hazır alınan uçurtma ile yarışamazsın. Bunu bir genç kız söylüyordu. Şenlik komitesinin sekreteri idi.

– Uçurtmanın boyutları belli mi? Yoksa herkes istediği büyüklükte ve renkte uçurtma yaparak yarışmaya katılabilir mi?

Kız güldü:

– İstedığın şekil ve renkte. İstedığın boyda bir uçurtma ile yarışmaya katılabilirsin. Ancak yarışma saatinden yarım saat önce rıhtımda hazır olmalısın.

– Saat kaçta?

– Saat tam on dört otuzda. Rıhtımda. Yanında da uçurtman. Anladın mı?

Selçuk istediğini öğrenmişti. Teşekkür etti. Sekreter arkasından bağırdı.

– Hey küçük biraz gelir misin?

Selçuk kapıdan geri döndü.

– Başvurunu yazmalıyım. Adın ve soyadın ne?

– Selçuk Akça.

– Tamam artık gidebilirsin. Unutma. Perşembe günü saat on dört otuzda, rıhtımda.

– Tamam.

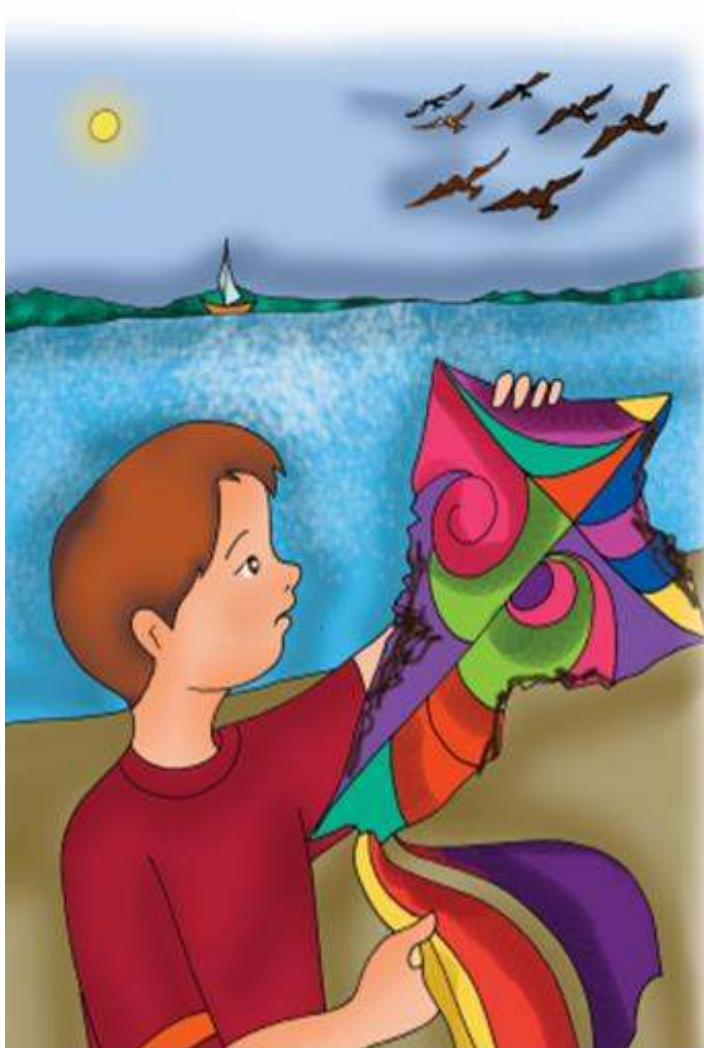

Selçuk koşarak çarşayı geçti. Rihtıma döndü. Deniz kenarı boyunca uzayan bu beton yolda durdu. Burada uçurtmasını uçuracaktı. Kalbi çarpmaya başladı. Başını gökyüzüne çevirdi. Masmavi idi. Kendi eliyle yapacağı uçurtma işte orada yükselecekti. Bütün uçurtmaların üstünde ve hepsinden alımlı.

Tam o sırada bir sürü karga geçti. Selçuk birden bağırdı:

- Ne yaptınız? Uçurtmamı parçaladınız! Sonra etrafına baktı. İyi ki kimse yoktu. Kendi kendine ilk kez konuşuyordu. Gerçekten tam yarışma sırasında böyle birşey olsaydı ne yapardı? Bunu iyi düşünmeliydi. Belki de kargaları kaçırarak bir resim gerekecekti. Bu ne olabilirdi? Tamam, bulmuştu: Kedi resmi. Neden olmasın? Üstlerine atlayan bir kedi resmini gören kargaları izleyecektiniz.

Selçuk bu düşünce ile eve geldi. Küçük odadaki masanın başına geçti. El işi kâğıtlarına baktı. Her renkte el işi kâğıdı vardı. Şimdi tek eksiği çita idi. Bunu da ancak marangozlardan sağlayabilirdi. Tanıdığı bir marangoz vardı. Babası ondan çok söz ederdi. Servet Amca. Ona gider, parasıyla değil mi, isterdi. Bir yaz, babası Selçuk'u onun yanına çırak vermeyi düşünmüştü. Annesinin yanına koştu:

- Anne bana para verir misin?

- Para mı? Ne Kadar? Sonra ne yapacağını söylemedin ki...

-Biliyorsun, şenlik içinde uçurtma yarışı var. Bu yarışmaya gireceğim. Onun için uçurtma yapmam gerekiyor.

- Eeeee?

- Uçurtma yapabilmem için de çita almam gerek. Paramla el işi kâğıdı aldım. Şimdi çita alıp uçurtma yapacağım.

- İyi ama sen uçurtma yapmasını biliyor musun? En iyisi bunu babanla yapmak.

- Anne, ha dükkandan almışsın ha babanla yapmışsın. Bu yarışma çocukların yarışması, babaların değil.

– Annesi gülümsedi. Oğlu haklıydı. Çantasından çıkardığı parayı uzattı.

Selçuk koşarak evden çıktı. Tam köşeyi dönerken babasıyla karşılaştı.

– Daba uçurtma yarışına katılmaya karar verdim. Servet Amca'dan çıta almaya gidiyorum.

– Benim yardımına ihtiyacın var mı?

– Hayır baba. Bunu kendim yapmalıyım. Baba gülümsedi:

– Kendine güveniyorsun o hâlde. Servet Amca'na benden selam söyle.

Baba, oğlunun böyle bir işe girişmesinden memnun olmuştu. Kendi başına işe girişmişti. Bir çocuk için bundan daha güzel davranış olur muydu? Eve doğru yürüdü.

Selçuk koşarak marangoz Servet Amca'nın dükkânına gitti, sevinerek çıtaları aldı, arka sokaklardan eve geldi. Malzeme tamamı. Bir yumak ipi evde vardı. Onu vaktiyle babası almıştı. Masanın başına geçti. Çıtaları orta yerlerinden üst üste koydu. Eşit aralıklarla açtı. Bağladı. Sonra çıtanın uçlarına yakın yerden kertikler açtı. İp kaymamalıydı. Ortalarından bağlayarak çıtaların aynı aralıkta kalmasını sağladı. Sonra orta yerine bir ip bağlayarak askıya aldı. Çıta yere paralel duruyordu:

– Tamam.

Selçuk heyecanlanmıştı. Sıra el işi kâğıtlarına gelmişti. Ama önce yapışkan yerine kullanacağı hamuru yapmalıydı.

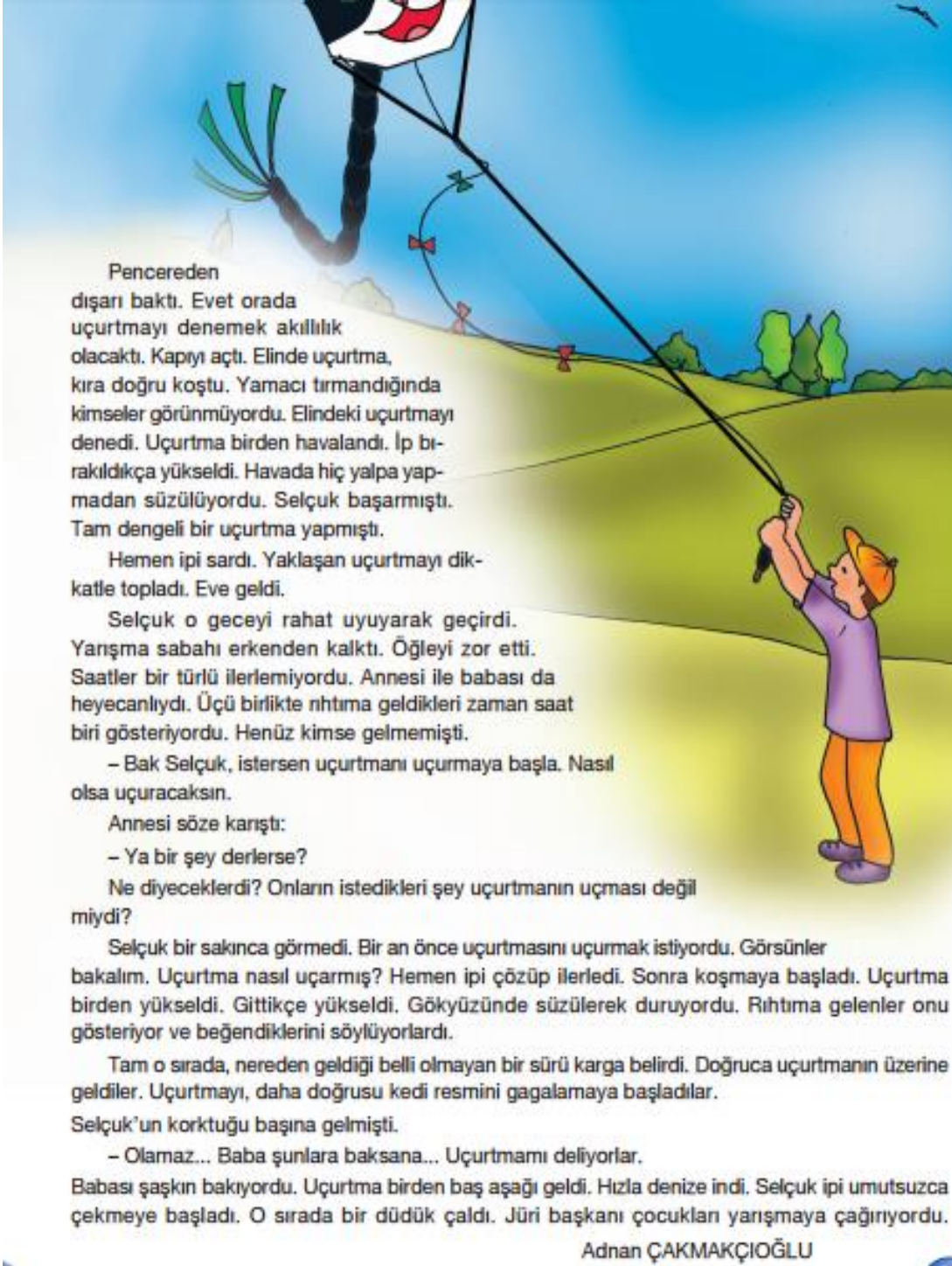
– Görün bakın uçurtma nasıl uçarmış?

Kendi kendine konuşuyordu.

Biraz sonra uçurtma hazırı. Sıra, ağzını açmış bir kedi resmine gelmişti. Onu kara kalemle beyaz resim kâğıdına çizdi. Sonra uçurtmanın ön tarafına yapıştırdı. Uçurtma hazırı.

Onu ve upuzun kuyruğunu topladı. Dolabın üzerine koydu. Ama yarışmadan önce uçurtmasını uçurması gerekiyordu. İş şansla bırakılmazdı. Şimdi nerede uçuracaktı? Birden aklına arka taraftaki kır yamaç geldi. Şu anda orası ıssızdı.

EK-2

Arkadaşım Sarmaşık

Balanne'mi ve Gülanne'mi çok severim. Ben anneme Balanne, anneanneme Gülanne diyorum. Çünkü annemin dili bal gibi tatlı, anneannemin yanakları gül gibi kırmızıdır.

Gülanne'm ne zaman sıkıldığını anlasa beni parka götürürdü. Bu sabah canım çok sıkılıyordu. Çünkü arkadaşım Cenk, istemeyerek de olsa oyuncağını kırmıştı. Ben de ona çok kızmış ve küsmüştüm. Bunu anlayan Gülanne'm beni parka götürdü. Kaydıraftan kayarken karşımdaki çınar fidanını görünce hayret ettim. Evet, bahar gelince bazı bitkiler ve ağaçlar çiçek açardı. Çınarın çiçek açtığını ilk defa görüyordum.

Kaydıraftan inip onun yanına koştum.

-Hayırdır çınar kardeş! Siz ne zamandan beri çiçek açıyorsunuz? dedim. Çınar yapraklarıyla gülümserken başka bir ses duydum. Hayretim iyice artmıştı. -Merhaba Ceren. Ben sarmaşık, dedi ince ve kibar bir ses. Gördüğün pembe çiçekler benim çınar kardeşe hediyemdir.

-Yoksa çınarın yaş gününü mü kutluyorsunuz, dedim.

Çınar kahkahayla gülerken sarmaşık devam etti:

-Hayır Ceren'ciğim! Bu benim çınar kardeşe teşekkür hediyemdir.

-Niçin teşekkür ediyorsun, dedim.

-Eğer çınar elimden tutup beni kaldırmasaydı, insanların ayakları altında ezilip giderdim. Ben çınara bir hayat borçluyum. Başka şekilde teşekkür edemediğim için onu çiçeklerimle süslüyorum, dedi heyecanla.

-Ona iyice sarılmışsın, bunun sebebi nedir, diye sordum.

Derin bir nefes aldıktan sonra:

-Arkadaşlar birbirinden hiç ayrılmamalı. Eğer basit sebeplerden araları açılırsa o boşluktan içeriye öfke ve nefret girer, dedi. Çınar ve sarmaşık kardeşlere teşekkür ederek Gülanne'min yanına koştum.

-Hemen eve gidelim Gülanne, dedim.

Gülannem şaşkınlıkla:

-Parkta oynamaktan ne çabuk bıktın Ceren'ciğim, dedi.

Ben de utanarak:

-Hemen eve gidip Cenk'e telefon edeceğim. Ondan özür dilemem gerek, dedim.

Gülanne'mle el ele tutup eve doğru yürüdük.

Cenk'le eskisi gibi arkadaşlığımız devam etti. Hoşgörülü davranınca yeni arkadaşlarım da oldu. Bu duruma Balannem de çok sevindi. Yaz gelince sarmaşığı ziyaret edip tohumlarını topladım. Bahar mevsiminde onları bahçemizdeki çınarın yanına ekim. Sarmaşıklar büyüyüp çınara sarıldı. Ben de çiçekli çınarı gördükçe hiç ayrılmamak üzere arkadaşlarıma sarıldım.

ÇÖP EV

O akşam yine televizyon haberleri tam yemek saatine rastlamıştı. Haber sunucusu haberleri görüntülerle birlikte vermeye başladı:

“Sayın seyirciler, son günlerde çoğalan çöp evlere bu gün bir yenisi daha eklendi. Komşuların şikayetleri üzerine ortaya çıkan bu olay mahalledeki herkesi şaşırttı. Yetmiş iki yaşındaki Şerife Hanım, evindeki çöpler belediye çalışanları tarafından götürülürken göz yaşlarını tutamıyordu.”

İkiz kardeşimle ben bu haberi ilginç bulduğumuzdan şaşkınlıkla izledik.

Birkaç gün sonra ders çalışırken bir yandan da televizyondaki o yaşlı kadını düşünüyordum. Kim bilir o çöpler kadıncağızın gözünde ne kadar değerliydi! Yoksa niçin ağlasın ki... Bu konu ikiz kardeşim Pinar’ın da kafasını kurcalayıp duruyormuş meğer.

Yeniden ödevime dönerek bu konuyu unutmaya, geçiştirmeye çalıştım ama Pinar hiç rahat bırakmıyordu.

“Dinle Çınar, belki bizim apartmanda da öyle biri yaşıyordur. Düşünsene, tam elli daire var bu koca binada. Bunlardan biri de öyle olabilir. Öyle bir insan varsa onun yardıma ihtiyacı var demektir. Televizyona, belediyeye haber vermeden böyle insanlara yardımcı olmak gerekir.”

“Haklısın ama bunu nasıl anlayabiliriz?”

Böylece ertesi gün araştırmaya başlamak üzere derslerimize geri döndük. Bir süre sonra uyuduk.

Bu haberden çok etkilenmiş olacağım ki o gece rüyamda, evde biriktirilen ne varsa üzerime üzerime geliyordu. Ben korkup bir köşeye sınıyordum. Onlar çevremde bir daire oluşturup hep bir ağızdan bağıyorlardı:

“Biz ne olacağız? Biz ne olacağız?”

Uyandığımda sözler hâlâ kulağımda gibiydi.

Günler geçip giderken bir akşam babam, oturduğumuz site yönetiminin çocuk parkına bir heykel yapılması için yarışma açtığını söyledi. İşin güzel yanı bu yarışmaya sanatçılar değil, on beş yaşına kadar olan çocuklar projeleriyle aday olabilecekmiş. Babam katılmamız için ısrar ediyordu.

Pınar kestirip attı:

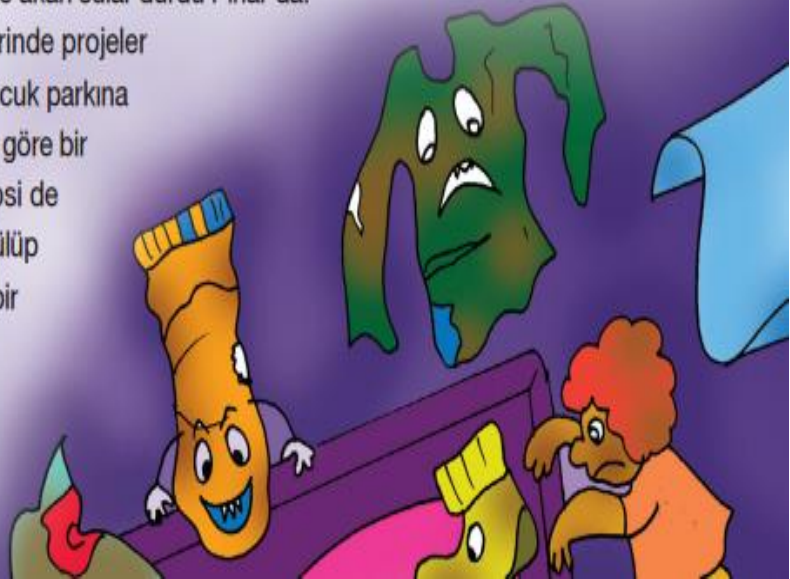
“Ben aday değilim, hiç öyle becerilerim yoktur.”

Onu ikna etmeye çalıştım.

“Heykeli oturup biz yapmayacağız ki yalnızca projeyi hazırlayıp vereceğiz. Ayrıca para ödülü ile bir bilgisayar da alabiliriz.”

İşin içine bilgisayar girince akan sular durdu Pınar'da.

Odamıza çekilip kâğıtlar üzerinde projeler çizmeye başladık. Heykel, çocuk parkına yapılacağı için hep çocuklara göre bir şeyler çizip duruyorduk. Hepsi de sıradan; basit, kolayca düşünülüp bulunabilecek şeylerdi. Öyle bir şey olmalıydı ki herkesi şaşırtmalıydı; önünden geçenler, öylesine bakıp geçmemeliydiler.

Birdenbire, beni çok etkileyen rüya geldi aklıma. Neden olmasın? Projeyi Pınar'a açmadan önce kafamda tasarlamaya çalıştım. Bir çocuk heykeli olacaktı bu. Malzemesi ise kullanılmayan eşyalar... Her tarafı kullanılmayan eşyalardan kurgulanmış dev bir çocuk heykeli, rengarenk... Düşündükçe, gözümün önüne getirdikçe heyecanlanıyordum.

Daha fazla dayanamayıp Pınar'a anlattım projeyi. Ben anlattıkça o da heyecanlanıyor, kendisi de bir şeyler eklemeye çalışıyordu.

"Haydi kaba taslak birşey çiz Pınar. Çizerken daha iyi düşünebiliriz."

Pınar, diğer sıradan çizimleri bir yana itip büyük, temiz bir kâğıt çekti önüne. Çizdikçe, ekledikçe, boyadıkça güzelleşiyordu artık malzemelerden kurgulanan heykel. Baş bölümünü bebek kafalarından, kollarından birini evcilik takımlarından, diğer kolunu araba ve kamyonlardan, gövdeyi de oyuncak robotlardan oluşan çizimlerle tamamladık.

Öyle bir yere geldik ki tıandık kaldık. Bacaklar... Gövdenin alt bölümüne öyle bir şey yerleştirmeliydik ki hem bütünlüğü uygun bir biçimde tamamlamalıydı hem de çok çarpıcı ve çocukların çok sevdiği bir şey olmalıydı. "Buldum!" diye öyle bir haykırmışım ki elma yiyen Pınar şaşkınlıktan ağzındaki kocaman parçayı çiğnemededen yutuverdi.

"Ne buldun da öyle bağırdın?"

"Bisiklet Pınar, bisiklet! Bacaklarını çocuk bisikletlerinden yapmalıyız."

Hemen yarım kalan heykel çiziminin başına geçtik. Bir bacağını o, diğerini ben bisiklet çizimiyle tamamlayıverdik. Annemle babama projemizle ilgili fikirlerini sorduk.

Babam, "Çocuklar, siz beğendinizse temiz bir biçimde yeniden çizin, projenizin yazılı açıklamasını başka bir kağıda yazın. Ben yarın, kapalı bir zarfla site yönetimine teslim ederim. Bundan sonrası jüriye ait." dedi.

Hazırladığımız bu ilginç projeyi, daha görsel ve özenli bir çizim yapıp babamızın dediği gibi açıklayıcı bilgileri de ekleyip zarfa koyduk. Artık beklemekten başka çaremiz yoktu.

Her gün heyecanımız daha da artıyordu. O akşam kapı çaldı. Koşup açtım, babam... Yüzünde bir sevinç bir sevinç... Daha ayakkabılarını bile çıkarmadan mutfağa seslendi.

“Gülay, Pınar siz de gelin önemli bir haberim var!”

Onlar da her şeyi yarım bırakıp koştular. Babam bir koluyla beni bir koluyla Pınar’ı kavrayarak anneme “İkizlerimizle ne kadar gurur duysak azdır Gülay. Bugün site yönetimi yarışmayı sonuçlandırmış ve kızlarımızın projesi birinci olmuş!” dedi.

Pınar’la birbirimize sarılıp sevinç çığlıkları attık. Bugüne dek atmaya kıyamadığımız, bu eski eşyaların bize böyle bir sevinç yaşatacağını hiç ummuyordum.

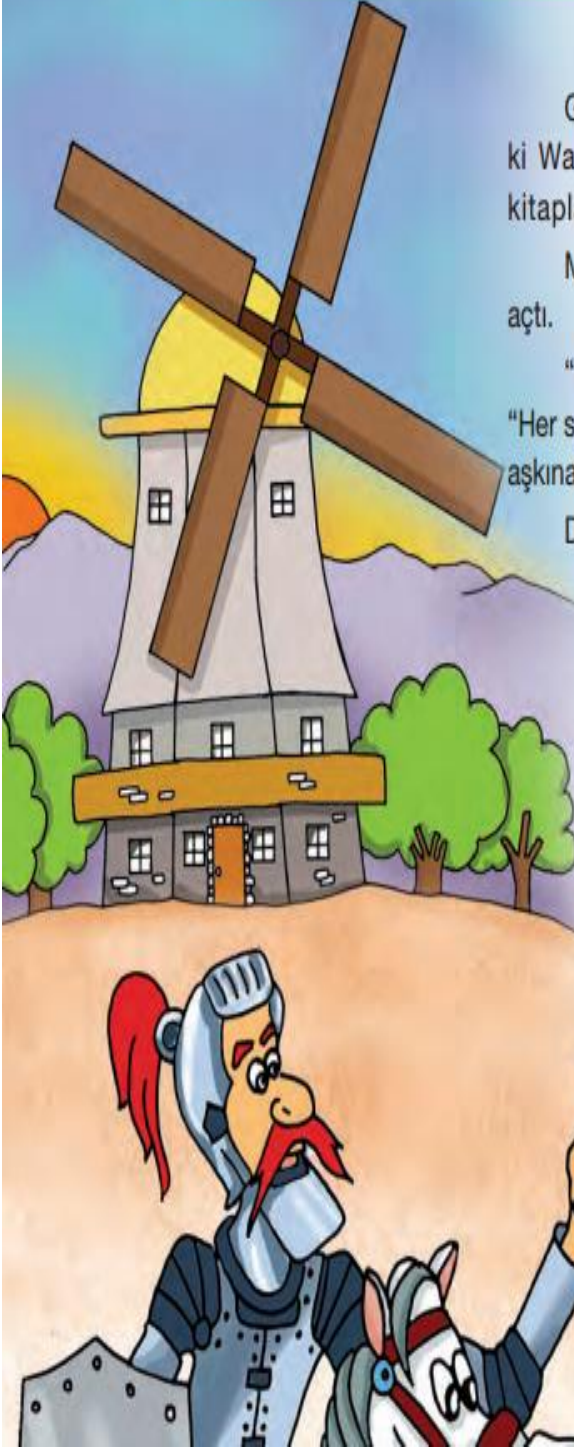
Bir, iki saat sonra hepimiz sakinleştik, annem biraz sonra salonun ortasına bir torba dolusu kaçık çorap döktü.

“Hadi bakalım, hep beraber bunlardan da bir şeyler üretilim.” dedi. Sonra da makasla onlardan uzun uzun şeritler kesip birbirine eklemeye başladı. Paspas örecekti!..

Miyase SERTBARUT
(Düzenlenmiştir.)

ÇOCUK KİTAPLIĞINDA SABAH TARTIŞMASI

Güneş, ufuktan kulağını daha yeni göstermişti ki Walt Disney (Vult Disney)'in mikileri uyandı, kitapların üstünde atlayıp zıplamaya başladı.

Mikilerin sesini duyan diğer kitaplar da gözlerini açtı.

"N'oluyor?" diye gür sesiyle bağırdı Don Kışot: "Her sabah sizin gürültünüzle mi uyanacağım Allah aşkına!"

Don Kışot yine atının üstündeydi. Kılıcını sağa sola sallıyordu. Mikilerin çoğu korkmuştu.

Biri cesaretini toplayıp konuştu:

"Sen herkesi korkutsan da beni korkutamazsın şövalye dostum. O cılız atınla tahta kılıcının forsu Orta Çağlarda kaldı. Yel değirmenleriyle savaşır gibi davranma bizlere. Biraz kibar olmasını öğren bakalım."

"Benim forsum hiçbir çağda geçmez ufaklık." dedi Don Kışot ve küçümseyerek baktı mikilere.

"Bu gece doğru dürüst uyuyamadım." diye konuşmasını sürdürdü: "Şu kitaplıkta sayımız çoğaldıkça saygı kalmadı doğru dürüst. İçinizde en yaşlılardan biri benim. Aynı zamanda en hacimli, en kalın olanı da... Biraz saygı gösterilmez mi adama? Ne yazık ki göstermiyorsunuz. Daha değersiz kitaplarla bir tutmaya kalkışuyorsunuz beni. Yaşlandığım için mi nedir, şu mikiler bile posta koymaya başladılar bana. Aynı yerde yatıyor, aynı yerde ayakta tutuyorsunuz. Biliyorsunuz, ben soylu sınıftan geliyorum her şeyden önce. Sıradan bir kitapla aramızda bazı farkların olması gerekmez mi? Ben bütün dünya dillerine çevrildim. Aynı zamanda dünyanın en çok okunan kitabıyım. Zamanla yarıştım âdeta. Zaman eskidi, ben eskimedim..."

Daha konuşacaktı ki orta sıralardan Güliwer'in Gezileri sözünü kesti:

"Bir kez senin çocuk romanı olup olmadığın hâlâ belli değil, Don Kişot kardeş." dedi. "Ayrıca özetlenip kısaltılmışsın. Çocuklar daha kolay anlayıp sevsinler diye mi yapıyorlar bunu? Doğrusu senin durumuna düşmeyi hiç istemezdim, olduğum gibi çıkardım okurlarının karşısına. Sen çocuklar için yazılmadığından yapıyorlar bunu. Senin yerinde olsam çıkıp giderim şu çocuk kitaplarının arasından."

"Kim diyor çocuk romanı olmadığını?" dedi Don Kişot: "Bütün dünya çocukları okumuyor mu beni? Okuyor. Bütün dünya çocukları zevk duymuyor mu? Duyuyor. Öyleyse ben bir İspanyol olduğum kadar dünyalıyım da. Büyüklerin olduğu kadar çocukların da dostuyum."

"Senin de pek özelliğin yok." dedi Fransalı Küçük Prens. "Kendi kafana göre iki düş ülkesi

yaratmışsın. Birinde Gülliver'i devlerle karşılaşıyorsun, birinde de cücelerle... Hiç normal insan bulunmaz mı senin dünyanda kuzum?"

"Güleyim bari senin bu sözüne." dedi Gülliver'in Gezileri: "Her insanın bir dev, bir cüce yanı bulunur. Ben bunu temsil ediyorum. Herkes kendini bende bulduğu için bunca sevildim. Filmleirim, tiyatrolarım yapıldı ayrıca. Hepsi çok çok beğenildi. Ama seni... Kitaplığımızın sahibi bile okumadı daha! Öyle değil mi?"

"Derslerden, oyundan bana zaman ayırmadıysa, azıcık da tembelse bunun suçu bende mi?" dedi Küçük Prens: Baksana, neredeyse güneş doğacak. Kuşlar uyandı; çiçekler, kitaplar uyandı, o hâlâ yatıp duruyor."

"Aslında sen pek anlaşılacak kitap değilsin." dedi Gülliver'in Gezileri: "Fazla okunmuyorsan bunun sorumlusu biraz da sensin kuzum. Bu giz, bu kapalılık sende oldukça hep yalnız kalacaksın çocukların yanında."

La Fontaine (La Fonten), sabahleyin erkenden kalkmış, elini yüzünü yıkamış, kahvaltısını yapmıştı.

"Tembel dediğiniz o çocuk beni üç kez okudu." diye söze karıştı: "Ayrıca defalarca arkadaşlarına anlatıp durdu. Şu koca kitaplıkta daha hiç okunmayanlar varken benim üç kez okunmuş olmam biraz düşündürmeli sizleri, bu durum dünyanın her köşesi için geçerli. La Fontaine'in adını bilmeyen, duymayan çocuk yoktur yeryüzünde. Hepsi en az bir fablını bilir. Her fablının arkasından güldükleri kadar düşünürler de.

Nasrettin Hoca, ters bindiği eŖeđini sŭrŭp giderken herkes kahkahalarla gŭlŭyordu.

Geriye dŭndŭ, kendine gŭlenlere seslendi:

"EŖeđime ters bindiğim için gŭlŭyorsunuz değil mi?" dedi.

"Evet" diye bağırdılar. "Onun için gŭlŭyoruz." dediler.

Nasrettin Hoca: "Bunu otomobil mi sandınız? Ŭstŭne bindiğim bir eŖek. Otomobiller gibi dikiz aynası olsa arkamı gŭrŭrdŭm.

Olmadığına gŭre, elbette ki ters bineceğim."

"Uzun zamandır sizleri dinliyorum." dedi Andersen:

"Bakıyorum da herkes kendini űvmeye alıŖıyor. Hepiniz űvŭnŭrken Danimarkalı Andersen'in masallarını unutup gidiyorsunuz.

Ŭrneđin 'Kibritçi Kız' sımsıcak bir masaldır, değil mi?

Danimarka'nın kanna, buzuna, fırtınasına karŖı koyan o kŭŭk kızın kibritlerinin alevi değil, yŭređinin sıcaklığıdır. Bŭtŭn

Danimarkalıların o soğuklara benim masallarım la direnip karŖı koyduklarını hiç dŭŖŭndŭnŭz mŭ? Bana inanmazsanız bir soğuk havada açıp okuyun masallarımı. Sımsıcacık olacaktır içiniz."

...

Belki űteki kitaplar da konuŖacak, űvgŭyle karŖık

üzüntülerini, sevinçlerini, umutlarını dile getireceklerdi ki kitapların sahibi çocuk birden gözlerini açtı. Güneş, kentin göğünde epeyce yükselmişti.

Yatağında bir kez gerindi çocuk. Günlerden pazar olduğunu anımsadı. Bugün bir kitap okunurdu. Gülümseyerek baktı raflara. Elini raflardan birine doğru uzattı. Kitapların hepsi birden heyecanlandı. Birer adım öne çıkıp “Beni oku! Beni oku!” diye bağrışmaya başladılar.

“Susun!” diye bağırıyordu çocuk: “Bugün çok yüksek çıkıyor sesleriniz!”

Her zaman duymazdı bu sesi. Kitaplar mı konuşmazdı, kendi kulakları mı sağır olurdu, anlayamazdı. O zaman tek kitap olsun okuyamazdı. İçi kararırdı. Çoktandır böyleydi. Ama hava güzel mi, morali yüksek mi, duyardı onların sesini. Bu sesi duydu mu tamamı, okumaya iştahı var demektir. Gelsin o zaman kitaplar... Üzerlerine kapanırdı onların. Saatlerce kendinden geçer, her şeyi unutup giderdi...

Kitaplardan birini çekip aldı. Uzak ülkelerden, ta Arjantin’den yeni bir dosttu.

Geçen yıl almıştı bunu. Daha bunun gibi pek çok kitabı okuyamadığını düşündü. Bu süre içerisinde de ilk sayfayı okuyup çevirdi. Bakışları yazılar üzerinde uçmaya başladı. Su sesi, müzik sesi gibi bir şey doldurmaya başladı içini. Çocuk, çok uzaklardan gelen bu sesi dinledi. Ses gittikçe çoğalıyor, kendisini sarıp içine alıyordu. Çocuk, bu sesin nereden geldiğini anladı: Az önce tartışan kitapların gürültüsü değildi bu. Okuduğu sözcüklerden, cümlelerden gelen gizli bir sestir.

Mehmet GÜLER

KINALI KEKLİK

Bizim apartmanda pek çok ailenin evde beslediği bir hayvanı vardı. Yakın arkadaşım Deniz'in çok güzel, kıpır kıpır, oyuncu bir köpeği, üst katta oturan Emine teyzenin deniz dibini çağırştıran büyük bir akvaryumu, alt kattaki Salih dedenin iki kedisi... Diğer dairelerde tavşan, papağan, muhabbet kuşu, kaplumbağa... Bu durumu görenler: "Burası hayvanat bahçesi gibi olmuş." derler ve gülerlerdi.

Havanın güzel ve güneşli olduğu günler, balkonu güneş gören insanlar, hayvanlarını güneşlendirmek için balkona çıkartırlardı, güneşi iyi alamayan dairedekiler ise bahçeye indirirlerdi. Böyle günlerde ben de mutlaka inerdim aşağıya...

Deniz'in köpeğinin adı Jumbo'ydu. Jumbo iri, azman anlamına hiç uymayan ufak tefek bir köpekti oysa. Tavşanların aksine bizimle oynamak için çırpınır, üzerimize atlar; kolumuzu, bacağımızı çekiştirirdi.

Sevimli köpek, tavşanlarla da oynamak isterdi ama bu ürkek hayvanlar onu gördükleri an, kaçıp bodrum katının penceresinden içeriye dalarlardı. Tavşanların sahibi kapıcı Hüseyin amca, Deniz'e kızardı:

"Bana bak Deniz, tavşanlar bahçedeyken köpeğini bağla demiyor muyum ben sana?"

"Hüseyin amca, onun bir adı var. Niçin köpek diyorsun? Herkes gibi sen de 'Jumbo' desene."

"Köpek değil mi oğlum?"

"Köpek ama... Ben de insanım, sen bana seslenirken 'insan' diye mi sesleniyorsun, Deniz diye mi?"

"İyi bundan sonra sana da 'insan' diye sesleneyim..."

Hüseyin amca, Deniz'le tartışırken başını sağa sola çevirir, bir çocukla çekiştiği için kendine kızardı. Biz çevrelerinde bir halka olur, Hacivat'la Karagöz'ü izler gibi eğlenirdik.

Birçok komşumuz evinde kendine göre bir hayvan beslerdi ama annemin temizlik konusundaki titizliği yüzünden ben bu zevki tadamıyordum...

Babam bu tartışmalarımıza hiç karışmazdı. Oman mühendisi olduğu için bazen araziye çıkar, bir iki hafta gelmediği olurdu.

...

Araziden döndüğü bir akşam yemekte hep

birlikteydik. Masada birlikte oturup yemek yemek, az yaşanan ve benim için çok sevindirici bir durumdu.

O akşam bir yandan yemeğimizi yerken bir yandan da kara kutuyu izliyorduk. Yemek yerken televizyon izlemenin sakıncalarını biliyorduk ama arada sırada böyle kaçamaklar yapmak hoştu. Haberlerden sonra hayvanlarla ilgili bir belgesel başladı. Annem mızızlandı: "Bunun yerine güzel bir film bulalım da onu izleyelim."

Tam cümlesi bitmişti ki gözü televizyondaki bir görüntüye takıldı kaldı:

"Aaa! Kınalı keklik! Ne hoş! Bizim de böyle bir kekliğimiz vardı eskiden."

Belgesel filmin sunucusu, keklik hakkında bilgiler veriyordu:

"Batı Trakya'dan Orta Asya'ya kadar uzanan bölgede yaşayan kınalı keklik, 33 cm uzunluğundadır. Vücudunun yan tarafları ve gerdanı beyaz, öbür bölümleri bozdur. Yanlarındaki beyaz bölgelerde siyah ve kahverengi bantlar vardır. Bitkisel besinlerle beslenen kınalı keklik, Türkiye'nin bütün bölgelerinde 'yerli kuş' olarak yaşar. Ne yazık ki son yıllarda aşın avlanma nedeniyle sayıları çok azalmıştır."

Babam:

"Yazık yazık! Bu güzel varlıkları çoğaltacağımıza yok ediyoruz." Ben de üzümüştüm kekliklerin gittikçe azalıyor oluşuna: "Anne, anlatsana sizin kekliğiniz nasıldı? Ben doğmadan önce mi vardı?"

Annemin gözleri uzaklara dalmış, yüzü çocuklaşmıştı: "Ben küçük bir çocuktum o zamanlar Hasan. Deden, gezgin satıcılardandı. 'Bici bici' dediğimiz bir tatlı satardı. Sokaklarda çocuklar hep onun yolunu gözlerdi. Kekliğimizi de kafese koyar, tatlı arabasında onu da dolaştırırdı. Adını 'Kınalı' koymuştuk. Çok güzel öterdi.

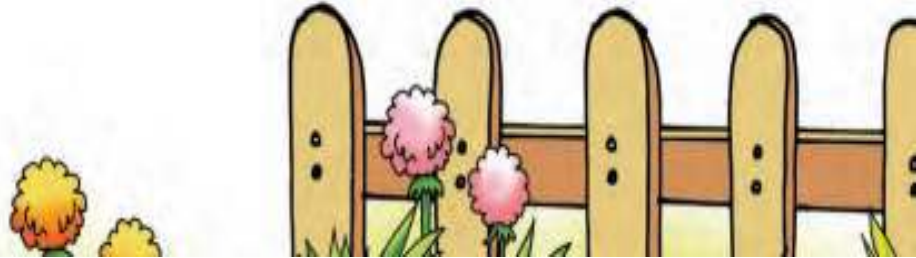
O anda kafamda bir şimşek çaktı:

"Anne, kimse keklik almıyorsa evine, biz alalım! Baba sen de sevdin değil mi kekliği?"

Anneme baktım, sanki hiç duymamıştı söylediklerimizi. Geçmiş günleri, çocukluğunu düşünüyor gibiydi.

"Anne, çok mu severdin o kekliği?"

"Evet, çok severdim. Hastalandığında öyle üzümüştüm ki... Kınalı'nın ötüşü kesilmiş, ağzından salyalar akıyordu. Deden onu kasabamızın veterinerine götürdü. Bir hafta orada kaldı

Kınalı. Kınalı iyileşip eve döndüğünde bayram sevinci yaşamıştık."

Annem konuşmasını birden kesti. Oysa çok güzel anlatıyordu. Babam da ben de hayranlıkla dinliyorduk.

"Sonra ne oldu anne?"

"Sonra... Deden onu birine armağan etmek zorunda kaldı. Daha doğrusu beni iyileştiren doktora. Çok hastalanmışım, hastalığım süresince Kınalı yanımdan hiç ayrılmamış istiyordum. Doktora giderken bile o da yanımda olsun istedim. Doktor, kuşlara çok meraklı bir adammış, hayran kaldı onun güzelliğine. Ben iyileşir iyileşmez, babam Kınalı'yı götürüp doktora armağan etti. Çok üzülmüştüm, babam yeni bir keklük bulacağına söz verdiyse de sözünü tutamadı."

Annem, bu ayrılığın üzüntüsünü hâlâ yaşıyor gibiydi. Babam:

"Babanın verdiği sözü ben yerine getirebilir miyim? Eğer istersen, arar tarar sana bir keklük bulurum." Annemin cevabını beklemeden yerimde hoplamaya başladım:

"Yaşa baba! Babaların babası!"

Annem:

"Sahiden bulabilir misin? Artık pek rastlanmadığını duyuyorum. Satanlar varmış ama az bulunan bir kuş olduğu için çok para istiyorlarmış."

Babam:

"Bulurum merak etme. Yakında bir arazi

çalışmamız var yine. Oradaki köylülere söylersem benim için bir tane bulurlar."

Bir hafta sonra babam, bir yavru keklükle çıkageldi. Kuşun görünümü beni biraz düş kırıklığına uğrattı çünkü henüz keklüğe özgü renkleri belirginleşmemiş, bomboz hatta çirkin denilebilecek bir kuştur bu. Bense televizyondaki belgeselde izlediğim gibi canlı renkleri olan bir keklük bekliyordum. Bu düş kırıklığı anneme de anlattım. O, sevecenlikle kafesin kapısını açıp yavru keklüğü avuçları içine aldı, yavaş yavaş okşadı tüylerini.

"Sabırlı ol Hasan. Ona iyi bakarsak kısa sürede senin umduğun gibi bir keklük olup çıkar. Şimdi buna birlikte bir ad bulalım. Senin aklına gelen bir ad var mı?"

En sevdiğim şeydi bu, bir hayvana ad bulmak... Şimdi bu keklüğe uygun bir ad bulmak için düşünüyorum, düşünüyordum. Sanırım en uygunu, ona yine annemin eski keklüğünün adını vermek olacaktı. Böylece diğer keklüğün de anısını yaşatmış olacaktık:

"Kınalı olsun anne. Senin çocukluğundaki gibi..."

"Ben de öyle düşünüyordum Hasan. Bir süre sonra kına renginin ortaya çıktığını göreceksin zaten."

O günden sonra evin içi daha bir canlandı, sevinçle doldu. Evdeki sebze artıklarını ya da çeşitli tohumları çoğu zaman ben veriyordum ona. Elimden yemesi de çok hoşuna gidiyordu. İki ay sonra o güzelim çizgileri, kınalan oluştu.

Sesi de çok güzel çıkmaya başladı. Ben de bazen keklik ötüşünü taklit ederek onun sesini güçlendirmeye çalıştım.

Sabahları çalar saat gibi beni tam altıda o güzel ötüşüyle uyandırır, hemen arkamdan mutfığa koşardı. Önce o kahvaltısını eder, sonra ben.

Babamın erken geldiği bir akşam yine hep birlikte yemek yiyorduk. Babam anneme sordu:

"Kınalı hasta mı?"

"Yoo, nereden çıkardın?"

"Yemekte hep ayakaltında dolaşırdı da..."

Onu bulmak için hemen mutfığa koştum, yoktu. Balkonlara baktım, yok! Sonunda banyoda buldum onu. Bir köşeye çekilmiş, miskin miskin duruyordu. Onu hiç böyle görmemiştim. Kucağıma alıp yemek masasına getirdim. Gözleri yan kapalıydı. Annem kucağına aldı:

"Belki de üşüttü. Yarı bir veterinerine götür-
relim en iyisi."

Her sabah öterek beni uyandıran Kınalı, o sabah ötmedi. Çalar saatin sesiyle uyandım. Hemen Kınalı'yı aradım.

Mutfak balkonundaydı, bir durgunluk vardı üzerinde. Ayakları titriyordu. Hemen anneme haber verdim:

"Anne, lütfen ben okuldayken sen onu veterinerine götür. Bir an önce iyileşsin."

"Tamam yavrum, götüreceğim zaten. Bir şeyi yoktur merak etme. Haydi, şimdi hazırlan yoksa okula geç kalacaksın."

O gün okuldaki derslerimden hiçbir şey anlamadım. Öğretmenim de fark etmiş dalgınlığımı, sordu:

"Hasan, ne oldu, hasta mısın oğlum?"

"Hayır öğretmenim, ben hasta değilim; kekliğimiz hasta, onu düşünüyorum."

Bu sözüm üzerine arkadaşlarım gülüştü. Onlara ters ters baktım. Büyüttüğümüz bir canlı için üzüntü duymam gülünecek bir şey mi? Öğretmenimiz de uyardı arkadaşlarımı. Sonra keklikler hakkında konuştu. Çok eski yıllardan beri sevilen bir kuş olduğunu, bilinçsiz ve aşırı avlanmanın, doğaya verilen zararların etkisiyle sayılarının çok azaldığını söyledi. Çıkış zili çalar çalmaz eve koştum.

Hızlı hızlı çaldım kapıyı. Annem kızarak açtı: "Böyle kapı mı çalınır oğlum?"

"Kınalı'yı merak ettim anne. Ne dedi veteriner? Hadi, söyle ne dedi?"

Annem güldü:

"Sana merak etme demiştim. Veteriner iyice muayene etti ve hiçbir hastalığının olmadığını söyledi."

"Peki, Kınalı niçin öyle durgun? Ötmüyor bile."

"Ben de veterineri senin bana sorduğun gibi sordum. Onun tek sorunu varmış, o da yalnızlık..."

Şaşırdım kaldım... Demek yalnızlık böyle sorunlara yol açabiliyormuş! Düşündükçe hak verdim Kınalı'ya. Biz evde üç kişiydik, birbirimizle konuşur, birlikte eğlenir, her şeyi paylaşırdık. Üstelik apartmanda ve okulda birçok arkadaşım vardı. Annemin ve babamın da öyle... Ya Kınalı? Kendine benzer bir canlı yoktu çevresinde. Benim onu taklit ederek çıkardığım sesler onun yalnızlığını gidermezdi ki?..

"Ne yapacağız anne? Onu geldiği yere mi yollayacağız?"

Annem düşünceliydi:

"Bilmiyorum, o bize çok alıştı. Doğaya yeniden alışması güç olabilir. Tüm insanları dost zannettiği için avcılardan kaçmayacaktır, bu da çok tehlikeli. En iyisi babanla konuştuktan sonra karar vermek."

Babamın gelme saatine kadar kara kara düşündüm. Babam gelince ona:

"Veteriner, Kınalı'nın yalnızlıktan böyle olduğunu söylemiş. Şimdi ne yapacağız? Onu tekrar dağlara bırakmak da tehlikeli olurmuş, bırakmayız değil mi baba?" dedim.

Bu sorunu çözmeden kendisini rahat bırakmayacağımı anlayan babam, bir köşede mahzun mahzun duran Kınalı'ya baktı:

"Haklısın, kendimize alıştırdığımız bir canlıyı tek başına doğaya terk etmek insafsızlık. Geriye bir tek çözüm kalıyor, Kınalı'ya arkadaş bulup getirmek."

Babam sözünü bitirir bitirmez boynuna sarılıp öptüm. Çok sevinmiştim. Annem de sevindi bu karara. Kınalı'yı okşayıp:

"Haydi gözün aydın, yakında yine şen şakrak ötmeye başlarsın." dedi.

Babam bir hafta sonra Kınalı için bir eş buldu. Bu yetişkin bir keklik olduğu için bize alışması biraz zaman aldı. İlk günler elimi, ayağımı ısıyor, verdiğim yiyecekleri yemiyordu. Sonraları bizim Kınalı ile dostluğumuzu gördükçe ona zarar vermeyeceğimize inandı ve yaklaşmaya başladı.

İki kekliğin sesinden evimiz öyle şenlendi ki... Artık bizim kapının önünden geçenler, içerden gelen sesleri dinlemek için mutlaka duraklıyorlar.

Şimdi sabırsızlıkla yeni yavru kekliklerin aramıza katılmasını bekliyoruz, çünkü bu sabah balkondaki yuvalarında küçük bir yumurta bulduk. Yavruların sahipleri daha onlar dünyaya gelmeden belirlendi bile. Biri Salih dede, diğeri Hüseyin amca...

Miyase SERTBARUT

ESKİCİ

Vapur rıhtımdan kalkıp da Marmara'ya doğru uzaklaşmaya başlayınca yolcuyu geçirmeye gelenler, üzerlerinden ağır bir yük kalkmış gibi ferahladılar. "Çocukcağız Arabistan'da rahat eder." dediler. Hayırlı bir iş yaptıklarına herkesi inandırmış olanların uydurma neşesiyle fakat gönülleri isli, evlerine döndüler.

Zaten babadan yetim kalan küçük Hasan, anası da ölünce uzak akrabaları ve konu komşunun yardımıyla halasının yanına, Filistin'in ücra bir kasabasına gönderiliyordu.

Hasan vapurda eğlendi; gırtl gırtl işleyen vinçlere, üstleri yazılı cankurtaran simitlerine, kurutulacak çamaşırlar gibi iplere asılı sandallara, vardiya değiştirilirken çalınan kampanaya bakarak çok eğlendi. Beş yaşındaydı; peltek, şirin konuşmalarıyla da güverte yolcularını epeyce eğlendirmişti.

Fakat vapur şuraya buraya uğrayıp bir sürü yolcu bıraktıktan sonra sıcak memleketlere yaklaşınca kendisini bir durgunluk aldı. Kalanlar bilmediği bir dilden konuşuyorlardı ve ona İstanbul'daki gibi "Hasan gel!", "Hasan git!" demiyorlardı; ismi değişik gibi olmuştu. Hassen şekline girmişti:

— Taal hun ya Hassen, diyorlardı, yanlarına gidiyordu.

— Ruh ya Hassen, derlerse uzaklaşıyordu.

Hayfa'ya çıktılar ve onu bir trene koydular.

Artık ana dili büsbütün işitilmez olmuştu. Hasan köşeye büzüldü, bir şeyler soran olsa da susuyordu, yanakları pençe pençe, al al olarak susuyordu. Portakal bahçelerine dalmış, göğsünde bir katılık, gırtlığında lokmasını yutamamış gibi bir sert düğüm, daima susuyordu.

Fakat hem baştan başa çiçek açmış hem yemişlerle donanmış güzel, ıslak bahçeler de tükendi; zeytinlikler de seyrekleşti.

Yamaçlarında keçiler otlayan kuru, yalçın, çatlak dağlar arasından geçiyorlardı. Bu keçiler kapkara, beneksiz karaydı; tüyleri yeni otomobil boyası gibi aynamsı bir cilayla kızgın güneş

altında, parl parlı yanıyordu.

Bunlar da bitti; göz alabildiğine uzanan bir düzlüğe çıkmışlardı, ne ağaç vardı ne dere ne ev! Yalnız ara sıra kocaman kocaman hayvanlara rast geliyorlardı; çok uzun bacaklı, çok uzun boylu, sırtları kabark, kambur hayvanlar trene bakmıyorlardı bile... Ağzlarında beyazımsı bir köpük çiğneyerek dalgın ve küskün arka arkaya, ağır ağır, yumuşak yumuşak, iz bırakmadan ve toz çıkarmadan gidiyorlardı.

Çok sabretti, dayanamadı, yanındaki askere parmağıyla göstererek sordu; o güldü:

— Gemel, gemel, dedi.

Hasan'ı bir istasyonda indirdiler. Gerda-
nından, alnından, kollarından ve kulaklarından
biçim biçim, sürü sürü altınlar sallanan bir kadın
göğsüne bastırdı. Anasınıninkine benzemeyen,
tuhaf kokulu, fazla yumuşak, içine gömülüverilen
cansız bir göğüs...

Halasının yanındaki kadınlar da sarıldılar,
öptüler, söyleştiler, gülüştüler. Birçok çocuk da
gelmişti; entarilerinin üstüne hırka yerine elbise
ceket giymiş, saçları perçemli, başları takkeli
çocuklar...

Hasan durgun, tıkanık; susuyor, susuyordu.
Öyle, haftalarca sustu...

Anlamaya başladığı Arapçayı, küçücük
kafasında beliren bir inatla konuşmayarak sustu.
Daha büyük bir tehlikeden korkarak deniz altında
nefes almamaya çalışan bir adam gibi tıkandığını
duyuyordu, yine susuyordu.

Hep sustu...

Şimdi onun da kuşaklı entarisi, ceket, takkesi, kırmızı ayakkabıları vardı. Saçlarının ortası, el ayası kadar sıfır makineyle kesilmiş, alnına perçemler uzatılmıştı. Deri gibi sert, yayvan tandir ekmeğine alışmıştı; yer sofrasında bunu hem kaşık hem çatal yerine dürümleyerek kullanmayı beceriyordu.

Bir gün halası sokaktan bağırarak geçen bir satıcıyı çağırdı.

Evin avlusuna sırtında çuval kaplı bir yayvan torba, elinde bir ufacık iskemle ve uzun bir demir parçası, dağınık kıyafetli bir adam girdi. Torbasında da mukavva gibi bükülmüş bir tomar duruyordu.

Konuştular, sonra önüne bir sürü patlak, sökük, parça parça ayakkabı dizdiler.

Satıcı, iskemlesine oturdu. Hasan da merakla karşısına geçti. Bu dört yanı duvarlı, tek kat, basık ve toprak evde öyle canı sıkılıyordu ki... Şaşarak, eğlenerek seyrediyordu: Mukavvaya benzettiği kalın deriyi iki tarafı keskin incecik, sapsız bıçağıyla kesişine, ağzına bir avuç çivi dolduruşuna, sonra bunları birer birer, İstanbul'da gördüğü maymun gibi avurdandan çıkarıp ayakkabıların altına çabuk çabuk mihlayışına, deri parçalarını pis bir suya koyup ıslatışına, pis çanaktaki macuna parmağını dal-

dırıp tabanlara sürüşüne, hepsine bakıyordu. Susuyor ve bakıyordu.

Bir aralık nerede ve kimlerle olduğunu keyfinden unuttu, dalgınlığından ana diliyle sordu:

— Çiviler ağzına batmaz mı senin?

Eskici başını hayretle işinden kaldırdı. Uzun uzun Hasan'ın yüzüne baktı..

— Türk çocuğu musun be?

— İstanbul'dan geldim.

— Ben de o taraflardan... İzmit'ten!

Eskicide saç sakal dağınık, göğüs bağır açık, pantolonu dizlerinden yamalı, dişleri eksik ve suratı sarı, sapsarıydı; gözlerinin akına kadar sarıydı. Türkçe bildiği ve İstanbul taraflarından geldiği için Hasan, şimdi onun sade işine değil yüzüne de dikkatli bakmıştı. Göğsünün ortasında, tıpkı çenesindeki sakalı andıran kırçıl, seyrek bir tutam kıl vardı.

Dişsizlikten peltek çıkan bir sesle tekrar sordu:

— Ne diye düştün bu cehennemın bucağına sen?

Hasan anladığı kadar anlattı.

Sonra Kanlıca'daki evlerini tarif etti; komşunun oğlu Mahmut'la balık tuttuklarını, anası doktora giderken tünele bindiklerini, bir kere de kapiya beyaz boyalı hasta otomobili geldiğini, içinde yataklar serili olduğunu söyledi. Bir aralık da kendisi sordu:

— Sen niye buradasın?

Eskici başını ve elini şöyle salladı, uzun iş anlamına... Ve mırıldandı:

— Bir kabahat işledik de kaçtık!

Asıl konuşan Hasan'dı, altı aydan beri susan Hasan... Durmadan, dinlenmeden nefes almadan, yanakları sevincinden pembe pembe, dudakları taze, gevrek, billur sesiyle biteviye konuşuyordu. Aklına ne gelirse söylüyordu. Eskici hem çalışıyor hem de ara sıra "Ha! ya? Öyle mi?" gibi dinlediğini bildiren sözlerle onu söyletiyordu; artık erişemeyeceği yurdunun bir deresini, bir rüzgârını, bir türküsünü dinliyormuş gibi hem zevkli hem yaslı dinliyordu; geçmiş günleri, kaybettiği yerleri düşünerek benliği sarsıla sarsıla dinliyordu.

Daha çok dinlemek için de elini ağır tutuyordu.

Fakat nihayet bütün ayakkabılar tamir edilmiş, iş bitmişti. Demirini topraktan çekti, köselesini düzdü, çivi kutusunu kapadı, çiriş çanağını sarmaladı. Bunları hep aheste aheste yaptı.

Hasan yüreği burkularak sordu:

— Gidiyor musun?

— Gidiyorum ya, işimi tükettim.

O zaman gördü ki küçük çocuk, memleketlisi minimini yavru ağlıyor... Sessizce, titreye titreye ağlıyor. Yanaklarından gözyaşları birbiri arkasına, temiz vagon pencerelerindeki yağmur damlaları dışarının rengini, geçilen manzaraları içine alarak nasıl acele acele, sarsıla çarpışa dökülürse öyle, bağrının sarsıntılarıyla yerlerinden oynayarak, vuruşarak içlerinde güneşli mavi gök, pınl pınl akıyor.

— Ağlama be! Ağlama be!

Eskici başka söz bulamamıştı. Bunu işiten

çocuk hıçkır hıçkır, katıla katıla ağlamaktadır; bir daha Türkçe konuşacak adam bulamayacağına ağlamaktadır.

— Ağlama diyorum sana! Ağlama.

Bunları derken onun da katı, nasırlanmış yüreği yumuşamış, şişmişti. Önüne geçmeye çalıştı amma yapamadı, kendisini tutamadı; gözlerinin dolduğunu ve sakallarından kayan yaşların, Arabistan sıcağıyla yanan kızgın göğsüne bir pınar sızıntısı kadar serin, ürpertici döküldüğünü duydu.

Refik Halit KARAY

PEMBE İNCİLİ KAFTAN

Büyük kubbeli serin divan, bugün daha sakin, daha gölgeliydi. Pencerelelerinden süzülen mavi, mor, sincabi, bahar ışınları; çinilerin yeşil derinliklerinde birikiyor, koyulaşıyordu. Yüksek ipek şiltelere diz çökmüş yorgun vezirler önlerindeki halının renkli nakışlarına bakıyorlar. Uzun beyaz sakalını zayıf eliyle tutan ihtiyar sadrazamın sönük gözleri, gayet uzak, gayet karanlık şeyler düşünüyor gibi, mevcut olmayan noktalara dalıyordu.

— Cesur bir adam gerekiyor paşalar, dedi. Biz onun sırmalara, altınlara, elmaslara gark ederek gönderdiği elçisine padişahımızın elini öptürmedik. Şüphesiz o, karşılığını vermeye kalkacak.

- Şüphesiz.
- Hiç şüphesiz.
- Mutlaka.

Kubbealtı vezirlerinin tamamıyla kendi fikrinde olduğunu anladığı sadrazam, düşündüğünü daha açık söyledi:

— O hâlde, bizden elçi gidecek adamın çok cesur olması gerek. Öyle ki ölümden korkmasın. Devlet şanına dokunacak hareketlere karşı koy-sun. Ölüm korkusu ile, uğrayacağı hakaretlere boyun eğmesin...

- Evet.
- Hayhay!
- Çok doğru!

Sadrazam, sakalından çektiği elini dizine dayadı. Doğruldu. Başını kaldırdı. Parlak tuğları ürperen vezirlere ayrı ayrı baktı:

— Haydi öyleyse... Bir cesur adam bulun, dedi. Hocalardan, Enderun'dan, Divan'dan, benim aklıma böyle gözü pek bir adam gelmiyor. Siz de düşünün bakalım.

[(Bu elçi Safevi Devleti hükümdarı İsmail Safevi (Şah İsmail)'ye gönderilecektir. Osmanlı Devleti'nin başında o zaman banışsever, tasavvuf ve hikmet ehli bir hükümdar olan Bayezit-i Veli vardır. Vezirler banışsever hükümdarlarının huzurunu bozmak istememektedirler. Bununla beraber batıda fetihler yapılmaktadır. Doğuda ise Şah İsmail, Osmanlı için bir tehdit oluşturmaktadır. Şah İsmail basit bir sebeple Osmanlı topraklarına girerek Diyarbakır ve Harput kalelerini almıştır. Osmanlı topraklarına geçtiği için özür dilemiş, birbiri ardına elçiler göndermiştir. Divan'da, zalimliği ve kurnazlığı ile bilinen Şah'ın karşısına onun yapacağı münasebetsizliğe karşı koyacak, devleti en güzel şekilde temsil edecek ve korku nedir bilmeyen bir elçi aranmaktadır. Sadrazama bu iş için Muhsin Çelebi teklif edilmiştir.]]

Sadrazam, o akşam kethüdasını Muhsin Çelebi'nin Üsküdar'daki evine gönderdi. Devlete, millete dair bir iş için kendisiyle konuşacağını, yarın mutlaka düşünmeyip gelmesini istiyordu.

Sabah namazından sonra sarayın selamlığında, Hint kumaşından ağır perdeli küçük, loş bir odada katibin bıraktığı kâğıtları okurken sadrazama, Muhsin Çelebi'nin geldiği haberini verdiler.

— Getirin buraya, dedi.

İki dakika geçmeden odanın sedef kakmalı ceviz kapısından palabıyıklı, iri, levent, şen bir adam girdi. İnce, siyah kaşlarının altında iri gözleri parlıyordu. Belindeki silahlık boştu. Bütün emrindekilerin derin hürmetine alışan sadrazam, bir an eteğine kapanılmasını bekledi. Oturduğu mor, çuha kaplı sedirin daima öpülen ağır sırma saçağındaki yumağı, altından, içi boş küçük bir kafa gibi şaşkın duruyordu.

Sadrazam söyleyecek bir şey bulamadı. Böyle göğsü ilerde, kabarık, başı yukarı kalkık bir adamı ömründe ilk defa görüyordu. Kubbe vezirleri bile huzurunda iki büklüm dururlardı.

Muhsin Çelebi, gayet doğal bir sesle sordu:

— Beni istemişsiniz, ne söyleyeceksiniz efendim?

— Şey...

— Buyurunuz efendim...

— Buyur oğlum, şöyle otur da...

Muhsin Çelebi çekinmeden, sıkılmadan, ezilip büzülmeden, gayet doğal bir hareketle kendisine gösterilen şilteye oturdu.

Sadrazam, hâlâ elinde tuttuğu kıvrık kâğıtlara bakarak içinden:

“Ne biçim adam? Acaba deli mi?” diyordu. Hâlbuki... hayır.

Bu Çelebi, gayet akıllı bir insandı. Namerde ve iki yüzlüye muhtaç olmayacak kadar serveti vardı. Çamlıca Ormanı'nın arkasındaki büyük mandıra ile büyük çiftliğini işletir, namusuyla yaşar, kimseye eyvallah etmezdi. Fukaraya, gariplere, zayıflara bakar; sofrasından hiç misafir eksik olmazdı. Dindardı ama taassup içinde değildi. Din, millet, vatan, padişah aşkını kalbinde duyanlardandı. Devletin büyüklüğünü, kudsiliğini anlardı. Yegâne ülküsü “Allah'tan başka kimseye secde etmemek, kula kul olmamak”tı... Yaşı, kırkı geçiyordu. Önünde açılan makam, mevki, parlak gelecek yollarından hiçbirine sapmamıştı. Yalnız savaş zamanları Gureba (garipler) Bölüklerine kumandanlık için meydana çıkardı. Huzurda serbest, tabii oturuşu, sadrazamı çok şaşırttı. Ama kızmadı.

— Tebriz'e bir elçi göndermek istiyoruz. Tarafımızdan, sen gider misin oğlum?

— Ben mi?

— Evet.

— Ne münasebetle ben?

— Aradığımız gibi adam bulamıyoruz da...

— Ben şimdiye kadar devlet mansıbına girmedim.

— Niçin girmedin?

Muhsin Çelebi biraz durdu. Yutkundu. Gülümsedi:

— Çünkü ben boyun eğmem, el etek öpmem, dedi.

Sadrazam, yavaşça dişlerini sıkı. Gözlerini süzdü. Tuttuğu kâğıdı buruşturdu. Hiddetlenemiyordu. Süzük gözlerini açtı. Avcunda sıkıdığı kâğıdı yanına koydu. Tekrar, Muhsin Çelebi'ye baktı. Ortasında geniş bir kılıç yarasının izi parlayan yüksek alnı... Al yanakları... Yeni traşlı, beyaz, kalın boynu... Biraz büyücek, eğri bumu... İnce sanğı. Tıpkı Şehname sayfalarında görülen eski kahramanların resimlerine benziyordu.

Bu kadar pervasız bir adam devlete, millete yapılacak hakareti de çekemez, ölümden korkarak göreceği hakaretlere eyvallah diyemezdi. Kavuşunu hafifçe salladı:

— Seni Tebriz'e elçi göndereceğiz.

Muhsin Çelebi sordu:

— Katınızda bu kadar nişancılar, kâtipler, hocalar var. Niçin onlardan birini seçmek istemiyorsunuz?

— Sen, Şah İsmail'in kim olduğunu biliyor musun?

— Biliyorum.

— Devletini seviyor musun?

— Seviyorum.

Sadrazam doğruldu. Arkasına dayandı:

— Pekâlâ öyleyse, dedi, bu adam, "Elçiye zeval yok." kuralını kabul etmez. Bizimle rekabet davasındadır. Er meydanında hakkımızda yapamadıklarını, bizim göndereceğimiz elçiye yapmak ister. İhtimal, işkenceyle idam eder. Oysa, elçimize yapılacak hakaret, devletimize demektir. Bize öyle bir adam lazım ki hakaret görünce başından korkmasın. Bu hakareti aynıyla iade etsin. Devletini seversen sen, bu fedakârlığı kabul edeceksin.

— Ettim efendim fakat bir şartla...

— Ne gibi?

— Madem ki bu bir fedakârlıktır, fedakârlık ücretle olmaz, karşılıksız olur. Devlete karşı ücretle yapılacak bir fedakârlık ne olursa olsun, şahsi kazançtan başka bir şey değildir. Ben maaş, makam, ücret filan istemem. Fahri görev olduğu için bu hizmeti görürüm. Şartım budur.

— Fakat oğlum, bu nasıl olur? Onun elçisi, gayet ağır giyinmişti. Atları, hizmetçileri mükemmeldi.

Bizim elçimizin atları, hizmetçileri, giysileri daha muhteşem, daha ağır olmak icap eder. Bunlar için mutlaka hazineден sana birkaç bin altın vereceğiz.

Muhsin Çelebi döndü. Önüne baktı. Sonra, başını kaldırdı.

— Hayır, dedi, hazineден bir pul almam. Gereken muhteşem takım atları, süslü hizmetçileri ben kendi paramla düzeceğim. Hatta...

Sadrazam gözlerini açtı.

— ... Hatta sırtıma, Şah İsmail'in ömründe görmediği ağır bir şey giyeceğim.

— Ne giyeceksin?

— Sırmakeş Toroğlu'ndaki ipek kumaşı Hint'ten, takısı Venedik'ten gelme, "Pembe İncili Kaftan"ı alacağım.

— Ne? O kadar parayı, nereden bulacaksın, oğlum?

Sadrazamın şaşmaya hakkı vardı. Bir ay önce dikimi tamamlanan, üzeri en nadir pembe incilerle işlemeli bu kaftanın namını İstanbul'da duymayan yoktu. Vezirler, elçiler, padişaha hediye etmek için Toroğlu'na müracaat ettikçe o, fiyatını artırıyordu.

Muhsin Çelebi de bu meşhur kaftanı nasıl alacağını anlattı:

— Çiftliğimi, mandıramı ve evimi rehine vereceğim; tüccarlardan on bin altın borç toplayacağım. İki bin altını atlarla, hademelere harcayacağım. Geriye kalan sekiz bin altınla da bu kaftanı alacağım.

Sadrazam, bu hareketi akıllıca bulmadı:
— Geldikten sonra, bu kaftan senin işine yaramaz. Yalnız bir debdebe aletidir. Mallarını elinden kaçıracaksın. Fakir düşeceksin.

— Hayır, sekiz bin altına alacağım kaftanı altı ay sonra Toroğlu, benden geri alır. Yedi bin altınla ben çiftliğimi, rehinden kurtarırım. Geri kalan borçlarımı ödeyemezsem varsın babamın yadigâr bıraktığı mandıram devlete feda olsun. Devletten hep alınmaz ya, biraz da verilir.

Altı ay içinde Muhsin Çelebi, büyük çiftliğini, mandırasını, dükkânlarını, bahçesini, bostanını rehine koydu. Tüccarlardan para topladı. Atlarını, hizmetçilerini düzdü. Bunların hepsi, hakikaten benzeri görülmedik derecede görkemliydi. Dönüşte yedi bin liraya iade etmek şartıyla Toroğlu'ndan "Pembe İncili Kaftan"ı da aldı. Genç kızıyla iki çocuğunu akrabasından birinin evine bıraktı. Altı aylık nafakalarını ellerine verdi. Sonra padişahın mektubunu kohnuna koyarak yola düzüldü.

Konak konak ilerledikçe, bu yeni elçinin debdebesi, hele incili kaftanının şöhreti, bütün Anadolu'yu geçerek Şah İsmail'in diyarına taşıyordu.

Muhsin Çelebi, bir gün Tebriz Kalesi'ne büyük bir ihtişamla girdi.

Bu küçük payitahtın süse, renge düşkün halkı, İstanbul elçisinin kaftanını görünce şaşırı.

Şehir, saray, bütün encümenler, kaftanın hikâyesiyle çalkalandı.

Şah İsmail "Pembe İnci" yi yalnız masallarda işitmişti, daha nasıl bir şey olduğunu görmemişti. Kendisinin daha görmediği şeye sahip olan bu zengin elçiye karşı nefsinde derin bir kin duydu. Onu hakareti altında ezmeye karar verdi. Huzuruna kabul etmezden evvel, tahtın arkasına cellatlarını hazırlattı. Tahtının önündeki ipekli şilteleri, ipek seccadeleri kaldırttı. Sağında vezirleri, solunda savaşçıları duruyordu.

Muhsin Çelebi, geniş, somaki kemerli açık kapıdan serbest adımlarla girdi. Yürüdü. Baş, her vakitki gibi yukarıda, göğsü her vakitki gibi ilerdeydi.

Kohnundan çıkardığı mektubu öptü, başına koydu. Sonra altın tahtın üstüne -allı, yeşilli, mavili, morlu ipek yığınlarına sarılmış, sirmalarla, tuğlarla, sancaklarla bağlanmış gibi- garip bir kuş sessizliğiyle tüneyen Şah'a uzattı.

Ayağı öpülmeyen Şah, kızgınlığından sapsarı kesildi. Gözlerinin beyazlığı kayboldu. Mektubu aldı.

Muhsin Çelebi, tahtın önünden çekilince şöyle bir etrafına baktı. Oturacak bir şey yoktu. Gülümsedi. İçinden: "Beni mecburen ayakta, saygı vaziyetinde tutmak istiyorlar galiba?" dedi. Bir an düşündü. Bu hakarete nasıl mukabele

etmeliydi? Hemen, sırtından "Pembe İncili Kaftan"ı çıkardı. Tahtın önüne serdi. Şah İsmail, vezirleri, kumandanları şaşırmışlar, hayretle bakıyorlardı. Sonra bu kıymetli kaftanın üzerine bağdaş kurdu. İnce dev, ejderha resimleri işlenmiş sivri kubbeyi, yaldızlı kemerleri çınlatan gür sadasıyla:

— Mektubunu verdiğim büyük padişahım, Oğuz Kara Han neslindendir, diye haykırdı. Dünya yaratıldığından beri, onun atalarından kimse kul olmamıştır. Hepsı padişah, hepsi hakandır. Ataları yaratılıştan itibaren hükümdar olan bir padişahın

elçisi, hiçbir yabancı ülke padişahı karşısında divan durmaz. Çünkü kendi padişahı kadar dünyada asil bir padişah yoktur. Çünkü...

— Muhsin Çelebi, kaba Türkçeyle bağırırken, Şah kızarıyor, sararıyor, morarıyor, elinde heyecandan açamadığı mektup, tir tir titriyordu. Tahtın arkasındaki cellatlar, kılıçlarını çekmişlerdi.

— Muhsin Çelebi, sözünü bitirince izin filan istemedi, kalktı. Kapiya doğru yürüdü. Şah İsmail donmuş, taş kesilmişti. Çaldıran'da kınılacak gururu bugün, bu tek Türk'ün ateşli bakışları altında erimişti. Muhsin Çelebi dışarı çıkarken kendi gibi hayretten donan nedimlerine:

— Şunun kaftanını veriniz, dedi.

— Savaşçılardan biri koştu, tahtın önünde serili kaftanı topladı. Türk elçisine yetişt:

— Buyurunuz, kaftanınızı unutuyordunuz.

Muhsin Çelebi durdu. Güldü. Çıktığı kapiya doğru dönerek Şah'ın işiteceği yüksek bir sesle:

— Hayır, unutmuyordum. Onu size bırakıyorum. Sarayınızda büyük bir padişah elçisini oturtacak seccadeniz, şiltiniz yok. Hem bir Türk, yere serdiği şeyi, bir daha arkasına koymaz. Bunu bilmiyor musunuz, dedi.

... Geçtiği yollardan gece gündüz, dört nala döndü.

Evine uğramadan deniz kıyısına koştu. Bir kayığa atladı. Sadrazamın konağına gitti. Mektubu Şah'a verdiğini, hiçbir hakarete uğramadığını, Şah'ın müsaadesine tenezzül etmeden habersizce kalkıp İstanbul'a döndüğünü söyledi.

Zaten sadrazam onun, görevini hakkıyla yerine getireceğinden emindi. Yollara, derebeylerine, aşiretlere dair bazı şeyler sordu. Çelebi, kalkıp çekileceği zaman:

— Ben satın almak istiyorum oğlum, kaftanın burada mı, dedi.

— Hayır, getirimedim.

— İran'da mı sattın?

— Hayır, satmadım.

— Çaldırdın mı?

— Hayır.

— Ya, ne yaptın?

— Hiç!

Sadrazam ısrar etti, tekrar sordu. Kaftanın ne olduğunu bir türlü anlayamadı.

Muhsin Çelebi, yaptığıyla iftihar edecek kadar küçük ruhlu değildi. O akşam Üsküdar'a döndü. Ertesi gün yedi bin altına geri almak için kendini bulan Sirmakeş Toroğlu'na da kaftanı ne yaptığını söylemedi.

Meraklı İstanbul'da hiç kimse meşhur "Pembe İncili Kaftan"ın, "nasıl, nerede, niçin" bırakıldığını öğrenemedi.

Tebriz sarayındaki macera, tarihin karanlığına karıştı, sır oldu.

Fakat eski zengin Muhsin Çelebi, bu kaftan için girdiği borçları verip çiftliğini, mandrasını, tüm gelir getiren kaynaklarını rehinden kurtarmadı. Elçilikten hatıra kalan atıyla, süslü takımını satıp Kuzguncuk'ta mini mini bir bahçe aldı. Onu ekip biçti. Çoluğunun çocuğunun ekmeğini öyle çıkardı.

Ölünceye kadar Üsküdar pazarında sebzeçilik etti. Pek fakir, pek acı, pek yoksul bir hayat geçirdi. Ama yine ne kimseye boyun eğdi ne de bütün servetini bir anda yere atmakla gösterdiği fedâkarlığa dair gevezelikler yaparak boşu boşuna kendini pohpohladı.

Ömer Seyfettin

SON KUŞLAR

Vaktiyle bu Ada'ya, bu zamanda kuşlar uğrardı. Cıvı cıvı öterlerdi. Küme küme bir ağaçtan ötekine konarlardı.

İki senedir gelmiyorlar.

Belki geliyor da ben farkına varmıyorum!

Sonbahara doğru birtakım insanların çoluk çocuk ellerinde bir kafes, Ada'nın tek tepesine doğru gittiklerini göürdüm. İçim cız ederdı. ❶

Büyüklerin ellerinde birbirine yapışmış, acayip çomaklar vardı. Bunlar bir yeşil meydanın kenarına vanr, ufacık bir ağacın her dalına ökselerini bağlarlardı. Hür kuşlar, kafesteki çığırtkan kuşun feryadına, dostluk, arkadaşlık, yalnızlık sesine doğru küme küme gelirler.

Çayırılıkta bir başka ağacın gölgesinde birikmiş çoluklu çocuklu kocaman adamlar, bir müddet beklerler, sonra kuşların üşüştüğü ağaca doğru, yavaş yavaş yürürlerdi. Ökselerden kurtulmuş dört beş kuş, bir başka ökseye doğru şimdilik uçup giderken birer damlacık ederiyle birer tabiat harikası olan kuşları toplarlardı. Hele bir tanesi vardı, bir tanesi. Çocukları bu işe seferber eden de oydu.

Ökseleri cumartesi gecesinden hazırlayan da Konstantin isminde bir adamdı. ❷ Galata'da bir yazıhanesi vardı. Zahire tüccarıydı. Kalın, tüylü bilekleri, geniş göğsü, delikleri kapanıp açılan üstü kara benekli bir burnu, deriyi yırtmış da fırlamış gibi saçları, kısa kısa bir yürümesi, kalın kalın bir gülmesi...

Hani sessiz, zenginliğini belli etmez, mütevazı adamdı da... Konu komşusu severdi hani. Hiçbir şeye, hiçbir dedikoduya karışmazdı. Sabahleyin işine kısa kısa adımlarla koşarken akşam filesini doldurmuş vapurdan çıkarken görseniz; iriliğine, sallapatiliğine, Karamanlı ağız konuşuşuna, basit ama hesaplı fikirlerine, sevimli şakalarına karşı hakkında kötü bir hüküm de veremezsiniz. Kendi hâlinde, işi yolunda hesaplı yaşayan bin bir tanesinden bir tanesiydi.

Ama güz mevsiminde birdenbire böyle canavar kesilirdi. Akşam beş otuz beş vapurunun arka tarafına yerleştirdiği iskemlesinde, denizin üstüne oldukça uysal bakan gözlerini havaya kaldırır, eylül sonlarına doğru böyle şairane gökyüzüne bakardı. Birden yüzünün ve gözlerinin parlamasını görürdünüz.

Havada ve denizdeki tirşe maviliğin üstünde birtakım esmer damlacıklar görünürdü. Sağa sola oynarlar, sonra bir istikamet tutturur, bu esmer lekecikler geçip giderlerdi.

Konstantin Efendi onların çok uzaktan geçtiklerini görebilirdi. Gözlerini kısırdı. Esmer lekelerin Adalar istikametine gittiklerini görür, etrafına bakar, bir tanıdık görececek olursa gözünü kırpar, gökyüzüne bir işaret çakar.

— Bizim pilavlıklar geldi, derdi.

Kuşlar pek yakından geçmişse seslerini taklit ederek kalın dudaklarıyla dişlerinin arasından onlara seslenirdi. ③ Kuşların çoğunlukla aldandıklarına, bu sesi duyarak dost sesi sanıp vapur etrafında bir dönüp uzaklaştıklarına şahit olmuşumdur.

Havalar sertleşir, poyrazlar, lodoslar birbirini kovalar, günün birinde teşrinlerin sonlarına doğru, ılık, hiç rüzgârsız parça parça oynamayan bulutlu, tatlı, sümbüli günlerde, o en çığırkan kafes kuşunu nereden bulursa bulur. Mahalle çocuklarını çağırır, bir tanesi 250 gram et vermeyen sakaları, isketeleri, floryaları, aralarına karışmış serçeleri gökyüzünden birer birer toplardı.

Seneler var ki kuşlar gelmiyor. Daha doğrusu ben göremiyorum. Güzün o günlerini pencereden görür görmez Konstantin Efendi'nin bulunabileceği sırtları hesaplayarak yollara çıkıyorum.

Bir kuş cıvıltısı duysam kanım donuyor, yüreğim atmıyor. Hâlbuki sonbahar koca yemişleri, beyaz esmer bulutları, yakmayan güneşi, durgun maviliği, bol

yeşili ile kuşlarla beraber olunca insana; sulh, şiir, edebiyat, resim, musiki, mesut insanlarla dolu, anlaşılmış, açsız, hırssız bir dünya düşündürüyor. Her memlekette kıra çıkan her insan, kuş sesleriyle böyle düşünecektir. Konstantin Efendi mâni oluyor. Zaten kuşlar da pek gelmiyorlar artık. 4

Belki birkaç seneye kadar nesilleri de tükenecek. Her memlekette kaç tane Konstantin Efendi var kim bilir? Kuşlardan sonra şimdi de milletin yeşilliğine musallat oldular. Geçen gün yol kenarındaki yeşilliklere basmaya kıyamayarak yola çıkmıştım. Konstantin Efendi'nin günlerinden bir gündü. Gökte hiç kuş gözükmüyordu. Evden çıkarken isketemin kafesine bir incir yapıştırdım. İsketem tek gözünü verip bana dostlukla bakmış. Incir çekirdeğini kırmaya çalışıyordu.

Onu, ev duvarının bir kenarına çaktığım çiviye asmış, yola çıkmıştım. Kuşlar yoktu şimdi havada ama yolun kenarında yeşillikler vardı ya... Baktım: Bu yeşilliklerin bazı yerleri sökülmüş. Biraz ileride dört çocuğa rastladım. Yürüyorlar. Yeşilliklerin en güzel yerinde duruyor, bir kaldırım taşı kadar büyük bir parçayı söküyorlar, bir çuvala dolduruyorlardı:

— Ne yapıyorsunuz yahu? dedim.
— Sana ne? dediler.
Fukara, üstleri yırtık pırtık yavrulardı.
— Canım, neden söküyorsunuz? dedim.
— Mühendis Ahmet Bey söktürüyor.
— Ne yapacak bunları?
— Yukarıda deri tüccarı Hollandalı var ya hani, onun bahçesini düzeltiyor da...
— İngiliz çimi alsın, eksin; mademki adam zengin...
— İngiliz çimiyle bu bir mi?
— Bu daha mı iyi?
— İyi de laf mı? Bunun üstüne çimen mi olur? Hollandalı öyle demiş.

— Karakola koştum. Polislere haber verdim. Güya men ettiler. Gizli gizli, gene çimenler yer yer söküldü. Mühendis Ahmet Bey'e ceza bile kesilmedi. Belediye Talimatnamesi'nde, yol kenarlarındaki çimenleri sökmek cezayı gerektirmiyormuş.

Kuşları boğdular, çimenleri söktüler, yollar çamur içinde kaldı.

— Dünya değişiyor dostlarım. Günün birinde gökyüzünde, güz mevsiminde artık esmer lekeler göremeyeceksiniz. Günün birinde yol kenarlarında, toprak anamızın koyu yeşil saçlarını da göremeyeceksiniz. Bizim için değil ama çocuklar, sizin için kötü olacak. Biz kuşları ve yeşillikleri çok gördük. Sizin için kötü olacak. Benden hikâyesi...

Sait Falk ABASIYANIK

ERGENEKON DESTANI

Türk illerinde Göktürk oku ötmeyen, Göktürk kolu yetmeyen bir yer yoktu; yani bütün ülkeye Göktürkler hâkimdi. Bu durum ise diğer bütün öteki kavimlere acı geliyordu, üstelik Göktürkleri de kıskanıyorlardı. Bir araya gelip birleştiler ve Türklerden öç almaya karar verdiler, onların üzerlerine yürüdüler.

Bunun üzerine Göktürkler de çadırlarını ve sürülerini bir yere topladılar. Çevresinde de hendek kazıp beklediler. Düşman gelince de savaşa başladılar. Savaş on gün sürdü. Sonunda Göktürkler üstün geldi.

Bu yenilgi üzerine Göktürklerle düşman olan kavimler büsbütün hiddetlendiler, av yerinde toplandılar ve bir arada konuştular. Dediler ki: "Göktürklerle hile yapmazsak işimiz sonunda pek yaman olacak." Bu konuşmadan sonra, tan ağarınca sanki baskına uğramışlar gibi işe yaramayan mallarını bırakıp kaçtılar. Bunu gören Göktürkler: "Düşmanlarımızda savaşacak hâl kalmadı, kaçıyorlar." diye düşünerek kaçanların arkasına düştüler. Düşmanlar, Göktürkleri görünce hemen geri döndüler, Göktürkleri gafil avladılar, vuruşmaya başladılar. Düşmanlar galip geldi. Çadırlarını ve mallarını öyle bir yıkıp yağmaladılar ki bir ev bile kalmadı. Büyüklerin hepsini kılıçtan geçirdiler, küçükleri kul edindiler ve her birini alıp kendi evlerine götürdüler.

O zamanlar Göktürklerin başında İl Han, hakan olarak bulunuyordu. İl Han'ın da birçok oğlu vardı. Çocukların hepsi bu savaşta öldü. Yalnız Kayan adındaki en küçük oğlu sağ kaldı. Kayan (Kayı Han) o yıl evlenmişti. İl Han'ın Tukuz (Dokuz Oğuz) adında bir de yeğeni vardı. Kayan ile Tukuz (Kayı Han ile Dokuz Oğuz) her ikisi de düşmana esir olmuşlardı. Fakat on gün geçmeden kadınlarını da kurtarıp beraberlerine alarak atlanıp bir gece düşmandan kaçtılar ve esirlikten kurtuldular. Göktürk yurduna geldiler. Burada düşmandan kaçıp gelen birçok deve, at öküz ve koyun buldular. Oturup düşündüler: "Dört bir yanımız düşman dolu bizi yaşatmazlar." dediler; "En iyisi dağların içinde insan yolu düşmez sapa bir yer bulup orada yerleşelim." diye karar verip sürülerini de alarak dağa doğru varıp göçtüler.

Gide gide geldikleri yoldan başka geçilecek bir yolu olmayan bir ülkeye vardılar. Bu yol öyle sapa ve sarp bir yoldu ki bir deve veya bir at bin güçlükle yürürdü, yanlış bir yere ayağını bassa paramparça olurdu.

Göktürklerin vardıkları ülkede akar sular, büngüldekler, türlü bitkiler, meyve ağaçları ve avlar vardı. Böyle bir yeri görünce Tanrı'ya şükrettiler. Kışın hayvanların etini yediler, yazın sütünü içtiler, derisini giydiler. Ve bu ülkenin adına, Ergenekon dediler.

Kayan'ın ve Tukuz'un (Kayı Han'ın ve Dokuz Oğuz'un) burada zaman geçti, birçok çocuğu oldu. Kayan'ın çocuğu daha çok oldu, Tukuz'un çocuğu ise daha az oldu. Kayan'dan olma çocuklara Kayat dediler, Tukuzdan olma çocuklara da iki ayrı ad verdiler; bir kısmına Tukuzlar dendi, bir kısmına da Türülken dendi. Yıllar yılı bu iki yiğidin çocukları Ergenekon'da kaldılar. Çoğaldılar, çoğaldılar, çoğaldılar...

Aradan dört yüz yıl geçti.

Dört yüz yıl sonra Ergenekon'da hem kendileri hem sürüleri o kadar arttı ki ülkeye sığmaz oldular. Bu yüzden toplanıp konuştular, çare bulmak istediler. Dediler ki: "Atalarımızdan duyardık, Ergenekon'un dışında geniş yerler, güzel yurtlar olurmuş. Eskiden oraları bizim yurdumuzmuş. Dağların arasından bir çıkılacak yol arayıp bulalım, çıkıp buradan göçelim. Ergenekon'un dışında kim bizimle dost olursa dost olalım, düşman olursa vuruşalım."

Böyle konuşulup karar verilince Ergenekon'dan çıkmak için bir yol aramaya başladılar, bulamadılar.

O zaman bir demirci dedi ki: "Bu dağda bir demir madeni var. Yalın kata benzer. Madenin demirini eritsek bir yol olurdu."

Hep birlikte gidip demir madenini gördüler. Demircinin sözlerini de beğendiler. Dağın geniş yerine bir kat odun, bir kat da kömür dizdiler. Sonra da dağın üstünü, arka yanını, öte yanını ve beri yanını bir sıra odun ve bir sıra kömürle doldurduktan sonra yetmiş deriden yetmiş körük yapıp yetmiş yerde kurdular; odunlarla kömürleri ateşleyip körükleri körüklediler.

Tanrı'nın gücü ve inayeti ile ateş kızdı. Kızdıkça demir dağın demiri erimeğe başladı, eriyip akıverdi. Dağ delindi ve yüklü bir deve geçebilecek kadar yol oldu. O kutsal yılın, kutsal ayının kutsal gününün, kutsal saatinde Göktürkler, Ergenekon'dan çıktılar. O günü, o ayı ve o saati iyi bellediler. Bu kutsal gün, o günden sonra Göktürkler için bayram oldu. Her yıl, o gün gelince büyük törenler yapıldı. Bu törenlerde, bir parça demir alınıp ateşte kızdırılıyordu. Sonra da kızdırılan demiri önce Göktürk Hakan'ı kısıkaçla tutup örse koyuyor, çekiçe dövüyordu. Ondandır da diğer Türk beyleri aynı hareketi yaparak bayramı başlatıyorlardı.

Ergenekon'dan çıktıkları sırada Göktürklerin hakanı Kayan (Kayı Han) soyundan gelme Börteçine idi. Börteçine bütün illere elçilerini gönderdi ve Ergenekon'dan çıkıp geldiklerini bildirdi.

Bunu kimi iyi karşıladı, baş eğip boyun eğdi. Börteçine'yi kendi hakanları bildi; kimi de iyi görmedi, karşı çıktı. Onlarla da savaşıldı, Göktürkler hepsini yendiler.

Mustafa Necati SEPETÇİOĞLU

KIZ KALESİ

Yurdumuzda pek çok Kız Kalesi vardır. Bunların hepsinin, hemen hemen birbirini hatırlatan hikâyeleri halk arasında nesilden nesile anlatılmaktadır. Bunlardan biri de Silifke sahillerinde, kıyıdan birkaç yüz metre uzaktadır. Uzaktan bakıldığı zaman deniz içindeki heybetli duruşu ile dikkatleri üzerine çeken bu Kale'nin şöyle bir hikâyesi anlatılır: Vaktiyle bugünkü İçel ilimizin bulunduğu bölgeye hâkim olan bir bey varmış. Bu beyin bir kızı olur. Baba da devrin âdetine uyarak kızını bir kâhine götürür ve onun geleceği hakkında bilgi edinmek ister. 1 Kâhin, kızın on dokuz yaşına girince bir yılan tarafından sokulmak suretiyle öleceğini söyler. Buna çok üzülen baba derin derin düşünmeye başlar. Ne yapsa da kızını bu kötü gelecekte kurtarsa. İki Beyin aklına güzel bir fikir gelir. Denizin ortasına bir kale yaptıracaktır. Kızını da oraya yerleştirecektir. Yılan sudan geçemeyeceğine göre de kızı kurtulacaktır. Hemen bu fikrin gerçekleşmesi için planlar hazırlanır ve bugünkü Kız Kalesi'nin bulunduğu yerde binanın yapılmasına başlanır. Aradan günler, aylar, yıllar geçer; sonunda Bey'in istediği kale ortaya çıkar. Artık kızını daima orada oturtmakta, karşı tarafa hiç geçirilmemektedir. 3 Beyin kızı on dokuz yaşını tamamlar, onun şerefine kalede eğlenceler tertip edilir. Bu eğlencelere davet edilen bir köylü kadın da hediye olmak üzere bağındaki nefis üzümlerinden bir sepet dolusu getirir. 4 Fakat kader bu ya kadın üzümleri doldururken dalgınlığından istifade ederek sepetin içine gizlenen yılanı görmez. Üzümleri çok seven beyin kızı da bu sepeti doğruca odasına çıkarttırır. Gece geç vakit herkes gittikten sonra üzümleri yiyecektir. Misafirler gittikten, eğlenceler bittikten sonra odasına çıkan genç kız çok sevdiği üzümlerden yemeye başlar 5 fakat tam bu sırada sepetin içinden çıkan yılan, kızcağızı sokar ve ölümüne sebep olur. Bugün Akdeniz'in bu şirin köşesinden geçenler Kale'yi mutlaka görürler ve hikâyesini öğrenmeden oradan ayrılmazlar fakat ayrılırken de beyin kızına acımadan edemezler.

İHTİYAR ÇİLİNGİR

Koyunpazarı'nda bir ufacık dükkân; bir küçük ocak yanıyor, bir ufak çocuk körük çekiyor. İhtiyarlamış, küçülmüş, aksakallı, küçük yüzlü bir adam, gözünde çift gözük, mini mini halkaları ateşte ısıtıp zincir bağlıyordu;

Ne hoş manzara, gözüm ilişti. Dükkânın önünde kaldım. Bir çilingir dükkânı. Ufak kilitler, eski zaman kapı halkaları, rezeler, menteşeler, hayvan zincirleri. Böyle ufak tefek şeyler yapıyor. Bunlardan pek çok da yapmış, dükkânın ötesine berisine asmış.

– Kolay gelsin usta.

– Kolayı başına gelsin!

Bir tarafa dayanıp durdum. Adamcık, benimle hiç meşgul olmuyor göründü. Birer tarafı açık, ufak halkalar hazırlamış, bir halka takıp açık tarafını ateşe tutuyor, o hazır oluncaya kadar bir başkasını ateşten çekip ucunu, kemali dikkatle kapıyor, bir parça büküyor, onu tekrar ateşe verinceye kadar, evvelki hazır oluyor, böylece muntazam çalışıyordu. Emin olunuz ki, gayet dürüst ve muntazam bir zincir vücuda geliyor, bir cılası noksan kalıyordu.

Şüphesiz, eski binalarda gördüğümüz o müzeyyen edevat, böyle dükkânlarda, bu nezaketle, bu ihtimamla, bu kanaatle işlenir, yapılırdı. Sanata böyle dindarca bir bağlılık vardı. Her şeyi inkâr eden bu devre gelmemiş olsaydı, şüphesiz bu güzel şeyler sönüp gitmeyecekti.

–Lânet olsun o zamana ki, bütün mukaddesatı inkâr ettirmiş, kanaatleri öldürmüş, huzur ve rahatı söndürmüş, demiri kaldırmış, yerine tenekeyi doldurmuştur.

Ben oradayken, gençten bir adam geldi. Elinde bir değnek vardı. Demirciye uzattı. Bu değneğin ucuna beş on halka geçirilecek. Bu genç adam, onunla, her sabah akşam bağa giderken, eşeği dürtecek.

Demirci anladı, ses çıkarmadı, duvardan üç beş halka aldı, sanatına vakıf bir adam sükûnetiyle değneğe taktı. Lakin genç adam, usul hilafına, değneğin yan tarafına bir halka daha taktırmak istiyordu. Çilingirle aralarında mübahase başladı. Çilingir, “Olmaz, dedi, bunun usulü böyledir.”

Delikanlı usulü bozmakta ısrar ediyordu.

– Canım sen tak. Nene lazım...

– Takılmaz evladım... Ben kırk yıldır bu sanatı işlerim.

– Canım parasıyla değil mi? Sen takıver, ötesine karışma!

İhtiyar, belki ısrar etmeyip takacaktı; ancak “parasıyla” sözüne fena halde içerledi, daha ziyade bir şey demeyerek değneği genç adamın elinden aldı, eski taktıklarını da sökerek iade ettikten sonra,

– Biz para âşıklısı değiliz, var başka yerde yaptır, dedi.

Düşündüm kaldım. Para için işlemediğini iddia eden bu fakir ihtiyar, şüphesiz, sanatının aşığıydı. “Filan usta gitti, bu sanatı da götürdü” diyecekler diye, bu dükkânı bekliyordu. Onun nazarında filan şey filan şekilde yapılır, başka türlü sanata saygısızlık olurdu. Bunu yıllarca, belki asırlarca ustalar böyle yapmışlar; öyle ya, onun arkasında bu yolda, bu erkânda gelmiş geçmiş ustalar, pirler vardı. Dükkânlarını halika ibadet der gibi açıp kapamışlardı. Sanat onlara bahşolunmuş bir kerametti.

Evet, bu adam para âşıklısı değildi. O, ustalarının postunda oturur bir sanat halifesiydi. O nasıl derse desin uğraştığı sanatın kendisine emanet olduğunu söyleyen üstatları vardı. Sanatta söz sahibi olmayan bir adamın, parayla, onu değiştirmeye ne hakkı vardı!

